הלכה · משנה תורה · מפרשים · שורשי הים · ספר הפלאה

שורשי הים על משנה תורה, הלכות שבועות

רבי יצחק מאיו

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

שורשי הים על משנה תורה, הלכות שבועות

רבי יצחק מאיו

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/שורשי-הים-על-משנה-תורה-הלכות-שבועות/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה 39-202611200317v של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה ג 4
הלכה ד 7
הלכה ו 9
פרק ב 23
הלכה יב 23
הלכה יד 25
פרק ד 27
הלכה א 27
פרק ה 42
הלכה י 42
פרק ז 57
הלכה י 57

פרק א

הלכה ג

שורש דין נשבע שבועת שקר נשבע **על אחת מד' חלוקות כו' וע"ז וכיוצא בו נאמר לא תשבעו בשמי לשקר**. ע"כ. וכתב מרן כ"מ בשם הריב"ש שרבינו מפרש מ"ש רבין אוכל ולא אוכל עובר בבל יחל דאף בב"י קאמר כו' שהרי שבועת ביטוי היא מפורשת בפשט הכתוב באוכל ולא אוכל וכתיב בה ונשבע על שקר אלמא אוכל ולא אוכל לדברי הכל שקר הוא ופסק כרבין כו' יע"ש. ועיין בספר צרור החיים ובספר לשון למודים חי"ד סימן קל"ב שתמהו על דברי הריב"ש הללו היכן מצא כתוב זה גבי שבועת ביטוי דקרא דונשבע על שקר גבי שבוע' הפקדון הוא דכתי' יע"ש ועיין להרב קרית מלך רב שכתב וז"ל ונר' דלק"מ וה"ק דמוכרח דפסוק דלא תשבעו בשמי לשקר הוא אזהרה לשבועת ביטוי ואף שהוא בפ' אחרת משום דאי ליכא אזהרה לא שייך קרבן ואזהרה ראשונה שיש במקרא שהיא לא תשבעו בשמי לשקר לר"י ע"כ שיהיה בשבועת ביטוי דלרבא כו' דאין סברא ליתן אזהרה ראשונה לריבוי קודם שיהיה לנו אזהרה לעיקר פשט הכתוב עכ"ל ואין מקום לדבריו לע"ד דמ"ש דמוכרח דפסוק זה הוא אזהרה כו' אין זה הכרח דאם נאמר ג"כ דאזהרתיה הוא מקרא דלא יחל דוקא הא איכא אזהרה ומשו"ה מיחייב קרבן בשוגג.

עוד כתב הריב"ש דלרב דימי דפליג ארבין אינו עובר בבל יחל כי אם בקונמות דוקא אבל אם נשבע שלא יאכל ואכל אינו עובר בבל יחל יע"ש ותמהו עליו דזה הפך מקרא שכתוב או השבע שבועה כו' לא יחל דברו דקרא דלא יחל לא קאי אנדר דלפני פניו דוקא אלא אשבועה דלפניו נמי קאי וגם התוס' ז"ל בסוגיין ד"ך ע"ב כתבו כן בהדייא דל"ד קאמר קונמות עובר בבל יחל דה"ה נמי שבועה וכדתניא בהדייא בפ"ב דנדרים יע"ש גם לקמן בדכ"ו ע"ב מבואר בהדייא הכי דקאמר אמר ר"י דומיא דלהרע או להטיב מי שאיסורו משום בל יחל יצתה זו שאין איסורו משום בל יחל אלא משום בל תשקרו יע"ש ולא ידעתי למה זה התוס' הביאו ממרחק לחמם מההיא דנדרי' ולא הביאו הך סוגייא דלקמן דכ"ו ודוק.

עוד כתב הריב"ש דרבינו פסק כרבין דאכלתי ולא אכלתי הוי שקר ולא שוא משום דסוגיין דעלמא כרבין דאמרינן בפרקין מתיב רבא איזוהי ש"ש נשבע לשנות את הידוע לאדם ואמר עולא כו' טעמא דעבר כו' הוא מותיב לה והוא מפרק לה עבר עובר משום שוא לא עבר עובר משום שקר אלמא אפי' לשעבר הוי שקר עכ"ל וראיתי בספ' צרור החיים שכתב ע"ז בשם הרמ"ך דוייק ז"ל וז"ל ואנא זעירא שמעתי ולא אבין דמאי ראי'

מהא דמותיב רבא דהא לא קאמר רבא אלא אליבא דשמואל דקמתרץ למתני' אליביה אבל אליבא דרב אמרי' לא עבר עובר משום שבועת ביטוי ואדרבא מדאקשי רבא מעיקרא טעמ' דניכר הא לא ניכר עובר משום ש"ב ש"מ דרבא ס"ל בעלמ' כוותיה דרב דימי ומשו"ה ל"ק לא ניכר עובר משום שקר ומשו"ה פריך לשמואל וקאמר הוא מותיב לה והוא מפרק לה כו' כלומר דשמואל ס"ל כרבין אבל רבא גופיה לא ס"ל הכי אלא ס"ל כרב ומה גם דכבר פסק רבינו בפ"ה כרב וא"כ איך קאמר על רבינו דפסק כרבין משום דסוגיין דעלמא כוותיה והרי רבינו פסק כרב דלא ניכר עובר משו' ש"ב ולא ס"ל כשמואל עובר משום שקר כי היכי דלפסוק כרבין עכ"ל.

ואחרי המחילה הראויה לעוצם חכמתו לא דק בזה דמתוך דבריו מבואר דס"ל דש"ב אינה מכלל שבועת שוא או שבועת שקר ומתוך כך עמד מתמיה על דברי הריב"ש דמאי ראיה מייתי מההיא דרבא כיון דלרב כשאינו ניכר עובר משום ש"ב ולא משום שקר והא ודאי בורכא היא דאין ספק דשבועא ביטוי היא מכלל שוא או שקר שהרי שנינו בפ"ג שבועה שלא אוכל ככר זה ואכלה כו' זו היא ש"ב שחייבים על זדונה מכות ועל שגגתה קרבן והנה כי מחייבינן ליה על זדונה מכות ודאי דכי מתרינן ליה לרב דימי משום לאו דלא תשבעו בשמי לשקר הוא דמתרינן ליה דאמר אוכל ולא אוכל שקר ולרבין מצינן להתרות ביה אף משום בל יחל לפי דעת רבי' אלא כשאנו באים על שגגת שבועת שקר או שבועת שוא קרי' לה ש"ב כלישנא דקרא נפש כי תשבע לבטא בשפתים וכל שבועה דלא מיחייב קרבן על שגגתו קרי לה תנא ש"ש כלומר שאינה בכלל ש"ב ולא משום דהוייא ש"ש הוא דמפטר מקרבן על שגגתה דהא אכלתי ולא אכלתי דהוי שבועת שוא לרב דימי ואפ"ה מחייב קרבן על שגגתה לדעת ר"ע וכדקאמר הש"ס עלה דקתני מתני' זו היא ש"ש שחייבים על זדונה מכות ועל שגגתה פטור דלהכי קתני זו היא למעוטי אכלתי ולא אכלתי דמחייב קרבן לר"ע כדאיתא בדכ"ה יע"ש ועיקר טעמא דפטרינן להנהו דקתני מתניתין מקרבן כגון נשבע לבטל את המצוה ונשבע על עמוד של שיש שהוא של זהב וכיוצא ה"מ דממעטינן להו מקרא דלהרע או להטיב דדרשינן להרע או להיטיב דדרשי' ליה בריבוי או מיעוט ומיעט דבר מצוה כדאיתא בדכ"ו וה"נ ממעטינן נשבע על דבר שאינו ניכר לג' כמ"ש רש"י בדף כ"א ע"ב ד"ה ור"ע יע"ש וא"נ דדרשינן להרע דומייא דלהטיב מה הטבה רשות כדאיתא בדכ"ז ורבא כי אקשי לשמואל מעיקרא ממתני' דאיזוהי היא ש"ש ומימריה דעול' דאמר והוא שניכר לג' בני אדם לאו משום דאסיק אדעתי' דכשאינו ניכר לג' לא הוייא שבועת שקר הוא דאקשי' ליה כדמשמע ליה להרב הנז' דהא ודאי פשיטא ליה דכל שאינו ניכר לא חשיב שבועת שוא אלא

שבועת שקר אלא דמעיקרא אסיק אדעתיה דדיוקא דשאינו ניכר הוא דהוייא נמי שבוע' ביטו' וחייב קרבן על שגגתה וכדדייקינן בסיפא דמתניתין דקתני זו היא ש"ש שחייבין על זדונה מכות ועל שגגתה פטור דאתא למעוטי אכלתי ולא אכלתי דהוייא ש"ב ה"נ כשניכר הוייא ש"ש ופטור מקרבן וכשאינו ניכר הוייא ש"ב ומחייב קרבן וא"כ ק"ל שפיר אליבא דשמואל דלא חשיב לה שבועת ביטוי והדר מפרק רבא דדיוקא דשאינו ניכר לאו לענין קרבן הוא אלא לענין חיוב מלקות דצריך להתרות בו משום שבועת שקר וכיון דלשמואל עכ"ל דכל כה"ג חשיב שבועת שקר ורב לא פליג עליה בהא מהי תיתי לן לומר דלרב הויא ש"ש דפשיטא ודאי דבהא לא פליגי אלא דלשמואל לא חשיבא ש"ב ולא מחייב על שגגתה קרבן ולרב חשיב ש"ב בקרבן אבל לכ"ע שבועת שקר היא ומחייב על זדונה משום לאו דלא תשבעו בשמי לשקר וכל זה פשוט ומבואר לע"ד טובא וכן מתבאר מדברי הלח"מ לקמן בהל' ד' יע"ש ודוק.

ומ"מ לא ידעתי למה לא הביא עוד ראיה הריב"ש לדבריו דסוגיין דעלמא אזלא כרבין מההיא דאמרינן בדכ"ו ע"א אמר ר"י דומייא דלהרע או להיטיב מי שאיסורו משום בל יחל ולא מי שאיסורו משום בל תשקצו ע"כ הרי דקאמר דהנשבע לשעבר איסורו משום בל תשקרו ועוד אחרת יש ולא רצה הרב לגלותה והיא בפ' כל הנשבעין דמ"ו ע"ב עלה דמתני' דשכנגדו חשוד על השבועה ואפי' ש"ש דפרכינן וליתני נמי ש"ב ומשנינן כי קתני שבועה דכי משתבע בשקרא משתבע אבל ש"ב דאיכא למי' בקושט' משתבע לא קתני והדר פרכינן תינח אוכל ולא אוכל אכלתי ולא אכלתי מאי איכא למי' ומשנינן תני ש"ש וכל דדמי ליה יע"ש ועכ"ל דהך סוגייא אזלא כרבין דס"ל דאכלתי ולא אכלתי הוי שקר ולדידיה ק"ל שפיר אמאי לא תני שבו' דאכלתי ולא אכלתי דלאו בכלל ש"ש היא אלא בכלל שקר ולדידיה שייך שפיר למימר תני שוא וכל דדמי ליה אבל לרב דימי דס"ל דאכלתי ולא אכלתי שוא מאי קושייא הא קתני מתני' ואפי' ש"ש וכיון דשקיל וטרי הש"ס בסתמא אליבא דרבין מבואר דהלכתא כוותיה.

ולעיקר קו' הריב"ש ז"ל על דברי רבינו דפסק דאוכל ולא אוכל הוי שקר ורבין קאמר דעובר בבל יחל הנכון בזה דרבינו משמע ליה דאף בב"י קאמר והכריחו לרבינו לומר כן הסוגייא דריש מכלתין די"ג ע"ב עלה דבעי הש"ס מני מתני' לא ר"י ולא ר"ע ומשנינן לעולם ר"י היא וכי לא מחייב ר"י לשעבר קרבן אבל מלקות מיחייב וכדרבא דאמר בפי' רבתה תורה שקר דומייא דשוא ואותה סוגייא אזלא כרבין כמ"ש התוספו' שם דאליביה מסקינן בפי' ריבתה תורה שקר דומייא דשוא והוקשה להם דא"כ למאי דמסיק דקסבר ר"י לאו שאין בו מעשה לוקין אמאי מפרשי הני דלהבא טפי מהני דלשעבר דקתני ב'

שהן ד' וע"ז תירצו בשם ריצב"א וכן תירץ הר"ן בשם הראב"ד דאף לרבין מפרשי טפי אוכל ולא אוכל דפשטיה דקרא דלא תשבעו בשמי לשקר משמע טפי לרבא כיון דלגבי קרבן מפורש להבא כדכתיב להרע או להטיב וכמו שפי' רש"י גבי רב דימי ואף רבין מודה בזה יע"ש והשתא משו"ה מפרש רבינו דכי קאמר רבין אוכל ולא אוכל עובר בב"י דאף בב"י קאמר כיון דחזינן באותה סוגייא דאף רבין מודה לרב דימי בהא דפשטיה דקרא דלא תשבעו בשמי לשקר מיירי באוכל ולא אוכל ודוק.

ועמ"ש רבינו דאין שבועת ביטוי אלא בדברים שאפשר לו לעשותן עיין במה שנסתפק הרב משל"ל באומר שבועה שיקח פ' ממני מנה כו' ועיין בספר התשב"ץ בח"א סי' ק' דנ"ג ע"ג ד"ה ואחר שכתב בהדיא דהנשבע שבועה שיקבל פ' ממני דחשיב ש"ש יע"ש.

הלכה ד

שבועת שוא נחלקת כו' האחת שנשבע על הדבר הידוע שאינו כן כגון שנשבע על האיש שהוא אשה כו'. במשנה דכ"ט ע"א איזהו הוא ש"ש כו' אמר על העמוד של אבן שהוא של זהב ועל האיש שהוא אשה ועל האשה שהוא איש ע"כ ובגמ' אמר עולא והוא שניכר לג' בני אדם והך מימרא דעולא אייתי לה הש"ס בדכ"ו ע"ב וכתב רש"י שם ד"ה והוא שניכר וז"ל שכבר ידעו ג' באותו עמוד שהוא של אבן הוא דהוי ש"ש דמידי דידעו ביה תלתא בני אדם הוי מפורסם עכ"ל ומבואר יוצא מדבריו שאם לא היה ידוע לג' בני אדם בעת השבוע' אע"פ שידעו בו אח"ך כגון שנשבע על העמוד שעומד במקום פלוני שהוא של זהב או על האדם העומד במקום פ' שהוא אשה וכיוצא ובעת השבועה לא היה הדבר ניכר לג' בני אדם מפני שלא הלכו לשם ולא ידעו בו אע"פ שהלכו אח"ך וידעו שהוא של אבן או של זהב או שהוא איש או אשה לא הוי ש"ש למפרע כיון דבעת השבועה לא היה מפורסם שהוא הפך דבריו וכ"כ הרב ב"ח בי"ד סי' רל"ו ס"ח יע"ש.

אמנם לע"ד מדברי הירוש' לא משמע הכי דאתמר התם ר"י בר אחא בשם ר"י כל הידוע לב' זו היא שבועת שקר לג' הרי זה שבועת שוא ר' אילא בשם ר"י אפי' ידוע לב' ואחד בסוף העולם מכירו ש"ש מה נפקא מביניהון דכשהשליכו לים ואבד יע"ש זו היא הנסחא הנכונה כמ"ש הרדב"ז בפי' לה' אלו יע"ש וביאור דברי הירוש' הללו במה ששאלו מה נפקא מביניהון נלע"ד דהכי קאמר כיון דיש אחד בסוף העולם שמכיר בדבר זה ונמצא דיש כאן ג' בני אדם שמכירין את הדבר מאי נ"מ אם הוא כאן או בסוף העולם ס"ס הרי יש כאן ג' וע"ז תירצו דנ"מ בשנאבד הדבר שנשבע עליו זה כגון שנפל לים דהשתא אותו פ' שעומד במדינת הים שלא ראה הדבר אינו יכול להכיר אם היה כמו שנשבע או לא ונמצא דאין כאן אלא ב' והשתא אם איתא דבעינן שיהא ידוע בעת השבועה לשלשה בני

אדם למה לו למימר דא"ב כגון דהשליכו לים הא בלאו הכי א"ב טובא דלר"י בר אחא כל שלא ידעו והכירו באותו דבר בעת השבועה ג' בני אדם הויא שבועת שקר אפי' איכא אחד בסוף העולם שמכיר הדבר כשרואהו ולר' אילא לא בעינן שיכירו אותו כל הג' בעת שנשבע אלא כל שידעו והכירו אותו ב' בעת שנשבע ואיכא אחד שמכירו כשרואהו הויא ש"ש אלא ודאי משמע דמפשט פשיטא ליה להירושלמי דלכ"ע לא בעינן שיהא ניכר וידוע לג' בעת השבועה אלא כל שיש ג' בעולם שכשרואים הדבר מכירין אותו הויא ש"ש למפרע ולזה שאלו מה נפקא מביניהון והוצרכו לתרץ דא"ב כשנאבד הדבר דלמ"ד אפי' אחד בסוף העולם אפילו לא ראה הדבר להכירה כיון דיש כאן ב' דמכירין והכירו שהוא הפך הנשבע אף הג' המכיר בדבר זה כמרגלית וכיוצא שאם רואה אותה מכירה אעפ"י שאינו כאן מסתמא חשיב כאלו ראה אותה והכירה כיון שיש ב' המכירין אותה כמותו והכירו שהוא הפך הנשבע אבל למ"ד דבעינן ג' דוקא לא חשיב ש"ש עד שיראו אותו הדבר הג' ויכירוה ומ"מ לכ"ע אפי' לא הכירו הדבר בעת השבועה אלא אחר השבועה למפרע חשיב ש"ש ודלא כדמשמע מפרש"י והב"ח ז"ל.

גם מדברי רבינו שלא הביא מימרא דעולא הכא בפרקין והביאה בספ"ה נר' דס"ל כדברי הירוש' ומשו"ה הכא דמיירי בנשבע על האיש שהוא אשה ועל עמוד של אבן שהוא של זהב דמסתמא דברים אלו ניכרים לג' ב"א בעת הראיה לא הוצרך לבאר אבל אי הוה ס"ל כדעת רש"י דבעינן שיהא ידוע בעת השבועה כל כי האי הי"ל לבאר רבא ולא היה לו לסמוך במ"ש בפ"ה בדרך אגב.

ודע עוד דממ"ש רש"י ז"ל וז"ל דכל מידי דידעי ביה ג' בני אדם כו' והוי ש"ש יש לדקדק דס"ל דהנשבע שאכלתי ושלא אכלתי וכן שזרקתי ולא זרקתי שהן מיני שבועות ביטוי אם היה הדבר ניכר וידוע לג' בני אדם שהוא כן או שאינו כן והתרו עליו משום ש"ש דלקי משום שוא כיון שהיה הדבר מפורסם לג' בני אדם וכן משמע מלשון ההשגות עמ"ש רבינו וכן כל כיוצא בזה שכתב וז"ל שנשבע בדבר שידוע לג' שאינו כן כמו שנשבע עכ"ל הרי דסתם וכתב דכל דבר שידוע לג' שאינו כן חשיב ש"ש בכל גוונא ואם כנים הדברים צריך לו' דמתני' דנקט איזו היא שבועת שוא כו' נשבע על האיש שהוא אשה ועל האשה שהוא איש כו' ל"ד דה"ה באכלתי ולא אכלתי וכיוצא ממיני שבו' ביטוי כיון דהדבר תלוי בניכר לג' ב"א כדאמר עולא בגמ' אלא משום דבעי למיתני סיפא זו היא ש"ש שחייבים על זדונה מכות ועל שגגתה פטור מקרבן ואילו באכלתי ולא אכלתי על שגגתה חייב קרבן מקרא דלהרע או להטיב ומרבוייא דקרא כדאיתא בדכ"ו ולא ממעיט מקרבן אלא בנשבע על דבר שאי אפשר להיות מצד עצמו כנשבע על איש שהוא אשה

וכיוצא וכן בדבר דאיסורא רביע עליה וכנשבע ע"ד מצוה וכמ"ש רש"י ז"ל שם ד"ה מאי מיעט ובדכ"א ד"ה ור"ע משא"כ באכלתי ולא אכלתי דאע"ג דניכר לג' ב"א שהוא כן או שאינו כן והו"ל ש"ש מ"מ אינו שוא מצד דהדבר עצמו שהוא נשבע בו אלא מצד שהוא ידוע לכל וכל כי הא לא מעמיד מקרא אלא דומיא דנשבע ע"ד מצוה כנלע"ד.

הלכה ו

שורש דין נשבע לבטל את המצוה שלישית **שנשבע לבטל את המצוה כיצד כגון שנשבע שלא יתעטף בציצית שלא ילבש תפילין ושלא ישב בסוכה בחג הסוכות ולא יאכל מצה בלילי הפסח או שיתענה בשבתות וי"ט וכן כל כיוצא בזה וכו'**. הנה עיקרא דהאי מלתא איתא בפ"ג דשבועו' דכ"ז עלה דמתני' דהנשבע לבטל את המצוה ולא ביטל פטור ת"ר יכול נשבע לבטל את המצוה ולא ביטל יהא חייב ת"ל להרע או להטיב מה הטבה רשות אף הרעה רשות יצא נשבע לבטל את המצוה כו' ושם בדכ"ו ע"א דריש ר"ע קרא דלהרע או להיטיב בריבוי ומיעוט ומיעט דבר מצוה יע"ש והדבר מבואר דהא דממעטינן מהאי קרא ביטול דבר מצוה אינו אלא לפוטרו מקרבן שבועת ביטוי דמיירי ביה קרא אבל אכתי לא שמענו דמפטר מחיוב לאו דב"י ובפ"ק דנדרים דף י"ו ע"ב ממעטינן ליה נמי מב"י מדכתי' לא יחל דברו דברו לא יחל אבל מחל הוא לחפצי שמים יע"ש ועיין בס' ארעא דרבנן סי' תכ"ו שנסתפק בהא דנשבע לבטל את המצוה דלא חייל' שבועה אם הוא מדרבנן או מדאורייתא יעויין שם ואשתמיט מיניה הני סוגייאי דמבואר מיניהו דמדאורייתא הוא.

ומתוך סוגייא זו דשבועות דשקיל וטרי תלמודא למפטר נשבע לבטל את המצוה מחיוב קרבן שבועת ביטוי היה נר' לכאורה להכריח למה שנסתפק הרב משל"ל בפ"א מה' שופר בהא דקי"ל דאין עשה דוחה ל"ת ועשה אי עבר וקיים העשה ודחה לעשה ולא תעשה אי מחייב מלקות מי נימא כיון דיש כח בעשה למדחי הלא תעשה לא מחייב או דילמא כיון דאיכא עשה בהדי דלא תעשה אלים כחו של לא תעשה ואין כח בעשה למדחייה ולקי עליה והעלה שדבר זה במחלוק' היא שנוייא בין רבותי' בעלי התוס' יע"ש.

והשתא אם איתא דיש כח בעשה למדחי אל"ת אפי' כשיש עמו עשה למה לי היקש' דהרעה להטבה למפטריה לנשבע לבטל את המצוה מקרבן שבועה הא פשיטא ודאי דמפטר כיון דאתי עשה דמצות סוכה ומצה וכיוצא ודחי ל"ת דב"י וכיון דלא מיחייב אלא אעשה וזו לא מיחייב בקרבן דאין חיוב קרבן בא אלא בעובר הלא תעשה כמו ששנינו בריש כריתו' חוץ מפסח ומילה שאין בהם אלא עש' א"ו כיון דאיכא עשה בהדי ל"ת אלים כחו של לאו ולא אתי עשה דמצוה ודחי ליה ולהכי הוה ס"ד למחייבי' בקרבן עד דאתא

היקשא ומיעטיה אמנם אחר ההתבוננות יראה דליכא ראיה מהכא וג' תשובות בדבר חדא דאיכא למימר דהיקשא איצטריך דכיון דע"י פשיעתו שנשבע לבטל את המצוה אתא למידחי לאו דב"י אע"ג דעשה דמצוה קדחי ליה כיון דאי לאו שבועה דידיה הוה מצי לקיים המצוה בלא דחיית הלאו וע"י שנשבע גרם לעבור ולדחות לאו דב"י חשיב כעובר על לאו וה"א דמה"ט מיחייב בקרבן שבועה קמ"ל היקשא דפטור וכעין זה כתבו התוס' בפ' בתרא דערובין ד"ק ד"ה נתן יע"ש ועל כרחין למימר הכי דאי לא אכתי תיקשי לן כיון דגלי לן קרא דלא יחל דברו דמיחל הוא לחפצי שמים כדאיתא בפ"ק דנדרים א"כ ל"ל היקשא למעוטי מקרבן הא כיון דלא מיחייב בלאו דב"י תו לא מיחייב בקרבן כדאמרן אלא ודאי דמשו"ה אצטריך היקשא דהו"א דאע"ג דגלי קרא דמיחל הוא לחפצי שמים מ"מ כיון דאיהו גרם למדחייה ללאו מחייב בקרבן שבועה קמ"ל.

ועוד י"ל דלהכי אצטריך היקשא דאע"ג דמשום לאו דב"י לא מחייב מ"מ מחייב הוא משום לאו דלא תשא וסד"א דמיחייב משום לאו זה קמ"ל וא"ת והיכי תיסק אדעתין למיחייביה בקרבן משום לאו זה הא לא מיחייב בקרבן שבועת ביטוי אלא בעובר על שבועת שקר ולא בעובר על שבועת שוא כמו ששנינו שם בדכ"ט זו היא ש"ש שחייבים על זדונה מלקות ועל שגגתה פטור הא ל"ק דודאי לפום קושט' דדרשינן היקשא למפטר נשבע לבטל את המצוה משבועת ביטוי תני תנא דליכא חיוב קרבן בשבו' שוא אמנם אי לאו הקישא הוה מצינן למילף שפיר דמדמיחייב קרבן בנשבע לבטל את המצוה אף על גב דהוייא ש"ש דה"ה בכל ש"ש מיחייב קרבן על שגגתה ועוד י"ל והוא הנכון דאה"נ דהקישא לא אצטריך למפטר נשבע לבטל את מצות עשה כסוכה ומצה וכיוצא כיון דאתי עשה ודחי ל"ת וכי אצטריך היקשא הוא למפטר נשבע לבטל את מצות ל"ת כגון נשבע שיאכל נבילות וכיוצא דהשתא ליכא טעמא דאתי עשה ודחי ל"ת.

והנה רבינו ז"ל לא הזכיר בדין זה שלפנינו כי אם נשבע לבטל מצות עשה כמ"ש כיצד כו' ולא אמר נשבע שיאכל נבילות שהוא ביטול מצות ל"ת אבל לקמן בפ"ה הי"ב הזכירה כיע"ש ונלע"ד דתרוייהו צריכי משום דיש במ"ע מה שאין במל"ת ובמל"ת מה שאין במצות עשה דהנשבע לבטל מ"ע איכא למימר דחלה השבועה משום דביטול השבועה הוא בקום עשה וביטול המצוה בשב וא"ת והו"א דיקיים השבועה ויבטל המצוה בשב וא"ת ואל יקיים המצוה ויבטל השבוע' בקום עשה קמ"ל דאפי"ה לא חלה השבועה מעיקרא והויא ש"ש משא"כ בנשבע לבטל מצות ל"ת שאם יקיים השבועה יבטל המצוה בקום עשה ואם יבטל השבועה לא יבטלנה אלא בשב וא"ת פשיטא טפי דלא חייל עליה שבועה ובנשבע לבטל מצות ל"ת איכא חידושא טפי ממ"ע מטעם אחר דאיכא למימר

דהתם חייל השבו' משו' דאתי עשה דכל היוצא מפיו ודחי ל"ת דנבילה וכיוצא משא"כ במ"ע דאין עשה דוחה עשה כנודע.

וא"ת והיא גופא תקשי לן דמנ"ל לרבינו דבנשבע לבטל ל"ת בנשבע שלא יאכל נבילות וכיוצא דלא חייל עליה שבוע' נימא דקושטא הכי הוא דחייל דאתי עשה דכל היוצא מפיו יעשה ודחי לא תעשה דנבילה. וראיתי למרן כ"מ שם בפ"ה שכתב שרבינו ז"ל למד דין זה ממה ששנינו במתני' דכ"ט איזו היא שבועת שוא נשבע לבטל את המצוה כו' וק"ט דמההיא ליכא למשמע מידי דמתני' לא נקט אלא ביטו' מ"ע כסוכה ולולב וכיוצא ואיכא למימר דתנא דוקנא הוא ולא נקט אלא הני דאית בהו עשה ולא אתי עשה דשבועה ודחי עשה דמצוה אבל נשבע לבטל מצות ל"ת שפיר איכא למימר דאתי עשה דשבועה ודחי לא תעשה דמצוה ולע"ד הדבר ברור שרבינו למד דין זה מאותה שאמרו בגמ' דכ"ט עלה דמתני' דנשבע שלא יאכל נבילות בשלמא לר"ל משכחת לה בלאו והן אלא לר"י בשלמא לאו משכחת אלא הן היכי משכחת לה ופרש"י ז"ל אלא הן שבועה שאוכל נבילות ושחוטות מי משכחת לה דחייל אנבילות ולבטל שבועת הר סיני עכ"ל הרי דשבועה לבטל מצות לא תעשה לא חייל אפי' בכולל כ"ש לחודיה.

מיהו היא גופה קשיא למה לא יחול שבועה על מצות ל"ת כיון דקי"ל בעלמא דאתי עשה ודחי ל"ת וליכא למימר דהכא גלי לן קרא דלא יחל דברו דמיחל הוא לחפצי שמים דא"כ תקשי לן דאדילפינן בעלמא דאין עשה דוחה ל"ת מכלאים בציצית אדרבא נילף מהכא דלא דחי וכעין מאי דפריך תלמודא בפ"ק דיבמות ד"ה ע"א ועיין להתוס' ביבמות דע"ו ע"ב ד"ה הא מני ובכתובו' ד"מ ד"ה ניתי ובזבחים דצ"ז ע"ב יע"ש ולזה י"ל דמהכא ליכא למילף בעלמא דשאני הכא דעשה זה קיל דאיתיה בשאלה וכדאמרינן בפ"ק דיבמות דף ה' ע"ב ובנזיר גבי נזיר שנצטרע דאתי עשה דגילוח מצורע ודחי ל"ת ועשה דנזיר משום דנזירות איתיה בשאלה יע"ש. ועוד י"ל דהכא שאני דע"י פשיעתו שנשבע לעבור על המצוה הוא דאתי למדחי ל"ת וכל כה"ג לא דחי כמ"ש התוספו' בס"פ בתרא דעירובין ד"ק ע"ב ד"ה נתן.

אלא שבעיק' דברי התוס' הללו שמעתי מקשי' מההיא דפרק דם חטאת דצ"ז ע"ב דפריך תלמודא עלה דתניא התם כל אשר יגע בבשרה יקדש להיות כמוה שאם פסולה היא תפסל כו' אמאי וליתי עשה ולדחי ל"ת ומשני רבא אין עשה דוחה ל"ת שבמקדש יע"ש והשתא מלבד דעיקר קושייתם לא קשיא לפום מאי דכייל לן רבא התם דאין עשה דוחה ל"ת שבמקדש וכבר הריטב"א בחידושיו לעירובין תריץ יתיב הכי שם עיקר קושייתם כיע"ש עוד זאת דאם איתא למה שתירצו הם ז"ל דכל שבא על ידי פשיעה אין עשה

דוחה ל"ת מאי קא קשיא ליה לתלמודא התם הא כיון דנגיעת בשר קודש בבשר פסולה ע"י פשיע' בא כל כה"ג לא אמרינן אתי עשה ודחי ל"ת.

ולע"ד יש ליישב דע"כ לא כתבו התוס' דכל דע"י פשיעה לא אמרינן אתי עשה ודחי ל"ת אלא דוקא כי ההיא דנתערבו מתן ד' במתנה אחת דאף אם לא נתערבו היה בידו לקיים העשה בלי דחיית הלאו וע"י פשיעתו אתא למדחי הלאו אמנם היכא דקיום העשה ודחיית הלאו אתא ע"י פשיעה כל כה"ג אזלי ומודו דאתי עשה ודחי ל"ת אפי' שבאו ע"י פשיעה ובכן בנגע בשר קודש עם בשר הפסולה ונצטרף היתר לאיסור והגיע לכזית וכמ"ש שם רש"י ד"ה עד שיבלע כו' דאי לאו פשיעתו לא הוה מחייב לאוכלה דבפחות מכזית ליכא מצות אכילת קדשים כמ"ש הריטב"א בחי' ליומא פרק טרף בקלפי דל"ט ע"א עלה דאמרינן התם וכל כהן המגיעו כפול צנועין מושכין ידיהם וז"ל פירש ר"י וכן נראה מפרש"י דדוקא כהן המגיעו כפול אבל מגיעו כזית שיש בה מצות אכילה לא היו מושכין ידיהם אבל כפול לא היתה בו מצות אכילה כיון שאין בו שביעה עכ"ל ועיין בספר בני חיי חא"ח סימן תע"ה יע"ש א"כ מה"ט פריך תלמודא התם שפיר דליתי עשה שבא ע"י פשיעה ולידחי ל"ת וכעין זה ראיתי להרב החסיד כמהר"י אלגאזי בספר שמע יעקב די"א ע"ב למה שמקשים על דבריהם הללו מסוגיא דאונס דפריך תלמודא וליתי עשה דולו תהיה לאשה ולדחי (לא) ל"ת ולפי דבריהם מאי קושיא דשאני אונס שבא על ידי פשיעה ותירץ הוא ז"ל דלא ק"מ דשאני אונס דעשה שבו אינו אלא ע"י פשיעה שאם לא יבא לידי פשיעה זו ליכא עשה כלל ודין הוא דליתי עשה ולדחי ל"ת יע"ש.

וראיתי להרשב"א בחידושיו לנדרים דט"ו עלה דאמרינן התם דנדרים חלים על דבר מצוה שהוקשה לו דליתי עשה דסוכה ולולב וכיוצא ולידחי לאו דבל יחל ותירץ דנדרים עשה ול"ת נינהו ואין עשה דוחה ל"ת ועשה וכ"כ הרב החינוך בפרשת יתרו ועיין במרדכי ר"פ שבועות ב' בתרא יע"ש והרב התנא בספר פרשת דרכים בהגהותיו על ספר החינוך תמה עליו מההיא דפ"ק דיבמות ודנזיר דאמרינן דעשה קיל דאיתיה בשאלה דחי ליה עשה דמצוה אע"ג דאיכא לאו בהדיה וכמש"ל וסיים וז"ל וראיתי להרמב"ם שכתב בפ"ו מה' נזירו' טעם אחר ולפי אותו הטעם ניחא ואולי כך היתה גירסתו וגיר' המחבר עכ"ל.

ודבריו ז"ל אינן מעלים ארוכה ומרפא להרשב"א שהרי בחי' ליבמות ד"ה מבואר דגריס הרב ז"ל כגירסתינו כיע"ש ותו קשה דאכתי תקשי להו ז"ל אמאי שבועה לא חלה לבטל מצות ל"ת כמו שהוכחנו לעיל מההיא דפ"ג דשבועות דכ"ד דליתי עשה דכל היוצא מפיו יעשה ולדחי ל"ת דמצוה דהשתא לדידהו ז"ל ליכא לשנויי כדשניין לעיל דמשום דעשה

זה קיל דאיתיה בשאלה לא דחי ל"ת דמצוה שהרי הם ז"ל לא השגיחו בטעם זה מיהו לזה י"ל לדעת הרב החינוך דמשמע ליה דאע"ג דשבועה לא חלה על ביטול מצות ל"ת משום דאין עשה קיל דאיתיה בשאלה דחי ל"ת כדאמרן מיהו עשה קיל בהדי ל"ת אלים כחו ואין עשה דוחה אותו מיהו אכתי ההיא דנזיר שהקשה הרב בספר פרשת דרכים להרשב"א קשיא ועיין בס' כהונת עולם ה' נדרים סי' רט"ו דנ"ג ע"ב וע"ג שעמד ג"כ על דברי הרשב"א הללו יע"ש כי ע"כ נראה דעיקר קושיית הרשב"א והרב החינוך היתה דכיון דהא דנדרים חלים על דבר מצוה היינו משום דגלי ביה קרא דכתיב לה' ושמעינן מינה דאין עשה דמצוה דוחה לאו דבל יחל א"כ אדילפינן בעלמא מכלאים בציצית דאתי עשה ודחי ל"ת נילף מהכא דלא דחי לזה אמרו דמהכא ליכא למילף דאין עשה דוחה ל"ת משום דהכא איכא עשה בהדי ל"ת וליכא לאקשויי השתא דכיון דגבי נזיר מצורע קי"ל דאתי עשה דמצורע ודחי ל"ת ועשה דנזיר משום דאיתיה בשאלה מ"ש הכא גבי נדרים דאין עשה דמצוה דחי עשה ול"ת דנדרים אע"ג דאיתנהו בשאלה דשאני הכא דגלי קרא דלה' דאין עשה דמצוה דחי ל"ת ועשה דנדרים וליכא לאקשויי דנילף מהכא לעלמא דאין עשה דוחה ל"ת ועשה דאיתיה בשאלה דאיכא למי' דאה"נ דילפינן מינה וההיא דנזיר שאני דגלי ביה קרא דראשו ואיכא למימר נמי איפכא דילפינן מנזיר לעלמא דדחי ושאני הא דנדרים דגלי ביה קרא דלא דחי ואין כאן הכרע לשום אחד מהצדדים ודוק.

והנה בעת"ה חדשים מקרוב נדפסו עוד תשובות הרשב"א מחדש ושם בסי' שמ"ג נשאל הוא עצמו בעיקר קושיא זו מההיא דנזיר וריש יבמות דהוי חיובתיה והשיב ע"ז דההיא דחייה בעלמא קדחי תלמודא דליכא למגמר מראשו דנזיר דאתי עשה ודחי לא תעשה דשאני התם דאיתיה בשאלה אמנם לפום קושטא ליכא למיגמר נמי דכל דאיתיה בשאלה אתי עשה ודחי לא תעשה ועשה דאיכא למימר נמי דשאני התם דעשה דמצורע חמיר משום שלום הבית יע"ש באורך. ועיין למורי הרב בס' שער המלך פ"ג מה' נדרים ד"ו ע"ב ודוק ועיין לעיל בקונט' מעמש"ב ודע דעל מ"ש ר' דהנשבע להתענות בשבתות וימים טובים דחשיב נשבע לבטל את המצוה והויא לה ש"ש נשאל הרשב"א בתשו' בח"א סימן תרי"ד וז"ל מי שנשבע לעבור על ד"ס כגון לאכול גבינות הנכרים הן בביטול כו' הן בקיומו אי שבועת ביטוי חלה עליו או לא שמצינו בו סוגייות חלוקות בש"ס שבפ"ג דשבו' נראה דשבועת ביטוי חלה על כל ד"ס בענין משכחת לה בלאו והן וכן בסוגיית נשבע להרע לעצמו וכן בר"פ יוה"ך ובריש נזיר בענין קדושא ואבדלתא נראה בהפך וכן מצינו להר"ם ז"ל שהנשבע להתענות בשבת לוקה משום ש"ש אע"פ שהתענית בשבת מד"ס וכן במגילת תענית אמרו מי שנשבע להתענות בשבת הרי זה שוא.

והרשב"א ז"ל השיבו דהעיקר דשבועת ביטוי חלה על ד"ס כדמוכחא סוגיא דלאו והן ור"פ יוה"ך וההיא דריש נזיר לא מוכחא מידי וליכא מינה לא תיובתא ולא סיעתא דהתם הכי קאמר וכי מושבע מהר סיני הוא שהתורה ריבתא לאסור וכי אתייא אורייתא לרבות דרבנן וזו היא הגירסא הנכונה וכך גריס ר"ת ז"ל ומ"ש הר"מ שהנשבע להתענות בשבת לוקה ומשמע לך שהוא ז"ל סבור שאין שבועה חלה על ביטול ד"ס שהרי תענית בשבת מד"ס אפשר לומר שהוא סבור דאסור להתענו' מדאורייתא מדאמרינן בברכות אלא מעתה שבתות וי"ט דע"כ אכיל ה"נ אלמא בשבתות וי"ט צריך לאכול פת מדאורייתא דומיא די"ט דהיינו ראשון של פסח דכתיב בערב תאכלו מצות וכן ליל ראשון של סוכות דגמר ט"ו ט"ו מחג המצות וההיא דמגילת תענית נמי אפשר דמה"ט הוי דס"ל כמ"ד בערובין אסור להתענות בע"ש כדי שלא יכנס לשבת כשהוא מעונה עכ"ל.

וראיתי להרלנ"ח בסי' ק"ג דקל"ב ע"ד אחר שהכריח דלדעת רבינו הנשבע על ד"ס שבועה חלה עליו ממ"ש בפ"ה גבי נשבע שיאכל נבילה וכיוצא בהו מאיסורי תורה כו' כתב וז"ל וא"כ מ"ש בפ"א שהנשבע להתענות בשבתות וי"ט דלוקה משום ש"ש נראה בהכרח שהטעם הוא משום דס"ל דלהתענות בשבתו' וי"ט הוא אסור מן התורה וממקומו הוא מוכרח ממה שלא זכר הרב בכאן ר"ח וחש"מ מפני שהן אסורים מד"ס והכי איתא בהדיא בברייתא במגילת תענית ומייתי לה בראש השנה די"ט ובתענית די"ב שבתו' וי"ט אסורים כו' מ"ט הללו ד"ס וד"ס צריכין חיזוק ויש לתמוה מהשואל להרשב"א איך תפס במושלם שאסור להתענות בשבתות וי"ט הוא מד"ס ולא זכר זאת הברייתא ובפרט שהראיה שהביא ממגילת תענית היא סיפא דהך ברייתא גופיה והכי מתנייא התם סמוך לצריך חיזוק ר"י בן דוסא אומר משום ר"י הגלילי כל הנשבע להתענות בע"ש ובעיו"ט הרי זה שבועת שוא דמקצת ע"ש כשבת ומקצת עיו"ט כיו"ט ע"כ וכ"ש שיש תימה מהרשב"א ז"ל שלא הביא ראיה מהברייתא והביא ראיה מפ"ג שאכלו ואם היתה כונתו לבקש דבר מפורש בתורה זהו דבר יפה אם היה עולה בידו אבל אינו כן דתינח ליל ראשון של פסח ושל סוכות שאר י"ט ושבתות מנ"ל דצריך לאכול בהן מן התורה והאריך בהן הרב לבקש טעם להרשב"א ולהשואל ז"ל שלא הביאו ראיה מאותה ברייתא להוכיח דאיסור התענית בשבת וי"ט הוא מן התורה ולא עלתה בידו יע"ש:.

והנה זה שנראה מדבריו ז"ל דהרשב"א והשואל נסתפקו באיסור תענית בי"ט אם הוא מן התורה או מד"ס לע"ד יש לתמוה דאחד הרואה דברי השואל ודברי הרשב"א ז"ל בתשובותיו יראה דלא נסתפקו הם ז"ל אלא דוקא גבי שבת שהרי לא העלו בזכרונם אלא שבת דוקא אבל בי"ט ודאי דלא מספקא להו דפשיטא דאסור מדאורייתא כמבואר בדברי

רבינו פ"ו מה' י"ט שכתב שהאכילה והשתיה במועדות מכלל מ"ע מדכתיב ושמחת בחגיך ואין שמחה אלא בבשר ויין כיע"ש ולענין שבת דוקא מספ"ל ז"ל כי לא מצינו כתוב מפורש בתורה שחייב לשמוח בשבת כמו י"ט דאע"פ דבפסחי' דס"ח אמרי' הכל מודים בשבת דבעי' לכם דכתיב וקראת לשבת עונג אינו אלא דברי קבלה ולא דאורייתא וכן ההיא דפ' כל כתבי דקי"ז דת"ר כמה סעודות חייב אדם לאכול בשבת ג' ר' חידקא אומר ד' ואמר ר"י ושניהם מקרא אחד דרשו ויאמר אכלוהו היום כו' ופסקה רבינו בפ"ל מה' שבת משמע להו ז"ל דאינו אלא מד"ס וקרא אסמכתא בעלמא דפשטיה דקרא במן הוא דכתיב ועל זה השיב הרשב"א דמאותה סוגיא דפ"ג שאכלו דמדמי שבת ליו"ט לענין דמחייב לאכול פת בשבת כי היכי דמחייב בליל יו"ט ראשון של פסח ושל סוכות משמע ליה לרבינו דכי היכי דהתם מיחייב מדאורייתא ה"נ מיחייב בשבת מדאורייתא ואף שהרשב"א בחי' לברכות כתב דהא דמחייב בשב' לאכול פת היינו מדכתיב ביה עונג ואין עונג בלא אכילת פת וההוא קרא דברי קבלה הוא אפשר דהלכה למ"מ ואתא ישעיא ואסמכיה אקרא כדאמרינן בזבחים די"ו וביומא דע"א ובדוכתי טובא וע"כ למימר הכי לפי מ"ש הרמב"ן ז"ל בס' המצות בשורש הב' שכל מ"ש בנביאים בדרך צווי כגון שמזהירין על עשה ומתרין על ל"ת דבר תורה הוא דכיון דאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה ידענו כי הבא בנבואה דבר תורה הוא או שהוא פי' לפסוק הכתוב בתורה או שהוא בידם הלמ"מ וכתב הרב מגילת אסתר שגם ר' ז"ל מודה בזה כיע"ש ומה שהוצרך הרשב"א להביא אותה סוגיא דברכות ולא הספיק לו אותה שאמרו בפסחים דמייתי קרא דוקראת לשבת עונג הוא מפני שלדעת רבינו כל מלתא דאתייא מדרשא ואפי' הלמ"מ דלא אשכחן בש"ס דקראוהו דאורייתא ד"ס הוא כמ"ש הרמב"ן ז"ל בשורש הב' דכ"א ע"א אות א'.

איברא שלפ"ז קשה מ"ש רבינו ז"ל ברפ"ל מהלכות שבת וז"ל ד' דברים נאמרו בשבת ב' מן התורה וב' מד"ס והן מפורשים ע"י הנביאים שבתורה זכור ושמור ושנתפרשו ע"י הנביאים כבוד ועונג כו' הרי דקרי למצות עונג האמור בנביאים ד"ס וא"כ אי אסור התעני' בשבת מהאי קרא הוא הרי לדעתו ז"ל לאו דאורייי' הוא ואיך כתב דלא חלה עליה שבועה ואי לאו דמסתפינא מהרשב"א ז"ל אמינא דרבינו ז"ל משמע ליה דאיסור התעני' בשבת דאורייתא הוא ונפקא לן מפשטיה דקרא דכתיב במן אכלוהו היום ואע"ג דחיוב הסעודות אפשר שהן מד"ס ושבועה חלה עליהן מפני שהן ברמז בכתוב ואינו מפורש בהדיא מיהו עיקר מצות האכילה מפורש בו דכתיב אכלוהו היום כי שבת היום לה' ועיין להרפ"ח ז"ל בביאורו לה' דעות פ"ג הלכה א' יע"ש ואיך שיהיה מבואר יוצא

מדברי תשובה זו דע"כ לא נסתפקו השואל והרשב"א אלא לענין שבת אבל לענין יו"ט פשיטא להו דאיסור התעני' בו הוי דאורייתא כמדובר.

ובכן מה שהוקשה לו להרלנ"ח ז"ל דאכתי מראיית הרב שהביא מההיא דברכות לא מצינו אלא לענין לילה הראשונה כו' לפי האמור לא ק"מ דודאי לענין אכילת פת ביו"ט לא מיחייב אלא בלילה הראשונה של פסח וסוכו' מקרא דבערב תאכלו מצו' ומג"ש דט"ו ט"ו מחג המצות אמנם לענין דאסור להתענות בכל הימי' טובים ומיחייב לאכול שאר דברים כבשר ויין וכיוצא ושלא יצטער בהם הא איכא עשה מפורש דושמחת בחגיך והרשב"א ז"ל לא נחית לאתויי ראיה מאותה סוגיא אלא לענין שבת דוקא דמדמי ליה לתלמודא ללילי י"ט דפסח וסוכות לענין חיוב אכילת פת דמינה נשמע דשבת נמי מדאורייתא היא ומה שהוקשה לו עוד דאמאי לא אייתי ראיה מאותה ברייתא דמייתי הש"ס בראש השנה ותענית דקאמר הללו ד"ת כו' דש"מ דאיסור דשבת וי"ט דבר תורה הוא כבר דחה לזה הרב ז"ל שם דקל"ג ע"א דמינה ליכא להוכוחי מידי דמאי דקאמר הללו ד"ת ר"ל דהם י"ט מן התורה והללו ד"ס ר"ל דעיקרם והיותם י"ט הוא מד"ס וראיה לזה הפי' שהרי גם בר"ח אמרו שם שהם מן התור' ובודאי אין פי' שאסור להתענות בהם מן התורה דהא אפסיק' הלכתא התם דאם התחילו להתענות בהם אין מפסיקין וכתבו הרב בפ"א מהלכות תענית ואי הוו אסורי' מן התורה הדין היה נותן דהוו מפסיקין בהן כי היכי דמפסיקין בשבתות וי"ט אלא ודאי כדאמרן עכ"ל. ולפי מ"ש דלעניין אסור התענית בי"ט לא מספקא ליה להשואל ולהרשב"א דודאי אסורי' הן מן התור' מקרא דושמחת בחגיך א"כ כי קאמר תנא דברייתא הללו ד"ת וכו' צ"ל דלצדדין קתני דשבת ור"ח לא עשו בהם חיזוק מפני שעיקר י"ט שלהן ד"ת אע"פ שאיסור תענית בהם דרבנן לפום מאי דס"ל להשואל מהרשב"א ז"ל ולשאר י"ט לא עשו בהם חיזוק מפני שאיסור תענית דאורייתא והוא דוחק.

עוד כתב מהרלנ"ח ז"ל שם וז"ל אבל עדיין צ"ע כי זאת השואה בדין שכח' הרשב"א אינה מוכרח' ואפי' שהיא מוכרחת לא תספיק ללמוד ממנה דצריך לאכול ביום השבת מן התורה זולתי בלילה דוקא דומייא דליל י"ט של פסח ושל סוכות וגם הרשב"א בעצמו עלה דההיא דברכות לא יכול לקיים שמחוייב האדם לאכול פת בשבת אלא מדכתיב וקראת לשבת עונג ובלא פת ליכא עונג כלל ואם היינו אומרים דסברת הרשב"א היא דמאי דכתב הרמב"ם דהנשבע להתענות בשבת וי"ט היא ש"ש פירושו להתענות על השבת כולו לילה ויום היה אפשר ללמוד הדין מהראיה ההיא אבל אין במשמע הלשון כן כלל עכ"ל ולפי מ"ש לעי' אין כאן קו' כלל דראיית הרשב"א מאותה סוגייא אינו אלא

להכריח משם דמשמע ליה להש"ס דאיכא מצוה מדאורייתא לאכו' פת בשבת דומייא דליל א' דפסח וסוכות דהוו מדאורייתא והיינו ודאי מקרא דוקראת לשבת עונג וכמדובר וכיון דקרא סתמא כתיב מהי תיתי לומר דדוקא בלילה מיחייב ולא ביום.

עוד כתב וז"ל גם מ"ש עלה דההיא ברייתא דמגי' תענית אינו מספיק לדחותה מראייה דאין כח הלמיד' ממאי דקאמר הללו דברי תורה דוקא אלא מפלוג' דת"ק ור"י נמי דמשמע דפלוגתא דת"ק ור"י היא דר"י ס"ל מקצת ע"ש כשבת ומשו"ה אפי' ע"ש אסור בתענית ולת"ק דוק' בשבת אסור בתעני' לא בע"ש אבל כי היכי דלר"י מקצת ע"ש כשבת ואסור מן התורה להתענות בע"ש והשבועה עליה היא ש"ש ה"נ ביום השבת לדעת ת"ק דבהא ל"פ ואי הכי משמע דאליבא דכ"ע להתענות בשבת אסור מן התורה עכ"ל.

ולא זכיתי להבין דבריו בזה דמאי קא קשייא ליה להרב מפלוגתא דר"י ות"ק והיכי מוכח מיניה דאיסור תענית בשבת דאורייתא דאי משום מאי דקאמר דהנשבע להתענות בע"ש חשיב ש"ש ואי איסור התענית הוא מד"ס למה לא חלה השבועה הנה זאת היתה שאלת השואל מהרשב"א ורא"ז שהביא מההיא דמגילת תענית שאמרו דהנשבע להתענות בשבת חשיב ש"ש משמע דשבועה לא חלה אאיסור ד"ס ואין ספק דמהך פלוגתא דר"י הוא שדקדק השואל כן דקאמר ע"ש כשבת וחשיב לה ש"ש ולכ"ע בשבת לא חלה אע"ג דאיסור התענית בשבת לדעת השואל אינו אלא מד"ס ואיך יכריח לו הרשב"א שהוא דאורייתא מאותה ברייתא גופא שהביא השואל להכריע דשבועה לא חלה על ד"ס ומשמע ליה בפשיטות שהוא מדרבנן ואולם אחר שהשיב לו הרשב"א דמאותה סוגייא דברכות משמע שאיסור התענית בשבת הוא דאורייתא כתב ההיא דמגילת תענית נמי דחשיב לנשבע להתענות בשבת או בע"ש לר"י ש"ש ודאי דמה"ט הוא כלומר דס"ל דאיסור התענית בשבת או בע"ש למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה דאוריי' הוא ומה"ט חשיב ש"ש ולעולם דשבועה לא חלה על ד"ס באופן שדברי הרלנ"ח ז"ל נעלמו ממני וצ"ע.

גם מאי דמשמע ליה להרב בפשיטות דתענית בחש"מ אינו אסור אלא מדרבנן לדעת רבי' ממה שלא זכר בדין נשבע להתענות בשבתות וי"ט דהוי ש"ש ר"ח וחש"מ הנה לפי דברי רבינו שבפ"ו מה' י"ט יראה הרוא' דאף בחש"מ איכא מ"ע דושמחת בחגיך דמינה ילי' רבי' שהאכילה ושתיה במועדות הוא מכלל מ"ע גם ר"ח נמי דפשיטא ליה להרב דאסור מדרבנן ממאי דאפסיקא הל' בראש השנה ותענית דאם התחילו אין מפסיקין וכתבו רבי' בפ"א מה' תענית ואם היו אסורים מן התורה היה הדין נותן דאפי' התחילו מפסיקין כי היכי דמפסיקי' בשבתות וי"ט כו' יע"ש הא לא מכרעא לע"ד דאפשר דאף

בשבת וי"ט אם התחילו אין מפסיקין דגזירת ציבור חשיב כנדר ונדרים חלים אף לדבר מצוה וכבר כתב רבינו בפ"ג מה' נדרים דנדר להתענות בשבת וי"ט נדרים חלים עליו ואסור לאכול והא דלא תני שבת ויום טוב בההיא דאין גוזרין תענית על הציבור ואם התחילו אין מפסיקין ל"ק דהא שבת ודאי לא מצי למינקט דהא תענית ציבור אין גוזרין אלא בב' ובה' והיכי מצי למתני אם התחילו דהיינו ששכחו שיארע י"ט באחד מאלו הימים ומפני כך גזרו עליהן מתחילה והתחילו דזה לא שכיח בי"ט שהרי שואלין ודורשין קודם לחג ל' יום וכיון דתני ר"ח דהוי דאורייתא כמ"ש בראש השנה ותענית הרי י"ט בכלל.

ובהכי ניחא לי מה שהקשה הרפ"ח בא"ח סימן תי"ח עמ"ש הרמב"ן והר"ן דקבלת ציבור חשיב כנדר ומש"ה אמרי אם התחילו אין מפסיקין דא"כ בי"ט נמי לא יפסיקו כיון דנדר חל על מצוה דאורייתא אלמה תנן ר"ח חנוכה ופורים דמשמע הא י"ט יפסיקו יע"ש ולפי האמור לא קשיא ולא מידי דאה"נ דאף י"ט אם התחילו אין מפסיקין אלא דתנא לא מצי למתני שבת וי"ט מטעמא דאמרן ובר מן דין קושית הרפ"ח אינה קושיא לע"ד דאף הרמב"ן והר"ן לא אמרו דקבלת ציבור חשיב כנדר גמור אלא שעשאוהו חכמים כנדר לענין זה שאם התחילו אין מפסיקין וראיה לדבר שאם קבלתם חשיבא כנדר גמור למה לא תני גבי ר"ח חנוכה ופורים אלא אם התחילו אין מפסיקין ואם איתא דגזרתם חשיב כנדר אפי' לא התחילו נמי אלא שגזרו לבד להתענות הו"ל למיתני אין מפסיקין אלא ודאי דגזרתם לא חשיב נדר גמור אלא דחכמים עשאוהו כנדר כשכבר התחילו שלא יפסיקו ועיין בספר יד אהרן שם ובס' כהונת עולם י"ד סי' רט"ו דנ"ב ד"ה והנה יע"ש.

וראיתי להרב מ"א בסימן תק"ע סק"ט שכתב כדברי הרלנ"ח דר"ח אינו אסור כי אם מדרבנן והכריח כן מההיא דאם התחילו אין מפסיקין יע"ש ולא זכר ש"ר שהן דברי הרלנ"ח ועיין בספר דברי אמת בקונט' דפ"ב ע"ד שכתב דבפ"ג דערובין אמרו די"ט דדבריהם מתענין לשעות ואם התחילו אין מפסיקין הרי דר"ח עיקרו מדבריהם יע"ש וחזרתי באותה סוגיא ולא מצאתי שקראו לר"ח מדבריהם וכעת לא ידעתי מקומו איה ועיין להרפ"ח בסימן תי"ח סק"ד שהעלה בדעת רבינו דאיסור התענית בר"ח הוא מדאורייתא אלא שאינו מפורש בתורה ושבועה חלה עליו וכתב עוד דחה"מ דינו כר"ח יע"ש ולע"ד זה אינו דלפי מ"ש רבינו בה' י"ט פ"ו הדבר מבואר דחה"מ דינו כי"ט דאין שבועה חלה עליו שהרי מפורש בכתוב דמצוה לשמוח בחג וחה"מ בכלל.

עוד כתב הרלנ"ח בדקל"ג סע"ב וז"ל עוד צ"ע בדברי הר"מ שלא מצינו שרמז בהלכותיו שאיסו' התענית בשבת וי"ט הוא מן התורה והיה ראוי שירמוז לנו כונתו ועכ"ז בהכרח

לנו לומר ודאי שהטעם שכתב הרב ז"ל בכאן שלוקה משום ש"ש הוא משום דסובר שהוא מן התורה כי לומר אדרבא שהטעם הוא משום דסובר שהוא מדרבנן ועובר אלאו דלא תסור שהוא לאו מפורש משא"כ בחבלה בעצמה שאין האיסור מפורש אי אפשר ומהטעמים ג' שכתבתי והם ממ"ש הרב בפ"ה נשבע שיאכל נבילה וכיוצא מאיסורי תורה כו' דמבואר דדוקא באיסורי תורה חשיב נשבע לשוא ולא בד"ס גם ממ"ש שלא כתב הרב בכאן ר"ח וחש"מ גם מהכרח הסוגייאות דשבועות ופרק יוה"ך דמבואר שם דשבועה חלה על ד"ס כמ"ש הרשב"א בתשובה ולא זכיתי להבין דברי הרשב"א שהניח הדבר באפשרות שכתב אפשר לומר שהוא סבור שאסור להתענות בשבת דאורייתא שהדבר נראה מוכרח ומחוייב מהטעמים הנז' אם לא שנאמר שהאפשרות שכתב הרב הוא על מקום הראיה שהביא לא על עיקר סברת הרמב"ם שהוא אינו תלוי באפשר אלא הוא מוכרח וכאשר כתבתי עכ"ל.

והרב המבי"ט בח"א סי' נ"א דכ"ח ע"ב כתב ע"ד הרלנ"ח הללו וז"ל ונ"ל דעדיין הדבר תלוי ועומד באפשרו' כי מ"ש הרב ז"ל וכיוצא בהן מאיסורי תורה אמת שנראה שבא לשלול ד"ס כמ"ש אבל השלילה אינה אלא מאותו הדין שכתב הרב דהנשבע שיאכל נבילה וטריפה וכיוצא בהן מאיסורי תורה הרי זה לוקה משום שבועת שוא בין אכל בין לא אכל דדוקא בנשבע לבטל איסורי תורה הוא דלוקה משום ש"ש בין אכל בין לא אכל אבל נשבע לבטל דברי איסור סופרים אם ביטל חייב משום ש"ש ואם לא ביטל חייב משום שבועת ביטוי וא"כ מ"ש בפ"א ואם נשבע להתענות בשבת וי"ט לוקה משום ש"ש מיירי בביטל והיינו דאצטריך הכא בפ"ה לחזור ולכתוב וכן כל הנשבע לבטל ולא ביטל פטור משבועת ביטוי ולוקה משום ש"ש והיינו במצות דאורייתא כסוכה ותפילין דמייתי אבל במצות דרבנן דוקא אם ביטל חייב אש"ש אבל לא ביטל חייב משום שבועת ביטוי ומשו"ה לא אדכר הכא כלל עינוי בשבת כדאייתי לעיל בפ"א כו' וא"כ עלה בידינו שאין ראיה מדיוק זה והוא מבואר למי שיטיב העיון בו גם ממה שלא כתב ר"ח וחה"מ אין ראיה דאטו כי רוכלא ליזיל וליתני כ"ש דכתב וכל כיוצא בזה שלא להאריך בלשונו ומן הברייתא אין ראיה דבר"ח נמי אמרינן התם דהוי מן התורה ולגבי ימים הכתובים במגילת תענית הוא דקרי לכל הני דבר תורה והוי נמי ימים טובים מן התורה לפי דרכו ואם כן עדיין הדבר באפשרות ביד הרשב"א אבל שנאמר כי מ"ש הרשב"א שהוא אפשר הוא על מקום הראיה זה לא אמר אדם מעולם עכ"ל.

ולע"ד דבריו תמוהים דלפי מ"ש לעיל דהשואל והרשב"א לא נסתפקו בדעת רבינו לענין י"ט אם איסור התענית בו הוי מד"ס שהרי מבואר מדבריו בפ"ו מה' י"ט דאסור מן

התורה ומפורש הדבר בהדיא בקרא דושמחת בחגך אם כן אין מקום לדבריו ז"ל לומר דמ"ש רבינו בפ"א דאם נשבע להתענות בשבת ויו"ט לוקה משום ש"ש מיירי בביטל דוקא משום דהוי מד"ס דהא בנשבע להתענות בי"ט לא מצינן לפרושי הכי ואזדא ליה תירוצו ז"ל ואף למאי דמשמע ליה ולהרלנ"ח דאף לענין י"ט מספ"ל להשואל ולהרשב"א בדעת רבינו ז"ל דמד"ס הוא דאסור אכתי לא זכיתי להבין מ"ש הרב ז"ל דבנשבע לבטל מצוה דרבנן אפשר לומר בדעת רבינו דס"ל דאם ביטל חשיב ש"ש ולוקה משום שוא ואם לא ביטל חשיב שבועת ביטוי וכו' דכיון דבנשבע לבטל איסור ד"ס ולא ביטל חשיב שבועת ביטוי כשנשבע לבטל ולא ביטל היאך אפשר לומר דלקי משום ש"ש דמה נפשך אם חלה שבועתו מעיקרא בשעה שנשבע הרי אין כאן ש"ש אפי' כשעבר וביטל ואי לא חלה מעיקרא הרי אין כאן שבועת ביטוי ודבר זה הוא שני הפכים בנושא אחד ואם כונת הרב ז"ל דבנשבע לבטל ד"ס וביטל עשאוהו חכמים כנשבע אשוא ולוקה מכת מרדות מדרבנן זה לא ניתן ליאמר שהרי רבי' כלל בחלוקה זו כל הד' שכתב למעלה מזה מדרבנן דהוי נשבע לשוא וכתב דעל כולם עובר משום לא תשא ואם עבר במזיד לוקה מבואר מזה דלוקה מלקות דאוריית' קאמר דומייא דאידך ומ"ש הרב והיינו דאצטריך הכא בפ"ה לחזור ולכתוב וכן כל הנשבע כו' דמשום דהתם לא מיירי כו' אין זה הכרח כלל דכל הדברים שכתב רבינו בפ"א חזר וכתבן בפרקים הבאים כי שם בפ"א כתב כלל הדברים ובפרקין הבאים פרט כל דבר ודבר לעצמו ופירשן יותר וכמ"ש הרדב"ז בביאורו לה' שבועות ומ"ש עוד גם ממה שלא כתב ר"ח וח"ה כו' דאטו כי רוכלא ליתני וליזיל כו' אין זה מחוור דכיון דבפ"ג דנדרים ד"ט כשכתב דין הנדר שחל על דבר מצוה כתב שבת ויו"ט ועיו"ה ור"ח ואי ס"ל דגם לענין שבועה הדין כן גם בר"ח היה לו להרב לבאר כי התם וכבר הכריח כן מרן כ"מ שם ובב"י א"ח סי' תי"ח יע"ש.

ואף אם נודה לו להרב בכל מ"ש אכתי לא ידעתי מה יענה הרב לדברי השואל דפשיטא ליה בדעת רבינו דאיסור התענית בשבת מד"ס הוא ואפי"ה כתב דאין שבועה חלה עליו דהיכי ס"ד למימר הכי מאחר שכתב רבי' דשבועה חלה אמי שנשבע לחבול לחבירו אע"פ שהוא אסור מן התורה אלא שאינו מפורש וכן כתב בנשבע אחצי שיעור וא"כ כ"ש באיסור ד"ס דודאי חלה כמו שהכריח הרלנ"ח וליכא למימר דהשואל והרשב"א ז"ל ספוקי מספ"ל בדעת רבינו דאפשר דמשמע ליה לחלק באיסורי ד"ס דיש בהם דעשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה והנשבע בהן לא חלה שבועתו כלל כנשבע על דבר המפורש בתורה וכמ"ש בפ"ג מה' נדרים ד"ט לענין הנודר להתענות בחנוכה ופורים דלא חל הנדר מה"ט דחכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר דהא ודאי ליתא דאדרבא משם

ראיה דס"ל דאיסור התענית בשבת דאורייתא שהרי כתב שם וז"ל דאם נדר להתענות בשבת חל עליו הנדר משום דנדרים חלים על דבר מצוה ובחנוכה ופורים כתב דלא חל הנדר עליו משום דחכמים עשו חיזוק לדבריהם וא"כ היכי פשיטא ליה להשואל בדעת רבינו דתענית בשבת אינו אלא מד"ס והרשב"א איך מספ"ל.

וראיתי להרב בני יעקב בתשו' ס"א דקפ"א ע"א שכתב וז"ל ואף גם זאת קשה על הרשב"א שנתקשו לו דברי הרמב"ם שכתב הנשבע להתענות בשבת וי"ט הוי ש"ש דנר' דס"ל דשבועה חלה על ד"ס והוצרך לתרץ דס"ל דהוי דאורייתא ואפי' הוה ס"ל דהוי דרבנן הוה אתי שפיר כפי דבריו גבי נדר וא"כ מאי דוחקי' לומר דס"ל דהוי דאורייתא כו' ועוד דמכל כללות דבריו נראה דס"ל דלא משכחת מאן דס"ל דשבועה לא חלה על ד"ס ואף הרמב"ם אזיל ומודה בהכי והוא תימא כמ"ש ואף דנימא דאפי' לדעת הרמב"ם בנשבע להתענות בשבת וי"ט אף דנימא דהוי דרבנן שבועה חלה עליו משום דלא דמי לחנוכה ופורים דשאני התם דעיקרו מדרבנן אבל הכא עיק' שבת וי"ט דאורייתא אלא דהעינוי בו אסור מדרבנן ולא עשו חיזוק מ"מ ק' דמכללות דברי הרשב"א נר' דבכל מילי דרבנן שבועה חלה עליו בין עיקרו מדרבנן בין עיקרו מדאורייתא וכפי דברי הרמב"ם לא כן הדבר ועוד רעה מזה קשה על הסמ"ג דהוא פסק דאם נדר לצום בחנוכה ופורים ידחה נדרו והוא פסק דשבועה חלה על ד"ס גם על הרלנ"ח ז"ל קשה שנסתפק בדעת הרמב"ם אי ס"ל כהר"ן או כדברי הפוסקים דשבועה חלה על דברי סופרי' וכתב דס"ל דחלה על ד"ס וכפי מה שכתבתי הדבר תימה דמאי מספ"ל והרי בפי' אתמר בדברי הרמב"ם דהוי ש"ש וק"ו הדברים שאם בנדר שחל על דבר מצוה לא חל באיסו' דרבנן כ"ש בשבועה וכ"כ הרב לחם רב בתשו' סי' ס"ה כו' ומתוך כך נדחק לחלק בין נדר לשבועה יע"ש ולע"ד כל דבריו תמוהים דמה שהקשה תחילה על דברי הרשב"א דאפי' הוי דרבנן הוה אתי שפיר כפי דבריו גבי נדר בחנוכה ופורים אדרבא מההיא דהתם לא יכול לתרץ כן דהרי בהדייא כתב שם דאם נדר להתענות בשבת וי"ט חל עליו הנדר ואדרבא איפכא הו"ל להקשות איך נסתפקו השואל והרשב"א בדעת רבינו דאיסור התענית בשבת וי"ט הוי דרבנן דמדבריו שם בפ"ג דנדרים מוכח בהדייא דס"ל דהוי דאוריית' כמבואר ממ"ש מרן כ"מ שם ובב"י א"ח סי' תי"ח וכבר הוקשה לו כן להרב ל"ר שם והניחה בקושי גם מ"ש עוד דמכל כללות דברי הרשב"א נר' דלא משכחת לה מאן דס"ל כו' כן הוקשה לו ג"כ להרב הנז' בסי' ס"ה וז"ל ועוד קשה עליו דמשמע דמשום שהן מן התורה קראם ש"ש הא אי הוי מדרבנן לא ואינו כן דאדרבא איסור דרבנן עשו חיזוק יותר ואין הנדר חל וכדכתב בפ"ג מה' נדרים כו' ואולי דסברת הרשב"א דשאני חנוכה ופורים שכל עיקרם

מדבריהם כו' איברא דלשון הרמב"ם בפ"ג מה' נדרים הוא הואיל ואיסור הצום בהם מד"ס הרי הן צריכין חיזוק משמע שלא תלה החיזוק אלא באיסור הצום דרבנן עכ"ל.

ולע"ד הא לק"מ דרבינו שם בה' נדרים לא כתב שאין הנדר חל בהם אלא כתב שידחה נדרו מפני גזרת חכמים והכונה לומר שאע"פ שחל הנדר ואיכא עליה לאו דבל יחל חכמים עשו חיזוק לדבריהם וגזרו עליו שידחה נדרו בידים ויעבור בקום עשה על לאו דבל יחל וכבר נתן טעם מרן בכ"מ ובב"י א"ח סי' תי"ח דאע"ג דאסיקנא ביבמות דדוקא במידי דשב ואל תעשה מצי עקרי רבנן מידי דאורייתא אבל לא מידי דהוי בקום עשה כיון דמשום חיזוק לדבריהם עשו כן חשיב כמגדר מילתא א"נ חשיב כיש פנים וטעם לדבר שכתבו התוס' בפ"ג מינים דמצו עקרי אפי' קום עשה כיע"ש.

איברא כי זה שכתב מרן דהכא חשיב כמגדר מיל' יש לגמגם עליו דע"כ לא אמרינן דמשום מגדר מילתא מצי עקרי רבנן מצוה דאורייתא אלא לצורך שעה אבל לעקור לדורות לא כמ"ש הר' הנמקי ז"ל ביבמות כיע"ש ועיין להרב מחנה אפרים ז"ל בה' נדרים סי' כ"ח יע"ש ואי לא דמסתפינא הו"א דהכא אע"ג דמבטל מידי דאורייתא בקום עשה הוא מ"מ כל כה"ג אפשר דיש כח לחכמים לעקור בקום עשה מפני שאם יקיים שבועתו ונדרו ויצום בימים אלו הרי הוא מבטל דברי חכמים ג"כ בקום עשה נמי שמה שיושב ואינו אוכל והולך ומצטער בימים שאמרו לו חכמים שלא יצטער בהם ובידו לאכול ולהסיר צערו קום עשה הוא דעקר תקנת חכמים שבאלו הימים אסור להצטער בהם כי אם להיות שמח וטוב לב ומפני כן אסרום בתענית כדי שלא יצטער ויהיה שמח וכשנשבע לצום בהם הרי הוא כנשבע לבטל דבריהם בקום עשה ומצינו כיוצא בזה דחשיב קום עשה אותה שכתב רבינו בפ"ה מהלכות נזירות ה' כ"א גבי מי שנזר בבית הקברות דלוקה משום שטימא את עצמו ועבר משום בל תאחר וכתב הרלח"מ שם דאע"ג דנראה שהוא לאו שאין בו מעשה כבר כתבו התוס' בפ"ג מינים דחשיב לאו שיש בו מעשה במה שאינו יוצא משם עכ"ל הרי דכל שהאיסור הוא במה שעומד במקומו ובידו לצאת ואינו יוצא חשיב כעושה מעשה ולא מיקרי שב ואל תעשה אלא בנשבע שלא לעשות מצוה כגון נשבע שלא לקרא מגילה ושלא להדליק נר חנוכה שאינו עושה איסור בידים כשמתבטל מהמצוות אלא דמצוה הוא דלא עביד אבל ביושב בתענית ומצטער דהאיסור הוא זה שיושב בטל ומצטער חשיב כמבטל ד"ס בקום עשה ואיכא למימר דע"כ לא אמרו דאין כח ביד חכמים לעקור ד"ת בקום עשה אלא כשמבטל דבריהם בשב ואל תעשה אבל כשהוא מבטל דבריהם בקום עשה אפשר דמשום טעמא דחכמים עשו חיזוק טפי עדיף לדחות דבר תורה בקום עשה ולא ד"ס בקום עשה דזה צריך חיזוק וזה

אינו צרי' חיזוק ועוד אפשר לומר דע"כ לא אמרו דאין כח ביד חכמים לעקור דבר תורה בקום עשה אלא באיסור תורה הבא ממילא אבל בנדרים ושבועו' שהנודרי' והנשבעי' בדו את האיסו' קילי טפי ויש כח ביד חכמים לעקו' אפי' בקום עשה וכעין זה כתבו התוס' בפ"ק דתמורה ד"ו ע"א ד"ה והשתא כו' גבי כל מילתא דאמר רחמנא כו' ודוק.

ואיך שיהיה מה שהוקשה להם להרבנים הנז' בדברי הרשב"א תו לא קשיא ולא מידי דגבי שבועה נמי משמע ליה דאם נשבע על ד"ס ודאי דחלה עליו שבו' ולא חשיב ש"ש אלא שבועת ביטוי היא ואיתיה בבל יחל ואם נשבע להתענות בחנוכה ופורים שבועה חלה עליו ואיתיה בבל יחל דומייא דנדרים אלא שלדעת רבי' ידחה שבועתו ולאו דבל יחל מפני גזרת חכמים ואל יתענה בהם אמנם ש"ש ודאי לא הוי ללקות עליו משום לאו דלא תשא כיון דמדאורייתא חל שבועתו ונדרו להתענות בהם שפיר ולכן הוצרך הרשב"א לתרץ דאיסור התענית בשבת לדעת רבינו הוי דאורייתא דאי מדרבנן הוא דאסור היאך כתב דלקי משום שוא הא ליכא שבועת שוא אלא שבועת ביטוי דמדאורייתא מיחייב לקיים שבועתו אלא דגזרת חכמים אינו מניח אותו לקיימה והו"ל כנשבע לשקר והשתא תו לא קשייא מה שהקשה הרב בני יעקב על דברי

פרק ב

הלכה יב

שורש גמר בלבו צריך להוציא בשפתיו לפיכך **אם נשב' כו' וטעה לשוני והוצי' אכילה שלא היתה בלבי ה"ז אינו לוקה כו'**. עיין בהרב תורת חיים פ"ג דשבועות דפ"ב שמדברי התו' שם ד"ה מ"ד שכתבו וא"ת נשייליה כו' משמע דס"ל דאע"ג דאמר שאי אוכל לך אי שיילינן ליה ואמר טעיתי כי לא נתכוונתי אלא לומר שאוכל מהימנינן ליה וכדעת רבינו וכמו שכן הוא מבואר בתוספתא ובתורת כהנים וכמ"ש מרן הכ"מ ותמה על הרא"ש שכתב בפ"ב דנדרים דף וז"ל מ"ד לישנא הוא דאתקיל ליה כו' ואי אמר הכי מהמנינן ליה קמ"ל כיון שהוציא בשפתיו שאי אוכל לא מהימנינן ליה כו' יע"ש משמע דס"ל שאין אדם נאמן לומר כו"כ היה בלבי וכ"כ בפ"ב דנדרים אהא דתנן הנודר מרואה החמה אסור אף בסומין דאינו נאמן לומר לכך נתכוונתי ולא לכך כו' היפך דעת רבינו והתוס' ותורת כהנים ותוספתא אלו דבריו יע"ש.

ומצאתי כתוב למו"ה המובהק מוהרי"ן נר"ו וז"ל ואני אומר אדרבא דברי רבי' והרא"ש הם שפה אחת ודברים אחדים שהרי מדברי רבינו שכתב לפיכך אם נשבע ואכל ואמר כו' אינו לוקה מדנקט דין זה בנשבע ואכל ולענין מלקות ולא אשמועינן ריבותא לומר

דמותר לאכול לכתחילה והכי הו"ל לרבינו לומר לפיכך אם נשבע לפנינו שלא יאכל היום ואמר אני לא היה בליבי אלא שלא אצא היום ה"ז מותר לאכול כדרך שכתב בדין שלפניו כיצד המתכוין כו' הר"ז מותר לאכול וכ"ש שאינו לוקה משמע בהדייא דס"ל דדוקא לענין מלקות אינו לוקה משום דאין מלקין על הספק דדילמא דובר אמת בלבבו הוא והאמת אתו אמנם להיותו מותר לאכול ודאי דלא מהימנינן ליה דשמא שקורי קמשקר וחזר בו ובהכי ניחא דלא תקשי לדעת הרא"ש התוספתא ותורת כהנים משו' דס"ל להרא"ש דשומעין לו דקתני בתורת כהנים ובתוספתא לענין שלא להלקות קאמר בדרך שכתב רבינו והרא"ש לא כתב דלא מהימנינן ליה אלא משום דקאי אמתני' דקתני הרי זה אסור דלא לענין מלקות איירי אלא לענין איסורא גרידא ומעתה נתבאר שדינו של מור"ם שכתב בנודר מרואי החמה דאע"פ שאמר לא נתכוונתי לכך אתי נמי כדעת רבינו ובר מדין נראה דההיא לאו משום טעמא דלא מהימנינן ליה אלא משום דכיון דלישנא דרואה החמה משמע מי שהחמה רואה אותו ואפי' סומין והוא אומר לא נתכוונתי אלא למי שרואה את החמה הו"ל דברים שבלב ולא הויין דברים ואה"ן שאם אמר היה בדעתי לומר מן הרואין בחמה וטעה בלשונו ואמר מרואי החמה ה"נ דמהימן ואי קשייא לך לדעת הרא"ש ולדעת רבינו כפי מה שהוכחנו מלשונו אמאי לא מהימני' ליה במ"ש שטעה במיגו דאי בעי מתשיל אשבו' וכ"כ בתשו' מיימוני' דשייכי לה' אישות סי' ג' דשליח שקידש את האשה ואמר הרי את מקודשת לי וטעה ואמר שכוונתו היתה לומר לראובן וטעה לשונו דנאמן וא"ץ גט ממנו מטעמא דאי בעי מגרש לה ובהדייא אמרינן בפרק האשה רבה דהאומר נשאלתי על הקדש בהקדש דידיה נאמן דבידו לאתשולי וא"כ ה"נ דוכוותא וי"ל דס"ל כמ"ש הר"ן בפ' אלמנה ניזונית אההיא דאמרי' ש"מ שהקדיש כל נכסיו ואמר מנה לפ' בידי נאמן חזקה אין אדם עושה קנוניי' על הקדש דמשמע דבברי אינו נאמן אע"ג דאיכא מגו דאי בעי מתשיל עליה משום דדבורא קיל ליה ממעשה יע"ש וההיא דנשאלתי על הקדשי ודנאמן משום מגו דאי בעי מתשיל ולא אמרי' דיבורא קיל ליה ממעשה דקשה לדעת הר"ן כבר ישבתי דבריו באורך בנדפס ה' יבום וחליצה דק"ו ע"ג יע"ש גם אין להקשות לדעת הרא"ש דאכתי יהיה נאמן לומר שטעה בלשונו במיגו דאי בעי אמר נשאלתי על הקדשי ההיא לא חשיב מיגו משום דכיון דע"כ שיאמר שנשאל בפני פו"פ והלכו למ"ה או מתו נמצא העולם מכירין בשקרו ואינו טוען כך ברצונו וכמ"ש הרא"ש בפ' כל הנשבעין גבי אל תפרעני אלא בעדים יע"ש.

מיהו הא ק"ל בדעת הרא"ש ולפי מ"ש שזה ג"כ דעת רבינו מהא דתנן פ"ג דתרומו' המתכוין לומר תרומה ואמר מעשר מעשר ואמר תרומה כו' לא אמר כלום והוו חולין

גמורין ואי לאו דמהימנינן ליה שטעה בלשונו והיה בדעתו להוציא תרומה אנן מנא ידעי' ליה ועיין בתשו' מיימוניות סי' הנז' שהביא ראיה ממשנה זו לנדון שלו דמהימן השליח לומר שטעה בלשונו יע"ש גם מ"ש רבינו בדין שלפנינו דהמתכוין להשבע שלא יאכל אצל ראובן ה"ז מותר לאכול כו' ע"כ משום דמהימן דאל"כ אנן מנא ידעינן אם לא שנאמר דההיא ודאי מיירי בשגילה דעתו מקודם דאיכא רגלים לדבר וידיים מוכיחות דמעיק' היה בדעתו לכך וניחא השתא מ"ש רבינו בדין זה לפיכך וכו' ואם הדברים כפשטן ק"ט מאי לפיכך הרי בכלל מאתים מנה ואי מהימנינן ליה לכתחילה שיהא מותר לאכול כ"ש שאינו לוקה ואולם כפי מ"ש דבריו מדוקדקים דבדין הקודם מיירי דאיכא רגליי' לדבר וידיים מוכיחות שאמת יהגה חיכו ואח"כ הוליד מדין זה דאפי' בדליכא רגליים לדבר אינו לוקה משום דאין מלקין מס' וזהו שבדין הקודם דקדק וכתב כיצד המתכוין ובדין זה כתב לפיכך אם נשבע ונז' וחזר ואמר וכו' ולא כתב בדין הקודם לפיכך המתכוין לישבע שלא אצא כו' כנ"ל אמיתות דעת רבינו ודוק ועיין בתשו' מוהרח"ש ח"ג סי' ל"ב דמ"ט ע"א שכתב בפשיטות שנאמן לומר שאמר הרי איני נזיר וטעה לשומעים שאמר הריני נזיר וכתב שזו דבר פשו' בלי חולק ולפי מ"ש דברי הרא"ש ורבינו היפך דבריו ומה שהביא ראיה מההי' דסתם נדרי' להחמי' ופי' להקל לפי' אחרון שתפס הרא"ש לעיק' נראה דשנייי' ההיא דהת' שאינו סותר לגמרי מה שהוצי' מפיו וצ"ע בזה לעת הפנאי ועיין סי' נ"ג.

הלכה יד

גמר בלבו שלא יאכל פת חטים ונשבע סתם כו'. ע"כ. הכי איתא בפ' שבועות ב' בתרא דכ"ו וכתבו התוס' ד"ה גמר בלבו כו' וז"ל השתא משמע דמקרא קדריש הא דלא מיתסר אלא בפת חיטים דאזלינן בתר דברים שבלב כשאין הפה מכחיש ותימה דבפ"ד נדרים תנן נודרין להרגין ולחרמין ולמוכסין שהן של תרומה כו' ובאומר היום ומשום אונס שרו ליה רבנן משמע דלא שרי אלא במקום אונס ואפי' באומר בלבו היום והשתא נמי ליתסר בכל מיני פת אע"פ שחשב בלבו של חיטין וי"ל דהתם בע"ה והכא בת"ח א"נ דהכא דסתם פת הוי דחיטין להכי שרי אפי' שלא במקום אונס עכ"ל והק' מהריב"ל בח"ג סי' קי"ז דלפום מאי דאסיקו התוס' בתירוצם האחרון משמע דבחושב בלבו פת שעורים והוציא פת סתם הוא נאסר בכל מיני פת דאזלינן בתר דברים שבפה וק' מ"ש מההיא דסו' פרקין דאמרינן כשהשביע משה את ישראל א"ל קיימו כל התור' על דעתי ואמרי' התם דלהכי קאמר להו על דעתי דאי אמר להו תורה סתם הוו מסקי אדעתייהו תורת חטא' תור' אשם ואמאי לא אמרי' דדברי' שבלב נינהו דתורה סתם כולל כל המצות כולן

כדאמרי' הכא גבי פת חיטים ופת סתם דאי לאו דפת חטים אקרי פת סתם היה נאסר בכל מיני פת אפי' שחשב בלבו פת ועיין מה שתי' הלח"מ ז"ל בפ"ב מה' שבועות דשאני גבי משה שאם היו מפרשים מה שבלבם תורת חטאת תורת אשם היה משה מכריחם על כל התורה מה שלא היה ברצונם להכי מהני מה שבלבם לא כן כשאדם נשבע בינו לבין עצמו שאם אמת הוא אומר שחשב בלבו למה לא הוציא הדברים בפיו וכן גבי הנשבע שבועה אם לא ראיתי גמל פורח באויר דאסיק לצפורא גמלא כדי להגזים הדבר נאמן על מה שבלבו ועיין בספר כהונת עולם שתמה ע"ד הלח"מ הללו ואין תמיהתו תמיהא לפי מ"ש ועיין להרב מח"א ה' שבועות סי' ג' שתי' באופן אחר דשאני תנאי דקום עשה בין תנאי דשב וא"ת וגם דבריו תמוהים.

ולפקע"ד נראה ליישב זה בהקדים לבאר כונת התוס' בתי' זה שתירצו דפת חיטים פת שמה שלפ"ז ק' מאי קמ"ל תנא דברייתא דקאמר גמר בלבו להוציא פת חיטין והוציא פת סתם מניין ת"ל לכל אשר יבטא כו' דכיון דפת סתם פת חיטין שמה ומה שחשב בלבו בפיו הוציא מילין מהיכא תיתי לומר דלא חשיבא שבוע' עד דהוצרך הכתוב לומ' לכל אשר יבטא האדם דאין לומר דהיא גופה אתא קרא לאשמועינן דהיכי שמעינן מהאי קרא פת אלא ודאי דתנא הכי קאמר גמר בלבו להוציא פת חיטין והוציא פת סתם מניין כלומר דאף על גב דפת סתם מיקרי של חיטין מכל מקום נימא דכיון דלא הוציא בשפתיו הדברים עצמן לא הוי פיו ולבו שוין והו"ל כחשב להוציא פת חיטין והוציא פת שעורין קמ"ל לכל אשר יבטא והשתא אית לן למימר דדוקא בכה"ג הוא דרבי לן קרא אבל כשחשב בלבו פת שעורין והוציא בפיו פת סתם אינו אסור בכל מיני פת ואפי' של שעורין דהא לא הוי פיו ולבו שוין.

ומעיקרא דאסיקו התוס' אדעתייהו דפת סתם כולל כל מיני פת ואפי' כשחשב בלבו פת חיטין היה נאסר בפת חיטין הוק' להם מ"ש מההיא דנודרין להרגין דאמרינן דאי לאו טעמא דאונס לא הוה אזלינן בתר דברים שבלב אבל השתא לפום קושטא אמרי' דכל כה"ג הוי כפת חיטין ופת שעורין ולא רבי קרא אלא פת חיטין ופת סתם דהוי פת חיטין והשתא ההיא דסוף פרקין קאמר שפיר דמסקי אדעתייהו תורת חטאת ולתורת אשם ואינן נאסרין לא בכל התורה ולא בתורת אשם ובהכי ניחא מ"ש התוס' בתחילת דבריהם וז"ל השתא משמע כו' דלכאורה ק' מה הלשון אומרת השתא משמע כאלו לפום קושטא לא משמע הכי ותלמודא היכי הדר מהאי משמעותא. ועוד ק' מ"ש דהאי דלא מתסיר אלא בפת חיטים דאזלינן בתר דברים שבלב דמשמע דעיקר קרא איצטריך לומר דלא תיתסר אלא בפת חיטין דאי לאו קרא לא הוה אסיר בכל מיני פת והא ליתא דאי לא

קרא לא הוה אסיר בשום מין ממיני הפת דהוה אמרי' דפיו ולבו אינן שוין בדבר וכמו שהק' מהריב"ל בסי' קי"ז אבל כונתם במ"ש השתא משמע לומר דלפום תירוצם בתרא אין זו כונת הברייתא אלא באופן אחר היא נדרשת כלומר דהשתא משמע להו דפת סתם הוא כולל כל מיני פת יכולין אנו לפרש כונת הברייתא הכי דעיקר קרא אצטריך לומר דלא תיתסר בכל מיני פת וה"ק בשפתיים ולא בלב דהא דקאמר קרא דאזלינן בתר בשפתים דהוייא שבו' לאו לגמרי אתמר אפי' כשלבו לא חשיב להוציא בשפתיי' דבר זה וחסר לשון מן הברייתא וכאלו אמר בהדייא הכי ולא כשלבו הפך השפתיים לגמרי גמר בלבו מניין כלו' גמר בלבו בלשון פרטי והוציא בשפתיים לשון כללי שאין הפה והלב מכחישין זה את זה מניין שגם באופן זה שאתה הולך בתר מחשבת הלב ולא בתר דברים שבפה ת"ל אשר יבטא כו' ונמצא לפי זה דכולה ברייתא אתא לומר דשפתיים דקרא לאו דוקא כלומר דלא אזלינן לעולם בתר שפתים דכשהלב והשפתיים מכחישין זה את [זה] לא אזלינן לא בתר הלב ולא בתר השפתיים וכשהלב פרטי והשפתיים כללי אזלי' בתר הלב ולא בתר השפתיים וזה הפי' ניחא להו בדברי הברייתא לפום מאי דמשמע להו השתא דפת סתם מיקרי פת כולל טפי מלומר דברייתא ה"ק בשפתיים ולא בלב כלומר דלהכי קאמר קרא בשפתיים לומר דבעינן שיהיו השפתיים מוסכמים עם הלב ולא בלב דקאמר היינו פרטי ובפיו הוציא לשון כללי מניין שחלה השבועה ולא נאמר שהרי אין פיו ולבו שוין ת"ל כו' דזה דחיקא להו לומר טפי בלשון הברייתא.

ואולם לפום מאי דתירצו בתירוצם בתרא דפת חיטין פת שמה עכ"ל דהשתא הדרי' לפרושי כוונת הברייתא דה"ק בשפתיים ולא שגמר להוציא פת חיטין והוציא פת שעורין כלומר דאז לא אזלינן בתר שפתיים דמכחישין זה את זה גמר להוציא פת חיטין והוציא פת סתם מניין דאזלינן בתר שפתיים ולא אמרינן אין פיו ולבו שוים כיון שלא הוציא לשון השבועה כמו שחשב בלבו ת"ל לכל אשר יבטא.

פרק ד

הלכה א

שורש נשבע שלא יאכל ואכל כל שהו מי **שנשבע שלא יאכל היום כלום ואכל פחות מכזית כו'**. הנה נא הואלתי לבאר שורש זה במי שנשבע שלא יאכל אי אוסר עצמו אפי' בכ"ש נמי עיקרא דהאי מלתא תנן בר"פ שבו' שתים בתרא די"ט ע"ב שבו' שלא אוכל ואכל כל שהוא חייב דברי ר"ע א"ל לר"ע היכן מצינו באוכל כל שהו שחייב שזה חייב א"ל ר"ע היכן מצינו במדבר ומביא קרבן ע"כ.

וראיתי להרמ"ל שכתב וז"ל ויש לדקדק במחלו' זה דלא ימנע אם בלשון בנ"א אכילה היא בכל שהוא מ"ט דרבנן והלא בנדרים ושבו' אין אנו הולכין אלא אחר לשון בנ"א ואם בלשון בנ"א סתם אכילה אינו אלא בכזית מ"ט דר"ע דאמר דאף אם אכל כ"ש חייב ולומר דפליגי אם בלשון בנ"א אכילה היא בכזית או בכל שהו דבר זה לא ניתן ליאמר כלל ואפשר דע"כ ל"א דבנדרים אמרינן אזלינן בתר לשון ב"א אלא כשלשון תורה אינו חולק על לשון ב"א אך כשלשון תורה חולק אז לא אזלינן בתר לשון ב"א כי אם בתר לשון תורה ומש"ה ס"ל לרבנן דמי שנשבע שלא יאכל אינו חייב עד שיאכל כזית ור"ע ס"ל דאזלינן בתר לשון ב"א אף במקום שהוא היפך לשון תורה ומש"ה חייב אף באוכל כ"ש ושוב דחה זה מההיא דירוש' רפ"ז דנדרים אמר רבי יוחנן בנדרים הלך אחר לשון ב"א אמר רבי יאשיה הלכו בנדרים אחר לשון תורה מה נפיק מביניהון קונם יין שאיני טועם בחג על דעתיה דר"י אסור בי"ט האחרון ע"ד דר' יאשיה מותר ע"כ ואין ספק דקי"ל כר' יוחנן וכמו שפסק הר"ן וברפ"ד דערכין די"ט אמרינן דאורייתא קיבורת כולה בנדרים הלך אחר לשון ב"א אלמא אזלינן בתר לשון ב"א אף לקולא ואינו שוקל אלא עד האציל וא"כ איך יתכן דרבנן ס"ל דאזלינן בתר לשון תורה ועוד דאף ר' יאשיה לא אמרה כי אם לחומרא דהיינו היכא דלשון תורה אוסר יותר מלשון ב"א אבל לקולא לא אמרה וכדאיתא התם בירוש' וכו' והנראה אצלי דהכא טעמייהו דרבנן לאו משום דאזלינן בתר לשון תורה אלא משום דמסתמא זה לא אסר על עצמו אלא כשיעור איסורי תורה ולא יותר מאיסורי תורה וא"ת אי משום ה"ט בקונמות נמי נימא דמסתמא זה לא אסר על עצמו כי אם כשיעור איסורי תורה ואילו בדכ"ב אמרינן דבקונמות דברי הכל בכל שהו לא קשיא משום דבשלמא כשהזכיר לשון אכילה דבלשון תורה הוי כזית בזה הוא דאמרינן דאף דבלשון בני אדם הוי בכל שהו מ"מ אמרינן שזה דעתו היה אסתם אכילות שבתורה משום האומדנא שכתבנו שאין דעתו לאסור על עצמו יותר מאיסורי תורה אבל בקונמות כיון דלא הזכיר אכילה אף דאיכא אומדנא לא מהני כלל משום דכיון דלא הזכיר אכילה הוי כמפרש כל שהו עכ"ל.

ואחרי התאבקי בעפרות זהב לו ושאלת המחילה הראויה לעוצם רבנותו יש לתמוה טובא לעניות דעתי בכל דבריו הקדושים ז"ל. כי הנה לפי מה שהעלה הרב ז"ל דסתם אכילה בלשון ב"א היא בכלשהו אלא משום דהכא איכא אומדנא דאין אדם אוסר ע"ע טפי משיעור איסורי תורה מש"ה ס"ל לרבנן דלא אזלינן הכא בתר לשון בני אדם אלא אזלינן בתר כונתו ודעתו א"כ נמצא לפי דבריו ז"ל דאומדנא זו אלימא טובא לדע' רבנן למיפק לשון ב"א לעשותו לשון תורה ואף דבעלמא כשלשון תורה חלוק מלשון בני אדם

אזלינן בתר משמעות לשון ב"א הכא דאיכא אומדנא כזו דרשינן לשון הדיוט כלשון תורה וכיון דיש כח באומדנא זו לסרס לשון ב"א ללשון תורה איך לא יהיה כח באומדנא זו לעשות דבר הסתום כמפרש דבקונמות שלא הזכיר לשון אכילה ואיכא אומדנא זו דאין אדם אוסר עצמו טפי משיעור איסורי תורה היה לנו לומ' טפי דכמפרש כזית דמי דמסייע לנו האומדנא הזו ולא היה לנו לומר דכמפרש כל שהו דמי דבשלמא אם היינו מוצאין לשון קונם בתורה שהוא בכל שהו היה מקו' לומר דלא אזלינן בתר האומדנא אבל כיון דבלשון זה לא מצינו בתורה אם הוא בכל שהוא או בכזית ובלשון ב"א אנו דנין למה לא יהיה כח באומדנא הזו דאין אדם אוסר ע"ע טפי משיעור איסורי תורה לומר דכמפרש כזית דמי דאם האומדנא מהני למיפך לשונו שהוא היפך לשון תורה איך לא מהני לפרש לשונו הסתום כאלו הוא מפורש לסייע אל האומדנא.

גם במ"ש הרב בתחילת דבריו דלומר דפליגי רבנן ור"ע אם בלשון ב"א אכילה היא בכזית או בכל שהו זה לא ניתן ליאמר כלל כו' הדבר מתמיה מה עול מצא הרב בזה שדחאו בשתי ידים שהרי מצינו כיוצא בזה דאפליגו בפרק ד' נדרים ד"ל ע"ב גבי הנודר מן הנולדים אי מותר בילודים דלר"מ מותר בילודים משום דס"ל דבלשון בני אדם לא מקרי נולדים אלא העתידין להוולד ורבנן ס"ל דאסור בילודים משום דלדידהו לשון נולדים בלשון ב"א כולל הוא נולדים כבר ועתידין להוולד כדאי' התם ובפרק הנודר מן המבושל דנ"א ע"ב אפליגו נמי חכמים ורשב"א גבי דג שאני טועם דלרבנן דרשב"א לפי מה שפי' הרא"ש שם ס"ל דבלשון בני אדם משמע בין גדול ובין קטן ולרשב"א משמע ליה דדג בלשון ב"א לא משמע אלא גדול דוקא ועיין להטור בסימן רי"ז יע"ש.

גם במ"ש הרב ואפשר דע"כ לא אזלינן בתר לשון ב"א אלא היכא דלא הוי היפך לשון תורה כו' ושוב דחה דבר זה מדברי הירוש' דאפליגו בזה ר"י ור"י וקי"ל כר' יוחנן ועוד דרבי יאשיה לא אמרה אלא לחומרא וכו' יש לתמוה למה לא אמר עוד דבש"ס דידן ברפ"ו דנדרים מבואר דר"י ור"י ל"פ אלא מר אמר כי אתריה ומר אמר כי אתריה ודכ"ע ס"ל דאזלינן בתר לשון ב"א אף כשהוא היפך לשון תורה וכמבואר שם וכ"כ הריב"ש בהדיא בסי' ר"ז בד"ה אין צ"ל בנדון זה יע"ש גם במה שהכריח עוד הרב מההיא דריש ערכין דאמרינן קיבורת כולה דאורייתא כו' יש לתמוה למה זה הביא הרב ראיה זו על שמו והלא התוס' ז"ל בשנים ובג' מקומות בתלמוד הביאוה ועיין בדבריהם בפרק הערל דף ע"א ע"א ד"ה והני מולין נינהו כו' שכתבו וז"ל אבל במקום שלשון ב"א חלוק מלישנא דקרא בנדרים הלך אחר לשון ב"א כמ"ש בפרק האומר משקלי מדאוריית' היד עד הפרק בנדרים הלך אחר לשון ב"א עכ"ל וכ"כ בריש פסחים ד"ה כדתנן כו' וכ"כ בע"ז פרק

א"מ דכ"ז ע"א ד"ה אלמא כו' יע"ש ועוד אני תמיה על הרב וגם על התוספות למה לא הביאו ראיה מאותה שאמרו בפ' בתרא דיומא דע"ו ותירוש חמרא הוא והתניא הנודר מן התירוש מותר ביין כו' ולאו חמרא הוא והכתיב זנות יין ותירוש וכו' אלא דכ"ע תירוש חמרא הוא ובנדרים הלך אחר לשון ב"א ע"כ הרי מבואר דאפי' דבלשון תורה תירוש חמרא הוא כיון דבלשון ב"א לאו חמרא הוא אלא מיני מתיקה דוקא אזלינן בתר לשון ב"א ואסור בכל מני מתיקה ומותר ביין וראיה זו מבוארת טפי מההיא דערכין דהכא לשון ב"א חלוק מלשון תורה לגמרי דלא דמו אהדדי כלל משא"כ בההיא דערכין דדמו קצת כמבואר ואפ"ה אזלינן בתר לשון ב"א ולא בתר לשון תורה ועיין להר"ן והרשב"א בפרק הנודר מן הירק דנ"ה ע"ב שכתבו דאיתא בתוספתא דהנודר מן התירוש אסור בכל מיני מתיקה ומותר ביין ודגרסינן עלה בירוש' כמ"ד הלך אחר לשון ב"א ברם כמ"ד לא הלכו בנדרים הלך אחר לשון ב"א התורה קראה אותו תירוש תירושך זה יין עכ"ל כו' יע"ש ויש לתמוה על שהביאו הדברים בשם התוספתא והירוש' ולא הביאוהו מש"ס דילן פרק בתרא דיומא דע"ו וכמדובר ושוב מצאתי להרב מגילת ספר בחלק הלאוין דקכ"ט ע"ב וע"ג עמד בזה יע"ש וצ"ע.

ודרך אגב בעומדי בזה עם מורי הרב הכולל כמהר"י נוניס הי"ו כה הראני מ"ש התוספו' בנדרים פרק הנודר מן הירק דנ"ה ע"א ד"ה וכפרוץ הדבר שכתבו וז"ל פסוק הוא בד"ה כו' ואי דגן כל מיני דאידגן משמע למה ליה למכתב כל תבואת שדה ונהי דדגן דכתיב באורייתא לא משמע אלא ה' המינים מיהו ההוא דדברי הימים משמע כל מילי דאי בלשון ב"א משמע כל מילי דמידגן ההוא נמי משמע כל מילי עכ"ל דמשמע לכאורה מדבריהם דלשון נביאים ולשון ב"א כי הדדי נינהו ודוקא לשון תורה הוא דחלוק מלשון ב"א ולכך כתבו אי בלשון ב"א משמע כל מידי דמידגן ההוא דדברי הימים נמי משמע כל מילי אם זו היתה כונתם הנה סוגיא זו דפרק בתרא דיומא הויא תיובתיהו שהכריחו מקרא דנביאים דזנות יין ותירוש כו' דתירוש חמרא הוא ואמרי' עלה דבנדרי' אזלי' בתר לשון ב"א דתירוש לאו חמר' הוא והוא נר"ו הוק' לו עוד ממ"ש התוס' עצמן שם בר"פ הנודר מן המבושל דמ"ט ע"א ד"ה ר"י וז"ל לא הוי ראיה גמורה דבנדרים הלך אחר לשון ב"א עכ"ל הרי דבלשון אותו הנביא עצמו שכתבו התוס' הכא דאי בלשון ב"א כל מידי דמדגן משמע אף בלשון הכתוב נמי משמע הרי כתבו ז"ל התם דיש לחלק בין לשון ב"א ללשון הכתוב בנביא דלשון תורה לחוד ולשון ב"א לחוד ובנדרים הלך אחר לשון ב"א והרשב"א בחי' שם בר"פ הנודר מן הירק כתב וז"ל מתיב רב יוסף וכפרוץ הדבר כו' וא"ת ומאי קושיא דהא ר"ע ל"פ בדגן דאורייתא דלכ"ע אינו אלא ה' המינים וי"ל דהאי קרא לא

בלשון תורה קא משתעי אלא בלשון עם הארץ ובלשון שהיו מביאי המעשרות מדברים עכ"ל ומ"ש דהאי קרא לא בלשון תורה קא משתעי וכו' נראה דמשום דבהאי קרא כתיב ראשית דגן תירוש ויצהר ודבש דבלשון תורה לא מצינו אלא מעשר דגן תירוש ויצהר ולא מצינו דבש בתורה בהדי המעשרות לכן הכריח דהכתוב הזה מספר בלשון שהיו מביאי המעשר מדברי' ומביאין מעשרותיהן ודוק ועפ"י דברי הרשב"א הללו ממילא נוחין ג"כ דברי התוס' דכונתם דמאחר דהכתוב הזה משתעי בלשון ב"א אם איתא דבלשון ב"א דגן כל מילי דאידגן משמע ל"ל למכתב כל תבואת השדה הא כיון דכתיב ברישיה דקרא ראשי' דגן הרי כל תבואת השדה בכלל וברור.

ואיך שיהיה מבואר יוצא מדברי התוס' דפ' הערל ושאר מקומות שכתבו כמ"ש הרמ"ל דאף היכא דלשון תורה הוי הפך לשון ב"א אזלינן בתר לשון ב"א אמנם מה שהעלה הרב ז"ל דהכא טעמייהו דרבנן דר"ע דלא אזלי בתר לשון ב"א הוא משום דהכא איכא אומדנא דאין אדם אוסר על עצמו טפי מאיסורי תורה לא נחה דעתי דעת הדיוט בזה דא"כ בקונמות נמי הול"ל דלא אסר על עצמו אלא בכזית דכיון דאיכא אומדנא זו טפי הול"ל דכמפרש כזית דמי ולא כמפרש כל שהו דאם בנשבע שלא אוכל דבלשון ב"א הוא בכל שהו משום אומדנא זו שבקינן לשונו ואזלינן בתר כונתו כ"ש בקונמות דאין לשונו היפך כונתו דהול"ל דאינו אלא בכזית ואף שהרב כתב דשאני לשון אכילה דבלשון תורה מיהא שיעורו בכזית מ"מ קשה דמה יושיענו לשון תורה ללשון ב"א ועוד שהרי איכא איסורי תורה דלא כתיב בהו לשון אכילה ואפ"ה לא מחייבי אלא בכזית וכמו שאכתוב לקמן בפרט זה ד"ה והנה יע"ש.

כי ע"כ נלע"ד יותר נכון מה שרצה הרב ז"ל לומר מעיקרא דרבנן ור"ע קמפלגי אי לשון אכילה סתמא בלשון ב"א הוי בכזית או בכל שהו דומיא דמאי דאפליגו ר"מ ורבנן בלשון הנולדים בלשון ב"א אי ילודים בכלל או לא וכן כי ההיא דאפליגו רשב"א ורבנן בנודר מן הדג אי גדול בכלל בלשון ב"א כמש"ל וגם התוס' בפרק הערל דע"א ע"א ד"ה והני מולין ובריש פסחים ובע"ז פרק אין מעמידין דכ"ז ע"א ד"ה אלמא כתבו דיש לשונות בני אדם שאינן מבוררין והתנא לומד אותם מלישנא דקרא כדיליף לנודר מן האור דאסור באור דכוכבי' מקרא דכתיב הללוהו כל כוכבי אור וכן בנודר מן המולין דמותר במולי א"ה דלא מקרו מולין כדכתיב כי כל הגוים ערלים יע"ש וא"כ ה"נ דוכוותא איכא למימר דרבנן ילפי לשון אכילה בלשון ב"א שאינו מבורר מלשון אכילה של תורה שאינה אלא בכזית ור"ע לא יליף מלשון תורה הכא דס"ל כיון דמפרש חייב סתם נמי כמפרש הוא כנלע"ד ועיין לקמן בפרט זה ד"ה והנה יע"ש.

ויש להסתפק בנשבע שיאכל ואכל כל שהו אי מיפטר מידי שבועתו בכל שהוא לרבנן דר"ע נמי מי נימא כי היכי דלענין נשבע שלא יאכל ילפי רבנן מאיסורי אכילה דלא מחייב אלא בכזית ה"נ לענין נשבע שיאכל ילפי מחיובי אכילה שבתורה כחיוב אכילת מצה בליל פסח דלא מיפטר מחיובו עד שיאכל כזית כמבואר בדברי רבי' רפ"ו מה' חו"מ ובדברי הטור ומרן בא"ח סימן תע"ה וה"נ לענין חיוב אכילת ק"פ שנינו בפרק האשה דפ"ט ע"א לעולם נמנין עליו עד שיהא כזית לכל א' וא' ועוד שנינו שם דצ"א ואפי' חבורה של מאה שאינן יכולין לאכו' כזית אין שוחטין עליהן ולפי מ"ש רבינו בפ"ב מה' ק"פ הלכה ג' אפי' חבורה של מאה ואין כל אחד מהן יכו' לאכו' כזית אין שוחטין עליהן ולפי מ"ש רש"י בכזית לכולם לבד שוחטין עליהן יע"ש וכן לענין חיוב מצות אכילת בשר הקדשים דכתיב ואכלו אותם אשר כופר בהם נראה מדברי רבינו בפ"י מה' מע"הק הט"ו שצריך שיגיע לחלקו של כל כהן כזית ועיין להרב מוצל מאש בח"א סימן נ"א ע"ג ד"ה בענין יע"ש באופן דבכל חיובי אכילת מצוה שבתורה בעי' נמי כזית לצאת ידי חובתו וא"כ ה"נ בנשבע שיאכל איכא למימר דלא מיפטר ידי שבועתו עד שיאכל כזית או"ד בנשבע שיאכל איכא למימר דאף רבנן מודו לר"ע דבכל שהו מפטר נפשיה מידי דהוי אנשבע שיאכל ואכל דברים שאינן ראויין לאכילה דמפטר מידי שבועתו אפי' באכילת נבלות ועפר כמ"ש רבינו לקמן בפ"ה הלכה ה' והיא שיטת הרי"ף והר"ן בדשי"א כמ"ש מרן כ"מ שם ונ"ט דכשנשבע שיאכל מסתמא מסיק אדעתיה דבכל מה שיאכל יצא ידי חובתו ה"נ מסתמא מסיק אדעתיה דבאכילה כל שהו יצא ידי חובתו והשתא ניחא דנקט תנא דמתניתין פלוגתייהו דר"ע ורבנן בנשבע שלא יאכל ולא נקט לה בשאוכל כמו שהתחיל למתני' שבועה שאוכל ושלא אוכל וכו' משום דבנשבע שיאכל אף רבנן מודו לר"ע דאם אכל כל שהו דמפטר מידי שבועתו איברא שאין זה הכרח כ"כ דאיכא למימר דאפי' פליגי נמי בשאוכל נקט פלוגתייהו בשלא אוכל לאשמועינן חידושא לר"ע דלא מבעיא בשאוכל דאיכא למימר דבכל דהו אכילה בעי למפטר נפשיה אלא אפילו בשלא אוכל דליכא להאי טעמא ס"ל דחייב בכל שהוא וא"נ בשלא אוכל איכא חידושא דאע"ג דאיכא חיוב מלקו' אפ"ה מחייב ר"ע בכל שהו.

ואת זה ראיתי להרב מוצל מאש ח"א סימן ט"ז דף י"ג ע"ב שכתב וז"ל אמנם יש להסתפק לענין שבועה אם נשבע אדם שיאכל ככר זה ואכלו מעט מעט בשהיות רבות אם קיים שבועתו עכ"ל והנראה בכונתו ז"ל דלהכי נקט ספק זה בנשבע שיאכל ככר זה דנשבע על אכילת כל הככר משום דבנשבע שיאכל סתם פשיטא ליה דלא מפטר עד שיאכל כזית ובבת אחת דומיא דשבוע' שלא אוכל דלא מחייב עד שיאכל כזית ובבת אחת

לרבנן דר"ע דילפי לה מאיסורי אכילות שבתורה וה"נ לדידהו בנשבע שיאכל ילפינן מחיובי אכילות שבתורה כחיוב אכי' מצה בליל פסח וכיוצא דלא מפטר מחיובו עד שיאכל כזית וא"כ כי היכי דבחיובי אכילות שבתורה בעינן שיאכל כזית בכדי א"פ ואם אכל ביות' מכדי א"פ לא יצא י"ח ה"נ בנשבע שיאכל סתם לא מפטר מחיוב שבועתו עד שיאכל כזית ובבת אחת אבל אם אכלו ביותר מכדי א"פ לא יצא י"ח אמנם בנשבע שיאכל כל ככר זה דלא אמר אכילה סתם אלא פירש אכילתו ע"כ הככר כל כה"ג אפשר דאפי' אכלו הככר בשהיות רבות הרי קיים שבועתו שהרי אכל כל הככר או"ד אפי' בכה"ג נמי בעינן שיאכלינו כשיעור אכילה דהיינו שכל כזית וכזית ממנו יאכל אותו בכדי א"פ אבל כשאכלו מעט מעט בשהיות רבות שלא אכל כל כזית ממנו בכא"פ אפי' אכלו כולו לא קיים שבועתו דאכילה כזו לא מקרי אכילה כלל והוא נשבע לאוכלו והא לא אכלו ואם זו היתה כונתו נמצא דמפשט פשיטא ליה בנשבע שיאכל ואכל כל שהוא דלא מפטר מידי שבועתו עד שיאכל כזית ואין דבר זה ברור כ"כ לע"ד דשפיר איכא למימר דבנשבע שיאכל ל"פ רבנן ור"ע ולכ"ע באכל כ"ש מפטר מידי שבוע' דומיא דנשבע שיאכל ואכל אוכלין שאינן ראויין לאכילה דמשום דלדידיה אחשביה אכילה מפטר נפשיה בהכי ה"נ אכל כ"ש גלי דעתיה דאוכל כ"ש קאמר וכמפרש כ"ש דמי ולפי צד זה נלע"ד דכ"ש אם נשבע שיאכל ככר זה אע"ג דלא מצי פטר נפשיה עד שיאכל כל הככר אם עומד כולו בפניו כמ"ש הטור ומרן בסימן רל"ח מיהו מצי לאוכלו בשהיות רבות דהא חשיבא לדידיה אכילה כי האי אכילה והרי קיים שבועתו דומיא דנשבע שיאכל ואכל עפר דפטור.

האמנם ממ"ש הטור ומרן שם בסימן רל"ח דהנשב' שיאכל ככר זה מקצתה נמי במשמע דנשבע ע"כ כזית וכזית ממנה שיאכלנה והן הן דברי הרא"ש בספ"ג דשבועות וז"ל אמר רבא שבועה שלא אוכל ככר זה כיון שאכל ממנה כזית חייב שלא אוכלנה אינו חייב עד שיאכל את כולה הילכך כיון שאכל ממנה כזית חייב דמקצתה נמי במשמעות השבועה ומיהו כולה נמי בכלל השבועה ואכל אכילה ואכילה דידיה נשבע דהכי קאמר שבועה שלא אוכל שום אכילה ממנה וכן הדין באומר שבועה שאוכל ככר זה מקצתה נמי במשמע וחייב לאכול את כולה ואם נשרף מקצתה חייב לאכו' את השאר כדי לקיים שבועתו עכ"ל.

הנה מבואר יוצא מדבריהם דשלא אוכל ככר זה שניהן שוין דכונת הנשבע לישבע על שיעור אכילה ואכילה שבככר דהיינו ע"כ כזית וכזית ממנו שהוא שיעור אכילה שבתורה וכיון שכן מינה נשמע שבכלל שבו' הוא לאוכלן לאכילות אלו כדרך אכילה

דהיינו בכדא"פ דכל היכא דבעינן כזית בעינן נמי שלא ישהא באכילתו ביותר מכדי א"פ דטפי מכדי א"פ לא מקרי אכילה וכיון דלשון שאוכל ושלא אוכל דקאמר מפרשינן ליה בשיעור אכילה של תורה דהיינו כזית הכא נמי מפרשינן נמי בשיעור של תורה דהיינו בכדי א"פ ושמעינן מינה דבין באומר שבועה שאוכל סתמא בין באומר שבועה שאוכל ככר זה צריך שיאכל כל כזית וכזית ממנו בכדי א"פ דוקא ואם אכל טפי משיעור זה לא קיים שבועתו דאכילה בעי' וליכא וכי תימה א"כ מה בין נשבע שיאכל ואכל כ"ש או כזית בכדי א"פ דלא קיים שבועתו משום דאכילה בעינן וליכא לנשבע שיאכל ואכל עפר דיצא י"ח שבועתו כמ"ש הטור ומרן שם בסי' רל"ח הא אכילת עפר נמי לאו שמה אכילה ואפ"ה כיון דאיהו אחשביה אכילה קיים שבועתו שפיר הנה החילוק לזה נראה ברור דגבי אכילת עפר על ידי מעשה אכילתו גילה דעתו שפיר דלדידיה חשיבא אכילה אבל הכא באוכל כל שהוא ליכא גילוי דעת דאכי' כל (כי) שהוא לדידיה חשיבא לקרותה אכילה דכ"ע נמי אכלי כ"ש מתרמי להו אלא דלא חשיבא אכילה חשיבה לקרותה בשם אכילה ולא קרו אכילה אלא לאכילת כזית וא"כ מפני שזה אכל כ"ש אין כאן הכרח לומר דלדידיה חשיבה אכילה לענין לקרות בשם אכילה סתם כמבואר ועיין בחי' מוהר"ב אנג'יל בריש פ"ג דשבועות שנסתפק בעיקר ס' זה שנסתפ' ולא העלה דבר ברור יע"ש.

ולע"ד הדבר מבואר מדברי הרא"ש והטור שכתבנו דס"ל דנשבע שאוכל סתמא לא נפטר מידי שבועתו עד שיאכל כזית דומייא דנשבע שלא אוכל דאי הוה ס"ל דנשבע שאוכל סתמא אפי' באכל כ"ש מפטר מידי שבועתו כי נשבע שאוכל ככר זה אפי' נשרף כולה ולא נשאר ממנה אלא משהו נמי מיחייב לאוכלו כיון דבאכי' כ"ש נמי מפטר מידי שבועתו כי נשבע שיאכל סתם ומלשון הרא"ש והטור שכתבו דהנשבע שיאכל ככר זה מקצתה נמי במשמע דנשבע על כל כזית וכזית ממנו מבואר דדוקא אם נשאר כזית לקיים שבועתו אבל במשהו לא מיחייב דמשהו לא מיקרי אכילה ואיהו ע"כ אכילה ואכילה שבככר נשבע הכלל העולה דמדברי הרא"ש והטור ומרן הללו יש להוכיח לע"ד שתי הספיקות שנסתפקו הר"ב אנג'יל והרב מוצל מאש ובנשבע שאוכל סתמא לא מפטר מידי שבועתו עד שיאכל כזית דומייא דשבועה שלא אוכל דבעי' כזית שהרי הם השוו שלא אוכל לשאוכל דבשתיהן שיעור אכילה בעינן לצאת י"ח שבועתו וכיון דבעינן שיעור אכיל' ממילא נמי בעינן שלא ישהה באכילתן יותר בכדי א"פ דומייא דכל אכילות שבתורה ובכן בנשבע שיאכל ככר זה לא מפטר מידי שבועתו עד שיאכל כל כזית וכזית ממנו בבת אחת ולא בשהיית שיעור יותר כדי א"פ כנלע"ד.

איברא דעדיין אני בעוניי נבוך בעניין זה דמתו' מ"ש מבואר יוצא דבנשב' שלא אוכל

סתמ' וכ"ש בנשבע שאוכל סתמא דאם אכל כזית בכדי א"פ חשיב' אכילה כשאר כל אכילות שבתורה דמצטרף אכילות בכדי א"פ ואף הרב מוצל מאש לא נסתפק אלא אם בשבועה נחמיר טפי לצרף השהיות אפי' ביותר מכדי א"פ אבל מודה הוא דבכדי א"פ מצטרף שפיר ככל שאר אכילות שבתורה ולע"ד האי מילתא צריכה רבה כי לפי שיטת הרמב"ן והר"ן בחידושיו לשבועות והביא דבריהם הרב מ"ל הכא בתחילת דבריו דס"ל דדוקא בשאר איסורין גזירת הכתוב הוא דחצי שיעור איכא איסור' אבל בשבועה דאיסור הבא מעצמו הוא אם נשבע שלא אוכל כיון שלא נתכוון אלא לכזית פחות מכזית היתר גמור הוא יע"ש א"כ לפי שיטתם הלזו איכא למימר דמי שנשבע שלא אוכל סתמא כל שאינו אוכל כזית בבת אחת בלתי שהייה כלל לא מיחייב כלל דע"כ לא אמרינן בכל איסורי אכילות שבתורה שאם אכל משהו וחזר ואכל משהו דמצטרף האכילות בכדי א"פ אלא דוקא בהני אכילות דאיכא איסורא מיהא בכל משהו ומשהו דהוא אכיל וכיון דאיסורא מיהא קאכיל מצטרפין כל האיסורין שבכל משהו בשיעור א"פ להביאו לידי עונש אבל בשבועה דמשום דאיסור הבא מעצמו הוא דאמרינן דכל משהו היתר גמו' הוא א"כ כיון דבעת אכילת כל משהו היתר גמור קאכיל לא מצטרפין כולן אחר אכילתו לחייבו משום אכילת איסור אפי' בשיעור כדי א"פ דליכא למימר דאע"ג דבעת אכילת כל משהו לחודיה היתר גמור הוא מ"מ כשמצטרפין אח"ך כל המשהויין במעיו בשיעור א"פ חזרו כולן ונצטרפו ונעשו חתיכה דאיסורא ומיחייב משום אכילה שבמעיו דהא ודאי ליתא שהרי מבואר הוא בס"פ גיד הנשה דק"ג ע"ב דכל איסורי אכילות לא מיחייב בהו אלא משום אכילת גרונו ולא משום אכילה שבמעיו ומה"ט אמרו דאם אכל חצי זית חלב והקיאו וחזר ואכלו אע"ג דבאכילת מעיו ליכא אלא חצי זית כיון דבאכילת גרונו איכא זית שלם מיחייב וכן פסקו הפוסקים יע"ש ועיין עוד להרב מש"ל בפי"ד מה' מ"א די"ב שכתב בשם הירוש' דמי שנשבע שלא יאכל פת ועלי קנים ועלי גפנים וכרך את הפת בעלי קנים או בעלי גפנים ואכלן לא מיחייב אלא על אכילת עלי הקנים או עלי הגפנים שנגעו בגרעונו אבל על אכילת הפת לא מיחייב כיון שכרכו בעלי הקנים ועלי הגפנים והם חוצצים ולא נגע הפת בגרונו יע"ש הרי דאע"ג דאיכא אכילת מעיו בפת כיון דליכא אכילת גרונו לא מיחייב.

אשר מזה אני תמיה על מ"ש מרן ב"י בא"ח סי' ר"י וז"ל ובספר אהל מועד כתוב מטעמת אינה צריכה ברכה אפילו לפניה אלא א"כ היה שם כשיעור רביעית ובזה השיעור מברכת אע"ג שאינה בולעת כלום הואיל והחיך טועם עכ"ל ולא נהירא דברכה לא בטעימת חיך תלייא אלא באכילה תלייא כדכתיב ואכלת וברכת ואכילה היינו הנאת

מעיים כדברי הרא"ש עכ"ל ויש לתמו' טובא דהרי גבי כל אכילות שבתורה בהנאת גרונו תלייא מילתא ואיך כתב מרן דאכילה היינו הנאת מעיים ומ"ש בשם הרא"ש הנה הרא"ש בפ' היה קורא די"ד כתב כלשון הזה ומיהו נר' דברכה לא צריך כיון שאינו נהנה בתוך מעיו עכ"ל ולא כתב משום דאכילה היינו הנאת מעיים כמ"ש מרן ואפשר דטעמו משום דברכת הפירות וכל דבר לפניו מסקינן בריש פ' כיצד מברכין דנפ"ל מסברא דאסור ליהנות מן העולם הזה בלא ברכה ומשמע ליה להרא"ש דהנאת מעיים בעינן דחשיבא הנאה גמורה אבל בהנאת גרונו אע"ג דלעניין אכילות שבתורה חשיבא אכילה הכא לענין ברכה דמסברא הוא דילפינן דאסור אין סברא כ"כ אלא היכא דאיכא הנאת מעיים דאיכא הנאה גמורה ולא הנאת כל דהו ואפשר דאפי' לעניין ברכה דלאחריו דנפ"ל מקרא דואכלת ושבעת וברכת בעינן נמי הנאת מעיים דכיון דלא כתיב ואכלת לבד אלא ושבעת כל אכילה דלית בה שביעה לא מיחייב בברכה מן התורה וכמ"ש התוספות והרא"ש בפ"ג שאכלו דמ"ט ע"ב אלא דמדרבנן הוא דהצרי' ברכה עד כזית ועד כביצה וכיון שכן אפשר דדרך שביעה בעי' אבל בהנאה כל דהו לא הצריכו ברכה ודוק.

ואיך שיהיה הנה הדבר מבואר דבכל אכילות שבתורה בהנאת גרונו תלייא מילתא כמדובר וכיון שכן משמע לכאורה דלדעת הרמב"ן והר"ן בשיטתו דבנשבע שלא אוכל לא מיתסר בחצי שיעור ופחות מכזית היתר גמור הוא דלא משכחת חיובא אלא בשאכל כזית בבת אחת דאיכא הנאת גרונו בכזית בבת אחת אבל אם אכל חצי שיעור וחזר ואכל חצי שיעור אפי' בכדי א"פ לא מחייב כיון דבכל אכילה היתר גמור קאכיל וכאלו נשבע שלא אוכל כזית בבת אחת דמי ולפי דבריהם אפשר דאף בנשבע שאוכל נמי איכא למימר דלא מפטר מידי שבועתו עד שיאכל כזית בבת אחת בלתי שהיה כלל דאי שהייה כל דהו אין כאן אכילת כזית כיון דבנשבע שלא אוכל לא חשיבא אכילת חצי שיעור אכילה כלל משום דבלשון ב"א לא חשיב אכילת כל שהו אכילה כלל אפי' לעניין איסורא ה"נ לענין נשבע שאוכל נמי לא חשיבא אכילת חצי שיעור אכילה כלל לעניין שיצטרפו האכילות בשיעור כדי א"פ ואם כנים הדברים יש לתמוה על זה מדברי הירוש' שהביאו התוס' והרי"ף והרא"ש וכל הפוסקים דהנשבע שלא יאכל מצה בליל פסח מלקין אותו מיד ואוכל משום דהו"ל נשבע לבטל את המצוה כיע"ש ואם איתא למאי דאמרן מאי נשבע לבטל את המצוה איכא הרי יכול הוא לקיים שבוע' ולאכול מצה בליל פסח שהרי לעניין אכילת מצה יכול הוא לפטור עצמו בשאוכל לכזית מצה בשתי אכילות או בשלשה ואינו שוהה באכילתן טפי משיעור כדי א"פ ונפיק שפיר י"ח אכילת מצה כמ"ש הטור בא"ח סי' תע"ה והביא דבריו הרב מוצל מאש בסי' י"ו ולענין חיוב

שבועתו לא מיחייב משום דכיון דלא אכלו לכזית בבת אחת לא מיקרי אכילה לענין שבועה כמדובר ואפשר לומר דהנשבע שלא אוכל מצה בליל פסח מסתמא על אכילת חובתו הוא נשבע שלא יאכל לצאת ידי חובתו וכיון דבאכיל' שיעור כדי א"פ הוא יוצא י"ח והוא נשבע שלא לצאת ידי חובתו הו"ל כאלו נשבע בפי' שלא אוכל בשיעור כדי א"פ ובמפרש לכ"ע חייב אפי' באוכל כל שהו וכבר מצינו כעין זה להריב"ש בתשו' סי' תצ"ה וכמ"ש מרן מלכא בס' מקראי קדש דק"פ ע"א על מה שהוקשה לו להרפ"ח בסי' תפ"א וכבר עמדנו בזה לעיל בשרש נשבע בכולל לבטל את המצוה יע"ש ודוק ועיין למורי הרב נר"ו בה' יסודי התורה ד"ד ע"ב שעמד על מה שנסתפק הרב מש"ל אם במצות אכילה שבתו' כאכילת מצה וק"פ וכיוצא אם אכלן שלא כדרך הנאתו אם יוצא י"ח כי היכי דקי"ל לענין איסורי אכילה דלא מחייב בשלא כדרך הנאתו.

ומורי הרב נר"ו הביא ראיה דלא חשיבא אכילה ממ"ש רבי' בפ"ה מה"ש הי"ח דהנשבע שלא יאכל מצה שנה או שנתיים הרי זה אסור לאכול מצה בליל פסח ואין זה שבועת שוא שהרי לא נשבע שלא יאכל מצה בליל פסח והן הן דברי הירוש' כמ"ש מרן כ"מ ז"ל והשתא אי שלא כדרך הנאתו יוצא י"ח מצה א"כ בנשבע סתם אמאי כתב דאינו אוכל מצה בליל פסח היה לו לומר דיאכל מצה שלא כדרך הנאתו דהרי זה לא נשבע אלא שלא יאכל כדרך הנאתו וכן נמי בנשבע שלא יאכל מצה בליל פסח אמאי לוקה ואוכל מצה הא אין זה ש"ש דהרי יכול לקיים מצות מצה באכילה שלא כדרך הנאתו אלא דאינו יוצא י"ח מצה זה נ"ל ראיה נכונה עכ"ל.

וע"פ מ"ש אין ראיה זו נכונה כל כך דאיכא למימר דמ"ש רבינו דבנשבע סתם אינו אוכל מצה בליל פסח היינו טעמא דאינו אוכל אפי' שלא כדרך הנאתו משום דכיון דבכלל שבועתו שנשבע סתם שלא יאכל מצה נכלל ג"כ מצה של מצוה היוצא בה י"ח בפסח ובאותה אכילה הוא יוצא אפי' בשאוכלה שלא כדרך הנאה הו"ל כאלו פי' בשבועתו שלא יאכל מצה אפי' שלא כדרך הנאתו דכיון דלגבי אכילת מצה חשיבא אכילת שלא כדרך הנאה אכילה כי נשבע שלא אוכל מצה על שם אכילה שבה נשבע וכל שנשבע בפירות שלא יאכל אפי' שלא כדרך הנאתו פשיטא ודאי דאסור ומהאי טעמא בנשבע שלא יאכל מצה בליל פסח אסור לאכול אפי' שלא כדרך הנאתו דהוה ליה כאלו נשבע בפי' שלא יקיים מצות אכילת מצה בליל פסח אלא שאין חילוק זה ברור כ"כ והאמת יורה דרכו דמדסתם רבי' וכתב דהנשבע שלא יאכל מצה אסור לאכול מצה בליל פסח וכן ממ"ש דאם נשבע שלא יאכל מצה בליל פסח מלקין אותו ואוכל משום דהוה ליה נשבע שלא יאכל מצה מבואר דאפי' במצות אכילה אם אכלו שלא כדרך הנאתו אינו

יוצא בה י"ח כמ"ש מו"ה נר"ו וכבר הביא עוד שם ראיות אחרות לדבר כיע"ש ועיין עוד במ"ש בה' מ"א דקל"ז ע"ג ד"ה ודע יע"ש ומדבריו נר"ו למדנו לנ"ד ג"כ ראיה דהנשבע שלא אוכל ואכל כזית בכדי א"פ חשיבא אכילה ומיחייב דאי לא חשיבא אכילה אמאי בנשבע שלא יאכל סתמא אמרי' דאסו' לאכול מצה בליל פסח ע"י שהייה בשיעור בכדי א"פ שיוצא בה י"ח מצה שהרי זה לא נשבע שלא יאכל ואפי' ע"י שהייה כלל אלא על אכילת בבת א' הוא דנשבע אלא ודאי דאף בנשבע שלא אוכל נמי אם אכל כזית בכדי א"פ חשיבא אכילה ואף אאכילה כזו נשבע ואפי' לשיטת הרמב"ן והר"ן בשיטתו שכתבו דבנשבע שלא יאכל ליכא איסורא בחצי שיעור שהוא לא נתכוון אלא על כזית ופחות מכזית היתר גמור הוא אפי"ה כל שאוכל כזית בשיעור כדי א"פ כיון דבשיעור זה אכלן מצטרפין זה עם זה והו"ל כאלו אכל כזית כולו בבת אחת ונהנה גרונו בכזית בבת אחת והם לא אמרו דפחות מכזית היתר גמור הוא אלא בשאינו אוכל אחריו בשהיית בכדי א"פ דאם אכל פחות מכזית וחזר ואכל פחות מכזי' אחר בשיעור כדי א"פ ודאי דמצטרפין שניהן כאלו אכלן כאחד וחייב ומה"ט בנשבע שאוכל ואכל כזית בכדי א"פ יצא י"ח כאלו אכלן בבת אחת ונהנה גרונו בכזי' ונפטר מידי שבועתו וזה ברור.

ועפ"י האמור ממילא ג"כ נפשט מה שנסתפק הרב מוצל מאש בח"ב סי' י"ב וז"ל באוכל אכיל' גסה לעניין קונם ושבו' מה יהיה הדין וכעת לא מצאתי גילוי לזה וצ"ע עכ"ל ומדברי התוס' שהביא מורי הרב נר"ו שם מבואר הדבר דאף לענין שבועה לא חשיבא אכילה שכתבו דאכילה שלא כדרך הנאה לא חשיבא אכילה לענין נשבע שלא אוכל ואכילה גסה ודאי דשלא כדרך הנאה חשיבא כמו שהכריח הרב מש"ל בפ"ה מה' יסודי התורה ד"ה נספק' באוכל דבר איסור אכילה גסה כו' אלא שאני תמיה על הרב מש"ל במה שנסתפק עוד שם בד"ה יש לחקור אם במצות אכילת שבתורה כמצות אכילת מצה וק"פ אם חשיבא אכילה שלא כדרך הנאתן וכתב שלא מצא דין זה בפי' במצות עשה עכ"ל דמאחר שהוא הכריח מקמי הכי דאין לחלק בין אוכל אכילה גסה לאוכל שלא כדרך הנאה דכולהו לאו שמה אכילה נינהו והביא ראיה מההיא דנזיר דכ"ג דאמרינן לענין ק"פ זו שאכלו אכילה גסה ופושעים יכשלו בם ופריך הא רשע קרית ליה פסח מיהא קעביד דש"מ דבפסח דכתיב ואכלו את הבשר אם אכלו אכילה גסה לא יצא י"ח יע"ש א"כ הרי נמצא בפי' דאין לחלק בין מצות עשה למצות לא תעשה וצל"ע ומיהו לענין קונם נלע"ד דאפי' שלא כדרך הנאה חייב כמו שאכתוב לקמן.

ודרך אגב ראיתי עוד להרב מוצל מאש שם שכתב וז"ל וכן יש לספק לענין מבשל בי"ט ואכלו אכילה גסה מהו מי איכא איסורא משום מבשל בי"ט או לא אמנם מסוגיית פ'

א"ע בההיא דאופה מי"ט לחול דפטור משום אי מקלעי ליה אורחים משמע דלאו שמה אכילה דאי לא אמאי אצטריך לטעמא דאורחים תיפוק ליה דאי בעי אכיל אכילה גסה עכ"ל ואין מכאן ראיה לע"ד שהרי כתבו התוס' שם ד"ה רבה כו' דהואיל דלא שכיח לא אמרינן כו' וכיון דאוכל אכילה גסה אזוקי מזיק ולא שכיח כלל הוא משום הכי לא אמרו אלא משום הואיל ומקלעי ליה אורחים דשכיח טפי ודוק ואפשר דהכא חשיב שכיח דאכיל אכילה גסה כדי שלא יתחייב באיסור עושה מלאכה בי"ט וכיון דלא נ"מ השתא לדידן דאית לן הואיל ואי מקלעי ליה אורחי' מידי לעיקר ספק זה שנסתפק הרב לא תקעתי עצמי בזה.

עלה בידינו מכל האמור ומדובר דאין חילוק בין איסורי אכילו' שבתורה לאיסור אכילה שאסר אדם על עצמו ע"י שבועה דכל שבאיסורי אכילות שבתורה חייב ה"נ חייב דהיינו כזית ובכדי א"פ דהתם חייב ה"נ גבי שבועה חייב וכל שבאיסורי אכילו' שבתורה פטור ה"נ פטור והיינו אכילה ביותר מכדי א"פ ואכילת כ"ש ואכילה גסה ושלא כדרך הנאה דהתם פטור ה"נ פטור. והנה מבואר בגמ' דדוקא באומר שבועה שלא אוכל דמזכיר שם אכילה אינו חייב אלא בכזית דאין אכילה פחותה מכזית כמ"ש רש"י בד"ה קונמות כמפרש דמי וז"ל לפי שאינו מזכיר שם אכילה כל שהו קאמר וכן כתב עוד לקמן עלה דאמר ר"פ מחלוקת בשבועות אבל בקונמות דברי הכל בכ"ש וז"ל קונמות כיון דלא מדכר שם אכילה כמפרש כ"ש דמי עכ"ל וק' טובא דכיון דטעמייהו דרבנן דאמרו בשבועה שלא אוכל דלא מיחייב אלא בכזית הוא משום דלא מצינו באוכל כ"ש שיהא חייב א"כ מה"ט נמי אפי' אינו מזכיר שם אכילה נמי כמו קונם לא ליחייב עד דאכי' כזית שהרי אפי' איסורין שבתורה דלא כתיב בהו אכילה לא מיחייבי עד דאיכא כזי' שהרי בשר בחלב לא כתיב בהו אכילה דמה"ט מיחייב אפי' אכל שלא כדרך הנאה כדאיתא בפ' כ"ש וכמו שפסק רבינו בפי"ד מה' מ"א ואפי"ה לא מחייב עד דאכיל כזית וכמו שמבואר מדברי רבינו שם ברפי"ד שסתם וכתב דכל איסורי מאכלות שבתורה שיעורן בכזית וה"נ כלאי הכרם דלא כתיב ביה אכילה ואפי"ה לא מחייב עד דאיכא כזית ולפי מ"ש לעי' דפלוגתייהו דרבנן ור"ע הוא בלשון אכילה של ב"א אם משמעותו הוא כזית דוקא או לא ורבנן ילפי לה מלשון אכילה של תורה דהוי דוקא בכזית ור"ע משמע ליה דבלשון בני אדם הוי כ"ש ניחא דאע"ג דמצינו בשאר איסורין של תורה דלא כתיב בהו אכילה דאפי"ה שיעורן בכזית מ"מ אין ללמוד מהם ללשון קונם של בני אדם כיון דבהנהו ליכא לשון מיוחד דבבשר בחלב כתיב לא תבשל ובכלאי הכרם כתיב פן תוקדש וגלי רחמנא בהו דשיעורן בכזית אבל בלשון קונם של ב"א מי יימר דשיעורו בכזית.

אמנם לפי מ"ש הרב משל"ל דרבנן ור"ע לא פליגי בלשון אכילה דלכ"ע לשון אכילה של ב"א הוא כ"ש ולפי דברי הרא"ם שהביא הרב אף בלשון תורה משמעותו הוא כ"ש אלא דאתא ה' למ"מ ואפקיה לקרא ממשמעותיה וטעמייהו דרבנן דר"ע הוא דמשום דאין סברא שיאסור אדם עצמו טפי מאיסורי תורה משו"ה אית לן למימר דהנשבע נמי לא אסר עצמו אלא כשיעור איסורי תורה א"כ לפי דבריהם אין הדבר תלוי בלשון אלא בכונת הנשבע וכיון שכן אפי' בקונם נמי דלא הזכיר לשון אכילה הול"ל דלא אסר עצמו טפי מאיסורי תורה דומיא דאיסו' בשר בחלב וכלאי הכרם דאע"ג דליכא בהו לשון אכילה אפי"ה לא מיתסר אלא בכזית וצ"ע.

ומתוך מימרא זו דרב פפא דקאמר דבקונם אפי' אוכל כל שהו חייב כיון דלא הזכיר לשון אכילה נראה לע"ד שיש להביא ראיה למה שנסתפק הרב מוצל מאש באוכל אכילה גסה לענין קונם מה יהיה הדין כמ"ש דבריו לעיל דודאי חייב דכיון דלא הזכיר לשון אכילה אף שלא כדרך הנאה נמי אסו' דבכל דוכתא דממעטי' אכילה גסה אינו אלא היכא דכתיב אכילה ואכילה גסה לאו שמה אכילה ומה"ט בבשר דחלב וכלאי הכרם דלא כתיב בהו אכילה כתב הרמ"ל בפ"ה מה' יסודי התורה ד"ה נסתפקתי באוכל דבר איסור דחייב כמו שלוקה עליהן אף שלא כדרך הנאתן יע"ש ונלע"ד דמכל דכן אתיא קונם דגבי בשר בחלב וכלאי הכרם דלא מיחייב עלייהו בכל שהו אלא בכזית כמבואר מדברי רבינו ברפי"ד מהמ"א אפ"ה מיחייב עלייהו באוכל אכילה גסה ושלא כדרך הנאתן וכל שכן קונמות דמחייב בכל שהו דפשיטא ודאי דחייב נמי באוכל אכילה גסה ושלא כדרך הנאה כנלע"ד ברור.

אלא דבעיקר אותה סוגיא דפרק כ"ש דכ"ד ע"ב דקאמר אביי דבשר בחלב וכלאי הכרם מחייב עלייהו אפי' אכלן שלא כדרך הנאה משום דלא כתיב בהו אכילה ק"ל דכי לא כתיב בהו אכילה מאי הוי הא אכילה כל שהו נמי לא חשיבא אכילה כדמוכחא סוגיין וכדמוכח נמי ההיא דר"פ בתרא דיומא דפ"א דקאמר מפני מה לא נאמרה אזהרה בעינוי משום דלא אפשר היכי נכתוב נכתוב רחמנא לא יאכל אכילה בכזית וכו' וכמ"ש הרמ"ל הכא ובפ"א מה' ח"ומ ה"ז דהלמ"מ למדנו דסתם אכילה אינה אלא בכזית כיע"ש וכ"כ הרשב"א בתשו' סימן תל"ט ועיין עוד בחולין דק"ב ע"א דאמר רב אכל אבר מ"ה צריך כזית מ"ט אכיל' כתיבה ביה ואפ"ה לענין בשר בחלב וכלאי הכרם אע"ג דלא כתיב בהו אכילה לא מחייב אלא בכזית כאלו כתיב בהו אכילה וכמ"ש רבינו ברפי"ד מהמ"א וכיון שכן לענין שלא כדרך הנאה נמי נימא דלא מחייב עלייהו אלא כדרך הנאה אבל שלא כדרך הנאה פטור דמ"ש באכילת כ"ש דפטור וכעת צל"ע ועיין במ"ש בענין זה

בספרי הקטן שורשי הי"ם ח"א שורש איסור שלא כדרך הנאתו בה' יסודי התורה פ"ה ה"ח יע"ש.

ולענין חצי שיעור אם יש איסור בנשבע שלא אוכל ואכ' כ"ש כשאר איסורין שבתורה דאיכא איסורא בחצי שיעור הנה מדברי רבינו מבואר דאסיר ממ"ש והרי הוא כאוכ' חצי שיעור מנבי' וטרפות וכיוצא בהן וכמ"ש הרמ"ל וכן מבואר מדברי הרא"ש שכתב בדכ"ב עלה דאבעיא ליה לרבא שבועה שלא אוכל עפר בכמה וכן בשבועה שלא אוכל חרצן בכמה וכו' ומסיק הרא"ש וז"ל ועלו ב' הבעיות בתיקו ואין נפקותא האידנא באלו ב' הבעיות דאפי' אי דעתיה אכזית קי"ל חצי שיעור אסור מן התורה וכן בבעיא דנזיר שאכל חרצן עכ"ל. גם הטור בסימן רל"ח כתב דאם נשבע שלא אוכלנה אינו חייב עד שיאכל כולה אבל אסור אפי' בכ"ש וכבר הביא דבריו הרמ"ל לקמן יע"ש אמנם הרמב"ן והרשב"א והריטב"א בשיטת כתיבת יד הביא דבריהם הרב קרית מלך רב והר"ן בשיטתו כתבו דדוקא בשאר איסורין גזרת הכתוב הוא דחצי שיעור איכא איסורא אבל בשבוע' דאיסור הבא מעצמו הוא כיון שלא נתכוון אלא לכזית פחות מכזית הית' גמור הוא וכבר הביא דברי הרמב"ן והר"ן בשי' הרמ"ל וכתב עוד דהר"ן בפי' ההלכות חזר בו והסכים לסברת רבינו וסיעתו שכתב בפ"ג דשבועות דבשבועות נמי אעפ"י שאין בכלל דבריו אלא שיעור שלם הנ"מ למלקו' ולקרבן אבל כיון דחזי לאצטרופי ולהשלימו לכזית איסורא מיהא איכא דאע"ג דהתם ביומא מריבוייא דכל חלב מייתינן חצי שיעור הא ודאי ההוא ריבויא לא כתי' אלא גבי חלב ואפ"ה ילפינן מיניה לכל איסורין משום דפשיטא לן דלא אסריה רחמנא אלא משום דחזי לאצטרופי ולמה לא יהיה דין נשבע השבועות כדין שאר איסורין עכ"ל.

והנה בשיטת רבינו ודעימיה דס"ל דחצי שיעור אסור בשבועה כשאר איסורין העלה הרמ"ל דאין חילוק בין נשבע שלא אוכל סתם לנשבע שלא אוכל כזית או שלא אוכלנה דאפי' דמפרש בשבועתו כזית או כל הככר אפ"ה אסור בחצי שיעור וכמ"ש הטור בהדיא דאפי' בשלא אוכלנה דפירושו הוא שלא יאכל כל הככר אפי"ה אסור בחצי שיעור יע"ש גם מלשונו של הרא"ש שכתבנו לעיל מוכח הכי שכתב ואין נפקותא האידנא דאפי' אם דעתו אכזית קי"ל חצי שיעור אסור מן התורה ע"כ הרי שכתב דאפי' אם דעתיה אכזית אפ"ה אסור בחצי שיעור וכיון דאפי' ידעינן שדעתו אכזית אפ"ה אסור בחצי שיעור אין ספק דמפרש שדעתו נמי בשבועתו כזית דינא נמי הכי גם מלשון הר"ן מבואר כן שדימה דין השבועות לדין שאר איסורין משום טעמא דחזי לאצטרופי וכיון דאפילו פי' בשבועות בכזית ס"ס איכא להאי טעמא כל דחזי לאצטרופי מהי תיתי לחלק בין שבועה

סתם לנשבע שלא אוכל כזית ס"ס גזרת רחמנא הוא דכל דחזי לאצטרופי תיתסר ואפשר דאפי' פירש בשבועתו שאין רצונו ליאסר בחצי שיעור וע"ת כן קיבל שבועתו אפ"ה לא משגחינן ביה דמתנה לעבור על דבר תורה הוא והתימא על הרש"ך שכתב בסימן רל"ח ס"ק י"ב עמ"ש הטור דבשבועה שלא אוכלינה אסור בכל שהו וז"ל ולא ידעתי מנ"ל הא וגם לקמן סט"ו בשבועה שאוכלינה ונשרף מקצתה אמרי' שאין צריך לאכו' מקצתה שניתותר ומשמע דאפי' איסורא ליכא אם לא יאכל המותר ומדברי הב"ת ס"ח מבואר דמדמי לה לחצי שיעור אסור מן התורה ולפ"ז י"ל דדוקא בשבועה שלא אוכלינה אסור

פרק ה

הלכה י

שורש נשבע בכולל לבטל המצוה שבועה **שלא אוכל תמרים ונבלות וטריפות ואכל כזית נבלה וטריפה חייב כו' שהרי כלל דברים האסורים כו'**. הנה דין זה הוא בנשבע לקיים את המצוה דחייל עליה שבועת ביטוי בכולל אמנם בנשבע לבטל המצוה בכולל כתב לקמן בהל' ח"י וז"ל נשבע שלא יאכל מצה שנה או שנתיים הרי זה אסור לאכול מצה בלילי הפסח ואם אכל חייב משום שבועת ביטוי ואין זה שבועת שוא שהרי לא נשבע שלא לאכול מצה בלילי הפסח אלא כלל עיתים שאכילת מצה בהם רשות עם עת שאכילתה בו מצוה ומתוך שחלה שבועה על שאר הימים חלה על ליל פסח וכן כל כיוצא בזה כגון שנשבע שלא ישב בצל סוכה לעולם או שלא יעלה עליו בגד שנה או שנתיים עכ"ל ועיק' דמילתא דנשבע לקיים את המצוה בכולל איתא בפרק ג' דשבועות דכ"ג ע"ב עלה דמתניתין דשבועה שלא אוכל ואכל אוכלים שאינן ראויים לאכילה פטור ופרכינן בגמרא הא גופא קשיא אמרת שבועה שלא אוכל ואכל כו' פטור והדר תני שבועה שלא אוכל ואכל נבלות וטריפות כו' חייב מ"ש רישא דפטור ומ"ש סיפא דחייב הא לא קשיא רישא בסתם סיפא במפרש מפרש גופה תיקשי אמאי מושבע מהר סיני הוא רב ושמואל ור' יוחנן דאמרי בכולל דברים המותרים עם דברים האסורים ור"ל אמר אי אתה מוצא אלא אי במפרש חצי שיעור ואליבא דרבנן אי בסתם ואליבא דר"ע דאמר אדם אוסר עצמו בכל שהו כו'.

וראיתי להרב מ"ל בפירקין הל' ה' שהביא סוגיא זו וכתיב וז"ל ולפי תירוץ זה דמתרצי רב ושמואל ורבי יוחנן בכולל אפשר דבין רישא ובין סיפא מיירי במפרש אלא דרישא באינו כולל וסיפא בכולל אך התוס' ס"ל דגם לפי אוקמתא זו דסיפא מיירי בכולל רישא איירי בסתם שכת' ואין להקשות דלוקי כולה במפרש וריש' בשאינו כולל דברים

האסורים עם דברים המותרים וכו' והדין עמהם מדלא אמרו אלא כו' משמ' דלא חזרו מאוקמת' קמא דרישא איירי בסתם ומשו"ה הקשו אמאי אצטריך לאוקומה בסתם לוקמה נמי במפרש ובאינו כולל ותירצו דאי מיירי באומר שבועה שלא אוכל נבלה מאי קאמ' אכל אוכלין שאינן ראויין פטור דמשמע דאם אכל ראויים חייב הא איהו לא נשבע אלא בשאינן ראויים אלא ודאי דמיירי רישא בנשבע סתם ומשום הכי דוקא אכל אוכלין שאינן ראויים פטור משום דמושבע מהר סיני הוא אבל אכל אוכלין ראויין חייב וזה פשוט עכ"ל. ולע"ד יש לתמוה ע"ד התוספות דמה צורך להם לתירוץ זה דבלא"ה נראה דלא קשיא כלל דמש"ה לא מצי לשנויי דרישׁ' מיירי במפרש משום דברישא קתני סתמא ואכל אוכלין שאינן ראויין לאכילה ובכלל שאינן ראויין לאכילה הוי נמי עפר וכיוצא שאינן ראוין לאכילה מצד עצמן לא מצד איסור דרביע עלייהו כנבלות וטרפות וכיון שכן לא מצי לשנויי דרישא מיירי במפרש דא"כ כי אכל עפר אמאי פטור הרי פירש בשבועתו אף מידי דלאו בר אכילה וכי פריך הש"ס מעיקרא דקשיא רישא דמתניתין אסיפא לאו משו' דמשמע ליה דכי קתני רישא אוכלין שאינן ראוים לאכילה היינו נבלות וטריפות דוקא אלא משום דמשמע ליה דאף נבלות וטריפות בכלל שאינן ראויים לאכילה הוא וע"ז פריך דכי אכל נבלות אמאי פטור הא קתני סיפא דחייב מיהו ודאי דאף עפר נמי בכלל אוכלין שאינן ראויין לאכילה הוא.

ובכן ממילא יתיישב מאי דאיכ' למידק תו בשמעתין אמאי לא משני מעיקרא רישא במפרש וסיפ' בסתם וטעמא דרישא דפטור הוא משום דכיון שפי' בהדיא שלא יאכל נבלה אין שבועה חלה עליו מפני שהוא מושבע ועומד מהר סיני וסיפא דקתני חייב הוא משום דכיון דנשבע סתמא שלא יאכל כלל דברים המותרים עם דברים האסורים וחיילא שבועה אף אנבלה בכולל ואי הוה משני הכי תו לא הוה קשיא ליה מאי דפריך תלמודא השתא מפרש גופיה תיקשי אמאי חייב מושבע ועומד הוא וכו' כמובן גם אידך דפריך תלמודא בשלמא לר"ל משכחת לה בלאו והן אלא לר"י בשלמא לאו משכחת לה אלא הן היכי משכחת לה והוצרך לומר אלא כדרבא כו' לפי גיר' רש"י כיע"ש אי הוה משני הכי דרישא במפרש וסיפא בסתם בפשיטות הוה משני דהן נמי משכחת לה באומר שאוכל סתמא דומיא דשלא אוכל סתמא ולא הוה צריך לשנויי אלא כדרבא כו' מיהו לפי האמור דכי קתני רישא ואכל אוכ' שאינן ראויין לאכילה אף עפר בכלל מש"ה לא מצי לשנויי דרישא במפרש איירי דא"כ כי אכל עפר אמאי פטור. ועל דברי התוס' יש לתמוה דאמאי לא הוקשה להם עיקר קושייתם הכי מעיקרא דאמאי לא משני רישא במפרש וסיפא בסתם דאי הוה משני הכי תו לא הוה ק"ל מאי דפריך השתא מפרש

גופיה תיקשי וכו' כדאמרן.

גם אידך דק"ל בד"ה רישא בסתם וסיפא במפרש וז"ל קצת תימא כיון דרישא וסיפא איירו בנבלה וטריפה מ"ש ברישא נקט אוכלין שאינן ראויין לאכילה ובסיפא נקט נבלה וטריפה עכ"ל לפום מאי דאמרן נראה דלא קשיא כלל דכי משני רישא בסתם וסיפא במפרש לא איירי רישא בנבלה וטריפה דוקא אלא מיירי בין בעפר בין בנבלה וטריפה וסיפא מיירי בנבלה וטריפה דוקא ורישא קמ"ל דכי נשבע שלא אוכל הן דברים שאין ראויין לאכילה לא מצד עצמן כעפר ולא מצד איסורא דרביע עלייהו דנבלות וטרפות בכלל שבועתו וסיפא קמ"ל דאם פי' וכלל דברים המותרים עם דברים האסורים שבועה חיילא אף אנבלה וטריפה אף דמושבע ועומד עליהם מיהו לזה י"ל דעיקר קושייתם היא דמאן דפריך מפרש גופיה תיקשי דלא ידע דמיירי סיפא בכולל אמאי לא פריך אי במפרש מ"ש דנקט סיפא נבלה וטרפה לבד ולא נקט כדרישא אוכלין שאינן ראוין לאכילה דאף עפר בכלל איברא דלשון זה שכתבו כיון דריש' וסיפא איירי בנבלה וטריפה כו' משמע דס"ל דדוקא בנבלה וטריפה מיירי מתני' ברישא ובסיפא ולא איירי רישא בעפר כלל ומתוך כך הוצרכו נמי בדבור שאחריו למה שתירצו דלהכי לא אוקי כולה מתני' במפרש ורישא באינו כולל וסיפא בכולל דהא קתני ואכל אוכלין שאינן ראויין לאכילה פטור אבל ראויין חייב כו' ואי הוה משמע להו דרישא איירי אף בעפר בלא"ה ניחא כדאמרן לעיל וזה תימא לכאור' דפשטא דסוגייא שפיר מצינן למימר דס"ל דרישא איירי בין בעפר ובין בנבלה וטרפה.

ואפשר דמשמע להו להתוספות דרישא אי אפשר לפרש דמיירי בין בעפר ובין בנבלה וטריפה דא"כ תפשוט מאי דבעי רבא לעיל דכ"ב ע"ב גבי שבועה שלא אוכל עפר בכמה אי בכזית אי במשהו יע"ש והשתא מדכייל להו תנא לשתיהן כחדא משמע דחד דינא אית להו דבסתם פטור ובמפרש חייב בין בנבלה ובין בעפר וכי היכי דמחייב אנבלה בכזית ה"נ בעפר דאי שיעורו של זה לאו שיעורו של זה לא הו"ל למיכללינהו כחדא ודוק עוד כתב הרמ"ל במאי דמשני ר"ל אי אתה מוצא אלא אי במפרש חצי שיעור כו' וז"ל והנה כפי אוקמתא קמייתא דמוקי לסיפא במפרש חצי שיעור מצי איירי בין באומר שבועה שלא אוכל חצי שיעור מנבלות וטרפות בין באומר שבועה שלא אוכל חצי שיעור סתם וקמ"ל מתני' דשבועה חיילא על חצי שיעור ומש"ה אם אכל נבלות וטרפות חייב דעבר על שבועתו אך רישא דמיירי באומר שלא אוכל סתם ואינו חייב אלא בכזית לא מתוקמא אלא בסתם ומשו"ה דוקא אכל אוכלין שאינן ראויין פטור משום דמושבע ועומד הוא וכמ"ש התוספות אליבא כתירוצא דסיפא מיירי בכולל אך

קשה דכפי' ר"ל לוקמא רישא וסיפא בסתם דאינו מוציא בפי' נבלה אלא דרישא מיירי באומר שלא אוכל סתם דמשמ' כזית ומש"ה אם אכל כזית מנבלה פטור דמושבע ועומד הוא וסיפא מיירי באומר שלא אוכל חצי שיעור ומש"ה אם אכל חצי שיעור מנבלה חייב דשבועה חלה על חצי שיעור וכ"ת ה"נ דלר"ל רישא וסיפא איירי בסתם ורישא בשלא אוכל וסיפא בשלא אוכל חצי שיעור הא ליתא שהרי מדברי התוס' מוכח דס"ל דאוקמתא קמייתא כאן במפרש לא זזה ממקומה וכמו שכתבנו מדלא קאמר אלא כו' והנר' דלר"ל רישא וסיפא מיירי באומר שלא אוכל חצי שיעור אלא דרישא מיירי באומ' שלא אוכל חצי שיעור סתם כו' ומש"ה אם אכל חצי שיעור מנבלה פטור דאע"ג דשבו' חלה ע"ח שיעור היינו דוקא באומ' שלא אוכל חצי שיעו' מנבלה אבל באומר שלא אוכל חצי שיעור ואכל חצי שיעו' מנבלה פטור משום דאמדינן דעתיה שזה לא נשבע אלא שלא יאכל דבר המותר אבל לא נשבע ע"ד האסור אעפ"י ששבועה חלה על אותו איסור ונראה שיש להכריח פי' זה מאידך אוקמתא דר"ל דמוקי לה בסתם ואליבא דר"ע דאמר אדם אוסר עצמו בכל שהו ולפ"ז רישא דקתני פטור קשיא ולומר רישא רבנן כו' הוא דוחק כו' ולומר דרישא איירי באוכל עפר כו' אבל אם אכל נבלות ה"נ דחייב באוכל חצי שיעור הא ליתא דמדברי התוס' מוכח דהגמ' ס"ל דרישא וסיפא איירי בנבלה אשר ע"כ נראה דלהך אוקמתא רישא וסיפא איירי בנבלה וכולה ר"ע היא ורישא באומר סתם שלא אוכל ואפי' אכל חצי שיעור מנבלה פטור דלאו דעתיה אנבלה וסיפא איירי באומר שלא אוכל נבלה ואם אכל חצי שיעור מנבלה פטור משום דשבועה חלה ע"ח שיעור ודע דאותה אוקמתא דמוקי למתני' בכולל ל"פ בדינו דר"ל ומודה נמי דאי פירש שלא אוכ' חצי שיעור אם אכל מנבלה חצי שיעור פטור משום דלאו דעתיה אנבלה ואם פירש שלא אוכל חצי שיעור מנבלה חייב משום דשבועה חלה עליו ולקמן נאריך בזה עכ"ל.

הנה הרב ז"ל פסקה למילתיה דבין לר"י ובין לר"ל כשנשבע שלא יאכל סתם ולא הזכיר נבלה ואפי' אמר שלא אוכל חצי שיעור אם אכל נבלה פטור דאמדינן דעתיה שזה לא נשבע אלא ע"ד המותר אבל לא נשבע ע"ד האסור אעפ"י ששבועה חלה על אותו איסור ועיקר דבר זה לימדו הרב משינוייא דמשני ר"ל אי אתה מוצא כו' וכמדובר. ויש לתמוה למה זה פסקה למילתיה הרב מאחר שדבר זה תלוי בגיר' הגמ' במסקנא בתר דפריך בשלמא לר"ל משכחת לה בלאו והן אלא לר"י בשלמא לאו משכחת לה אלא הן היכי משכחת והדר אלא כדרבא דאמר רבא שבועה שלא אוכ' ואכל עפר פטור ע"כ דרש"י והתוס' והרא"ש והטור בסימן רל"ח גרסי אלא כדרבא ומפרשי דהשתא הדר תלמודא ממאי דקאמר מעיקרא דרישא בסתם וסיפא במפרש אלא השתא מתרץ דכולה מתניתין

בסתם מיירי ואוכלין שאינן ראויין לאכילה דקתני רישא דפטור כדרבא מפרש כגון עפר שאינו ראוי לאכילה אבל נבלות ראויות לאכילה הן ואריא הוא דרביע עלייהו ותו לא קשיא לר"י דמשכחת לה בלאו והן אף בשיעור שלם דהא לא אוכל סתם קאמר אם אכל נבלה חייב שהרי כלל בסתמו דברים המותרים והאסורים והן משכחת לה דהא אוכל סתמא קאמר ומקיים שבועתו בדברי' המותרים ואם לא אכל חייב יע"ש הרי מבואר לפי מסקנא זו דלר"י אם נשבע שלא אוכל ואכל נבלה חייב משום דנבלה ראויה לאכילה מקרי וכ"כ הטור בהדייא בסימן רל"ח יע"ש ולפי שיטה זו ודאי דאף ר"ל לא פליג בהכי אר' יוחנן ולדידיה נמי ס"ל הכי דנבלה ראויה לאכילה הוא ואם נשבע שלא אוכל חצי שיעור סתם אם אכל נבלה חייב ולדידיה נמי רישא דמתני' דקתני ואכל אוכלין שאינן ראויין פטור מיירי בעפר כדמפרש לה ר"י לפום מסקנא זו ובסיפא דמתני' הוא דפליגי דלר"י מיירי באומר שלא אוכל סתמא שבזה כולל נבלות וטרפות ושחוטות ולר"ל מיירי באומר בפי' שלא אוכל חצי שיעור לרבנן ואומר שלא אוכל סתמא לר"ע והחילוק שבין רישא לסיפא הוא דברישא מיירי בשאכל עפר וסיפא מיירי בשאכל נבלה באופן דלפי המסקנא בין לר"י ובין לר"ל כשנשבע שלא יאכל סתם אם אכל נבלה חייב שלא כדברי הרמ"ל.

מיהו לפי גי' הר"ן שהביא מרן כ"מ בהל' ה' והיא היא גי' הרי"ף ורבינו דלא גרסי אלא כדרבא כו' אלא גרסי הכי משכחת לה בהן כדאמר רבא שבועה שאוכל ואכל עפר פטור ופי' הר"ן כלומר משכחת לה באומר שאוכל סתם דנבלות בכלל לענין שאם אכל נבלות פטור וכיון דמשכחת לה בהן סתם סגי אע"ג דשבועה דלאו אינו אלא בלאו מפורש כדאוקימנ' מתני' במפרש דוקא עכ"ל יע"ש אשר מבואר יוצא מדבריו דלפי המסקנא לא הדר תלמודא ממאי דמשני מעיקרא רישא בסתם וסיפא במפרש ואף לפי המסקנא אם נשבע שלא יאכל סתם ואכל נבלה פטור לר"י לפי שאין נבלות בכלל שבועתו וכבר נתן טעם הר"ן מה בין נשבע שיאכל סתם דאם אכל נבלה פטור לנשבע שלא יאכל ואכל נבלה דאמרי' שאין דעתו אנבל' וכת' דלפרוקי הך קושיא דקאמר משכחת לה כדרבא כלומר לא דמי מי שנשבע שיאכל למי שנשבע שלא יאכל שמי שנשבע שלא יאכל מסתמא אמרינן שלא נתכוון אלא ע"ד המותרים הראויים דדברים שאין ראוים לא היה צריך לישבע עלייהו כו' יע"ש וא"כ לפי גירסא זו ודאי דאף ר"ל ל"פ אר"י בהא וס"ל דכל שלא הזכיר נבלה בפירוש אם אכל נבלה חצי שיעור פטור משום דלאו דעתיה אנבלה ולפי שיטה זו לא היה צריך הרב לכל האריכות הזה וללמוד מדר"ל לר"ל דאדרבא לפי המסקנא נשמע מר"י לר"ל דכי היכי דלר"י בנשבע שלא יאכל סתם אין נבלה בכלל

ה"נ לר"ל בחצי שיעור אין נבלה בכלל כל שלא הזכיר בפי' והדברים ברורים ודברי הרב צל"ע.

ואיך שיהיה הנה מתוך סוגייא זו למדנו דבנשבע לקיים את המצוה בכולל כגון שלא אוכל נבלות וכשרות לר"י ורב ושמואל דקי"ל כוותייהו חלה השבועה אף אנבלות מיהו לפי מ"ש רש"י במסקנת השמועה בד"ה ה"נ אלא כדרבא כו' מבואר יוצא דכי נשבע שלא יאכל נבלו' וכשרות לא חיילא השבועה בכולל אלא לענין שאם עבר ואכל נבלות וטרפות לקי נמי משום בל יחל אבל לענין קרבן שבועת ביטוי לא מיחייב משום דלענין קרבן שבו' בעינן לאו והן וכי נשבע שלא יאכל נבלות וכשרות ליתיה בהן שאם נשבע שיאכל נבלות וכשרות לא חיילא שבועה אנבלו' דבקום עשה לא חייל שבועה בכולל ולא משכחת לה שיחול השבועה בכולל לענין חיוב קרבן שבועה לדעת רש"י אלא בנשבע סתם שבועה שלא אוכל דאז משכחת לה נמי בהן שאם נשבע שיאכל סתם אם אכל דברים האסורים קיים שבועתו ומ"ש רש"י שאם נשבע שיאכל סתם מקיים שבועתו בדברים המותרים דמשמע דבדברים האסורים אינו מקיים שבועתו כבר כתבו התוס' שם דלא פירש הכי אלא משום ר"ש דלדידי' לא חיילא השבועה אדברים האסורים אפי' ע"י כולל יע"ש ואי לאו דמסתפינ' אמינא דכוונ' רש"י הוא לתת טעם למה בנשבע שיאכל סתם חיילא שבועתו אפי' אדברים האסורים אפילו שהוא בקו' עשה לזה כתב דשאני התם שהוא מקיים שבועתו בדברים המותרים כלומר וכיון דמצי לקיים שבועתו בדברי' המות' לא מיקרי נשבע לבטל את המצו' דע"כ לא מיקרי נשבע לבטל את המצוה אלא כשאינו יכול לקיים שבועתו אלא ע"י ביטול מצוה אבל כשיכול לקיים שבועתו בין בביטול מצוה ובין שלא בביטול מצוה שבועה חלה בכולל אף אביטול מצוה ואם אכל דברים האסורים קיים שבועתו וזהו שסיים רש"י וכתב סתמא ואם לא אכל חייב כלומר שאם לא אכל כלל לא דברים המותרים ולא דברים האסורים חייב כנלע"ד וחילוק זה צריכין אנו לאומרו לדעת הר"ן שכתב בפי' הלכו' דשי"א ע"א דהנשבע לבטל את המצוה בקום עשה בכולל כגון שיאכל נבלות וטרפות וכשרות לא חיילא שבועה אנבלות וסמוך לזה כתב ומפרקינן משכחת לה בהן כדרבא שאמר שבועה שאוכל ואכל עפר פטור כלומר משכחת לה סתם שאוכל סתם דנבלות בכלל לענין שאם אכל נבלות פטור וכיון דמשכחת לה בהן סתם סגי כו' יע"ש ולכאורה קשה דכיון דסיים וכתב שאין שבועה בכולל חלה לבטל מצוה בקום עשה א"כ כי נשבע שיאכל סתם היכי מצי פטר נפשיה בנבלות הרי שבועתו לא חלה בכולל אנבלות כיון שהיא בקום עשה וא"כ אין שבועתו חלה אלא אכשרות וכי אכי' נבלות היכי פטר נפשיה מיהו לפי האמור ניחא דכי נשבע

שיאכל סתמא כיון דמצי פטר נפשיה בכשרות אין כאן נשבע לבטל את המצוה וכיון שכן חלה שבועתו אף אנבלות לענין דכי אכיל מינייהו מיפטר משבועתו וברור.

ודעת רבינו לפי מ"ש מרן כ"מ בהל' ה' וכן מבואר מדבריו בדין שלפנינו הוא כדעת הר"ן ז"ל דאזיל בתר איפכא משיטת רש"י דאם נשבע שלא יאכל נבלות וכשרות בפי' חשיב נשבע בכולל וחלה שבועתו אף אנבלות בין לענין חיוב מלקות ובין לענין חיוב קרבן שבועת ביטוי הואיל ומשכחת לה בהן סתמא דהיינו שנשבע שיאכל סתם דאז חלה שבועתו אף אנבלות כדאמרן מיהו אם נשבע שלא יאכל סתמא אין כאן כולל לא לענין מלקו' ולא לענין קרבן ש"ב דאין נבלות בכלל שבועתו כלל ואם אכל נבלות פטור מכל וע"פ שיטת הר"ן ורבינו יתיישב מה שהקשו התוס' בפרק אלו הן הלוקין דכ"ב ע"א ד"ה אמר ליה כגון דאמר שלא אחרוש בין בחול ובין בי"ט וז"ל ואכתי ליתיה בלאו והן כדפריך פ"ב דשבועות כו' ואולי י"ל דמשכחת לה בהן כגון בעפר תחוח דלית בה חיובא מן התורה באותה חרישה עכ"ל ולפי שיטת הר"ן ורבי' לא היו צריכין לזה דבלא"ה משכחת לה בהן כגון שנשבע שיחרוש סתם דאם חרש בי"ט נפטר משבועתו כדאמרינן הכא גבי נשבע שלא יאכל נבלות וכשרות דחייל בכולל הואיל ומשכחת לה בנשבע שיאכל סתם ולשיטת רש"י אם נשבע שלא יחרוש בין בחול בין בי"ט ליתיה בהן כיון שאינו חל בנשבע בפי' שיחרוש בחול ובי"ט מיהו אף לשיטת רש"י י"ל דודאי הא דאמרינן התם כגון שנשבע שלא יחרוש בין בחול בין בי"ט לאו דוקא דאמר כי האי לישנא דהא אפי' אמר סתמא נמי שלא אחרוש אף אי"ט נמי חלה שבועתו דומייא דשלא אוכל סתם דחל נמי אנבלות בכולל לשיטתו אלא דתלמודא הוא דקאמר דמשכחת לה שנשבע בין בחול בין בי"ט והיינו בנשבע סתמא שלא אחרוש וכעין זה כתבו התוס' הכא בשבועות לשיטת רש"י גבי מאי דקאמר רבא שבועה שלא אוכל תאנים וענבים דלאו דוקא שחזר ונשבע בפי' אתאנים וענבים דאפי' נשבע סתמא נמי סגי יע"ש והשתא כיון דבנשבע סתמא מיירי א"כ משכחת לה נמי בהן בנשבע סתמא שיחרוש דכיון שיכול לקיים שבועתו בחול כי לא חרש כלל לא בחול ולא בי"ט חייב דומייא דשלא אוכל סתמא דכתב רש"י דחייל אנבלות הואי' ומשכחת לה בשאוכל סתמא ודוק.

איברא דעיקר קושיית התוס' ז"ל שם במכות לא קשיא כלל לפי המבואר מדבריהם הכא בשבועות וגם מדברי רש"י דלענין מלקות לא בעינן לאו והן וא"כ התם במכות דקאי לענין מלקות אע"ג דלא משכחת ביה לאו והן חלה שבועתו שפיר בכולל ומיחייב וכבר עמד מתמיה על דבריהם הרב מש"ל ברפ"ד מה' שבועות ד"ה הן אמת יע"ש ועיין ג"כ בס' לשון ערומים בדרשותיו דע"ב ע"ב יע"ש ועיין לקמן שגם התשב"ץ נראה דקאי בשיטה זו

יע"ש ומ"מ הנר' לע"ד בזה הוא דהתוס' שם משמע להו דכיון דמילתא דליתיה בלאו והן ומילתא דליתיה בלהבא ומילתא דמצוה שלשתן אמעיטו מקרבן שבועה מקרא דלהרע או להטיב כיון דאשכחן במלתא דמצוה דמשמע ליה לתלמו' דכי היכי דאמעיט מקרבן אמעיט נמי מלאו דבל יחל כדחזינן התם באותה סוגייא דמכות דפריך גבי נשבע שלא יחרוש ביו"ט והלא מושבע ועומד הוא ולא משני דאע"ג דמושבע ועומד הוא מ"מ חלה עליו שבועה לקיים את המצוה לענין בל יחל משמע דס"ל לתלמודא דכי היכי דמיעטיה קרא דלהרע או להטיב לנשבע לקיים את המצוה דלא חלה עליו שבועה לענין קרבן ה"נ לא חלה עליו לענין לאו דבל יחל והשתא משמע להו דכי היכי דנשבע לקיים את המצוה משמע ליה לתלמודא דכי היכי דאמעיט קרא מקרבן שבועה אמעיט נמי מלאו דבל יחל ה"נ מילתא דליתיה בלהבא ומילתא דליתיה בלאו והן נמי כי היכי דאמעיטו מקרבן שבועה אמעיטו נמי מבל יחל ומה שהכרי' הרב מש"ל דמילתא דליתיה בלהבא לא אמעיט אלא מקרבן מדאמרי' בגמ' דכ"ה לא אכלתי לקרבן לא הנחתי למלקות יע"ש הא לא מכרעא לע"ד לא הנחתי למלקות דקאמר לא משום לאו דבל יחל קאמר אלא משום לאו דלא תשבעו בשמי א"נ משום לאו דלא תשא אבל משום לאו דבל יחל לא מיחייב כיון דליתיה בלהבא ועוד יש לדחות ראיה הלזו עיין בס' קרית מלך רב בה' שבועות ד"ה ע"א ד"ה עוד כו' וכבר עמדתי ע"ז עוד בשורש אח"ע איסור יע"ש.

ודע דמתוך סוגייא דשבועות לא למדנו דהנשבע לקיים את המצוה בכולל דחלה אשבועה אף אמצוה אלא בנשבע לקיים מצות ל"ת כאכילת נבלה אבל אכתי לא שמענו בנשבע לקיים מצות עשה כגון הנשבע שיתקע בשופר בכל יום או שיאכל מצה בכל לילה ועבר ולא תקע שופר בראש השנה או לא אכל מצה בליל פסח אי מיחייב משום שבועת ביטוי דמגו דחיילא אשבועה אימי הרשות חיילא נמי אימי מצוה ולכאורה נראה דלפי שיטת הר"ן ורבינו דמשמע להו דהנשבע שלא יאכל סתם אין נבלה בכלל שבועתו דאמדינן דעתיה שזה לא נשבע על דבר אסור שכבר מושבע ועומד הוא אע"פ שאם פי' ואמר שלא אוכל נבלות וכשרות חלה שבועתו אף אנבלות מ"מ כשנשבע סתם אמרי' דאין נבלה בכלל ה"נ כשיאכל מצה בכל לילה ויתקע שופר בכל יום אמרי' דלא נשבע על שופר של מצוה ועל מצה של מצוה שכבר הוא מושבע ועומד עליהן אמנם לפי שיטת רש"י ודעימיה שאם נשבע שלא יאכל סתם אף נבלה בכלל אע"פ שהוא מוזהר עליה ה"נ כשנשבע סתם אף על שופר של מצוה ועל מצה של מצוה נשבע אלא שראיתי להרב המבי"ט בח"א סי' נ"א שכתב הדבר בפשיטות וז"ל ונראה שאם נשבע לאכול מצה שנה א' ועבר ליל פסח ולא אכלה חייב משום שבועת ביטוי עכ"ל וכבר עמדנו על דבריו אלו

בשורש נשבע לבטל את המצוה יע"ש ואפשר דמשמע ליה להרב דהנשבע שיאכל מצה כל השנה או כל יום חשיב כנשבע בפי' אף אמצה של מצוה וכנשבע שלא יאכל נבלות וכשרות דמי ומ"מ בנשבע בכולל לקיים מצות עשה אפי' אם נאמר דחיילא שבועתו אמצוה לא נ"מ לענין מלקות מידי דכי עבר על שבועתו אינו אלא בשב וא"ת וליכא מלקות ואף לענין איסור בל יחל נמי לא נ"מ לפי שיטת הר"ן בפ"ק דנדרים ד"ח ע"א והרז"ה בס' המאור בפ' ג' דשבועות דס"ל דהנשבע לקיים מצות עשה אף בלאו כולל חל עליה לאו דבל יחל וכבר עמדנו על דבריהם בשורש איסור חל על איסור יע"ש מיהו נ"מ אי אמרינן דחיילא שבועה בכולל על הקיום מ"ע לדעת הר"ן והרז"ה ה"נ לענין חיוב קרבן ש"ב ולדעת הרמב"ן והרא"ש נ"מ נמי דאם נשבע לקיים את המצוה בכולל חייל עליה לאו דבל יחל דאי לאו דנשבע בכולל לא הוה חייל שבועה כלל כמבואר מדברי הרמב"ן בס' המלחמות בפ"ג דשבועות ומדברי הרא"ש שם ובפ"ק דנדרים ד"ח ע"א יע"ש ועיין בס' התשב"ץ בח"א סי' ק' דנ"ג ע"ב ד"ה והרביעי דמפשט פשיטא ליה נמי כמ"ש המבי"ט יע"ש.

והטור בי"ד סי' רל"ח כתב וז"ל נשבע שלא יאכל נבלות וטרפות אינה שבועה עכ"ל נראה לכאורה שדעתו כדעת הרמב"ן והרא"ש אביו דהנשבע לקיים את המצוה לא חלה עליו שבועה כלל ואפי' לענין בל יחל דאי לשי' הר"ן והרז"ה הרי חלה עליו שבועה לענין בל יחל כמבואר בדברי הר"ן שם בפ"ק דנדרים ד"ח ע"א כיע"ש ולפ"ז יש לתמוה על מ"ש מרן בב"י שם על דברי הטור וז"ל ומ"ש שלא אוכל נבלות וטרפות אינה שבועה פשוט שם והטעם משום דהוי נשבע לקיים את המצוה דפטור משבועתו זאת מפני שמושבע ועומד מהר סיני הוא עכ"ל דכיון דלדעת הר"ן והרז"ה חלה שבועתו לענין בל יחל לא היה לו לכתוב שדבר זה פשוט הוא אלא הי"ל לומר כדעת הרא"ש והרמב"ן ושוב ראיתי דהא לא קשייא כלל דאף הרז"ה והר"ן לא כתבו דהנשבע לקיים את המצוה חלה עליו שבועה לענין ב"י אלא בנשבע לקיים מצות עשה אבל הנשבע לקיים מצות לא תעשה אף הר"ן והרז"ה אזלי ומודו דלא חלה עליו כלל ואפי' לענין ב"י ואף שדברי הר"ן סתומים קצת הדבר מבואר בדברי הרז"ה בפ"ג דשבו' שכתב וז"ל וכן הנשבע לקיים מצות ל"ת אין עליו שום אונס שבועה שאין עליו בביטול המצוה מחמת השבועה לא קרבן ולא מלקות והיינו דאמרי' בסוף מכות דכ"ב ולחשוב נמי שבועה שלא אחרוש ביו"ט התם מי קא חיילא שבועה מושבע ועומד הוא כו' כלומר ואין איסור השבועה חל על איסור המצוה לפי שאין איסור חל על האיסור ובנשבע לקיים מצות עשה השבועה והנדר חלים עליו למלקות אבל לא לקרבן לפי שאינו בלאו והן לא מיעטיה קרא אלא מקרבן

דכתיב ביה להרע או להטיב ושפיר דמי לכתחילה למעבד הכי כדאמרי' בנדרים מנין שנשבעין לקיים את המצוה כו' עכ"ל הרי שכתב בהדייא דלקיים מצות לא תעשה לא חלה עליו שבועה כלל לא לקרבן ולא למלקות אבל נשבע לקיים מ"ע חלה עליו לענין מלקות והדבר מבואר דז"ש דנשבע לקיים מ"ע חלה עליו לענין מלקות לאו דוקא שאין מלקות בעובר על המצוה בשב וא"ת אלא לענין עונש לאו דבל יחל קאמר דכיון דחלה עליו שבועה מיחייב בלאו זה ומה שיש לעמוד בדברי הרז"ה והר"ן הללו כבר עמדנו עליהם בשורש איסור חל על איסור יע"ש.

ועפ"י האמור מינח ניחא לי מאי דקשה לכאורה דלפי שיטת הר"ן דשבועה חלה עליו לקיים המצוה לענין בל יחל אמאי אין שבועה חלה על שבועה כמו ששנינו בפ"ג דכ"ו ע"ב שבועה שלא אוכל שבועה שלא אוכל אינו חייב אלא אחת יע"ש מיהו לפי האמור ניחא דמה"ט לא חיילא שבועה שניה משום דבשבועה ראשונה איכא לאו דבל יחל ולקיים מצות ל"ת אין שבועה חלה כלל ודוק ועיין להר"ן בנדרים די"ז ע"ב ד"ה תנן יש נדר כו' ודוק ומ"מ אכתי יש לגמגם על דברי מרן ב"י שלא היה לו לכתוב שדברי הטור הם פשוטים מתוך סוגייא דשבו' כיון דמהתם ליכא ראיה דאין שבו' חלה כלל על קיום מצות ל"ת ואפי' לענין מלקות ולא היה לו להביא אלא אותה סוגייא דמכות דכ"ב דמשם באר"ה דאף לענין מלקו' לא חלה השבועה לקיים את המצוה וכמ"ש הרז"ה בספר המאור ודוק.

וראיתי בס' כהונת עולם שם בסי' רל"ח שכתב על דברי הטור וז"ל לכאורה תמהני דהך אוקמתא דכולל דברים המותרים עם דברים האסורים אידחייא בגמ' ומסקינן אלא כדרבא כו' וא"כ במפרש שלא אוכל נבלה ושחוטה לא חלה כיון דליתיה בהן כו' ונראה דלק"מ דמ"ש דלא משכחת לה בהן ומש"ה במפרש שלא אוכל נבלה ושחוטה אינו חייב היינו לענין חיוב קרבן כו' ואה"נ דאיסורא איכא כמ"ש הרא"ש והר"ן בפ' קמא דנדרים אההיא דאשנה פרק זה כו' להרא"ש איכא איסורא ולהר"ן איכא משום בל יחל וכדמייתינן לקמן ולפ"ז צ"ל דמאי דנקט הטור ברישא אינה שבועה לאו דוקא דאה"ן דאיסורא איכא ומיהו פשט הלשון משמע דאינה שבועה כלל קאמר הטור ובסיפא הוא דאיכא איסורא וחיילה השבו' אפי' בסתם משום כולל וכעת זו לא שמענו לשום פוסק ומיהו לא תיקשי ליה ממ"ש שם הרא"ש אביו שם בנדרים דאיסורא איכא דיתכן שיפרש כפי' הר' אליעזר שהביאו שם התוס' דהיינו דקא פריך והלא מושבע ועומד מה"ס הוא ואיסור עובר שבועה ליכא כלל ומ"מ קשיא לי על הש"ך סק"ה דפשיטא ליה דלא צריך התרה לענין חולה ולא זכר שר דברי הר"ן שכתב בהדייא דאיכא איסורא משום בל יחל

ודקדוק לשון מרן בשולחן הזהב שבא הוא עליו ג"כ נראה כהר"ן מדנקטיה לענין קרבן וצ"ע עכ"ל ודבריו תמוהים דמ"ש דלהרא"ש איכא איסורא בנשבע לקיים את המצוה ואיך כתב הטור דאינה שבועה כלל הא ל"ק כלל דמבואר הוא מדברי הרא"ש שם כדברי הטור דאיסור שבועה ליכא עליו כלל זולת איסור מזכיר שם שמים ובהא לא עסיק הטור ז"ל.

גם מ"ש דלהר"ן איכא משום ב"י ליתא שכבר כתבנו דאף הר"ן לא כתב דאיכא משום בל יחל אלא בנשבע לקיים מצות עשה כההיא דאשנה פרק זה אבל בנשבע לקיים מצות ל"ת כנשבע שלא יאכל נבלות אף הר"ן אזיל ומודה דליכא משום בל יחל כלל וכמבואר בסוגייא דמכות שכתב הרז"ה בס' המאור ובכן ממילא לא קשייא מה שהקשה הרב על דברי הש"כ בסק"ה דשפיר כתב הרב דחולה שנשבע שלא יאכל נבילה כיון דאיכא פקוח נפש ומוזהר הוא על שמירת הנפש דלא חלה עליו שבועה דהו"ל כנשבע לבטל את המצוה ואינו צריך התרה ואם הוא בריא ונשבע הו"ל נשבע לקיים מצות ל"ת ואינו צריך התרה דלא חלה עליו שבועה שכבר הוא מושבע ועומד וכבר כתבנו שאף הר"ן אזיל ומודה דכל כה"ג ליכא משום בל יחל גם מ"ש עוד דכי נשבע בכולל חיילא השבועה אפי' בסתם לדעת הטור לענין איסורא ושזו לא שמענו לשום פוסק אמת הוא שלפי מ"ש הר"ן לדעת הרי"ף והיא גם היא שיטת רבינו כל שנשבע סתם שלא יאכל אין נבילה בכלל וכי אכיל נבלה פטור משום דאמדינן דעתיה דלא אסר עליו נבלה שכבר אסורה עליו וכמ"ש מרן כ"מ בהל' ה' אמנם לפי מ"ש רש"י בפי' הסוגייא בד"ה ה"ג כו' מבואר הוא דכי נשבע שלא יאכל סתם חיילא עליה שבועה אף אנבלה בין לענין בל יחל בין לענין קרבן שבועה משום דהא איתיה בלאו והן אמנם בנשבע בפי' שלא יאכל נבלות וכשרו' חיילא עליה שבועה אף אנבלות לענין בל יחל אבל לענין קרבן שבועה לא מיחייב הואיל וליתיה בהן והטור דקאי לענין איסור בל יחל שפיר כתב דאם נשבע בפי' שלא יאכל נבלו' וכשרות דחיילא עליה שבועה בכולל וזה מבואר ודבריו צ"ע.

ובנשבע לבטל את המצוה בכולל שכתב רבינו לקמן בהל' י"ח דשבועה חלה עליו כתב מרן כ"מ דהכי איתא בירוש' בפ"ג שבועה שלא אוכל מצה אסור לאכול מצה בלילי הפסח שבועה שלא אוכל מצה בלילי הפסח לוקה ואוכל מצה בלילי הפסח שבועה שלא אשב בצל אסור לישב בצל סוכה שבועה שלא אשב בצל סוכה לוקה ויושב בצל סוכה ע"כ וכתב הר"ן ז"ל אסור לאכול מצה בלילי הפסח משום דשבועה חלה לבטל את המצוה בכולל בשב וא"ת מגו דחיילא אכל ימות השנה חיילא נמי אליל פסח ועל שבועה שלא אשב בצל סוכה כתב אע"ג דגבי מצה מקרי כולל כי אמר שלא אוכל מצה

סתם אין הדבר כן בסוכה לפי שבנדרים הולכין אחר לשון בני אדם וכל לחם שהוא מצה קרי מצה סתם ואין סוכה סתם אלא סוכת מצוה וכך לולב וזהו ששנינו בשבועת שוא שלא לעשות סוכה שלא לעשות לולב כו' ע"כ ומדברי רבינו שכתב שלא ישב בצל סוכה לעולם נראה שהוא מפרש דירוש' לאו דוקא הוא וכי קתני שבועה שלא אשב בצל לוקה היינו דוקא במפרש ואומר בצל סוכה של מצוה עכ"ל ולכאורה משמע מדברי מרן דרבינו מודה להר"ן בחדא ופליג עליה בחדא דבמצה סתם מודה לו להר"ן דאף מצה של רשות בכלל אמנם בסוכה סתם דס"ל להר"ן דהוי דוקא סוכה של מצוה בהא פליג עליה וס"ל דאף סוכה של רשות בכלי סוכה סתם ולפ"ז נראה דאם נשבע שלא יאכל מצה סתם או שלא ישב בצל סוכה סתם לדעת רבינו חשיב נשבע בכולל ואסו' לאכו' מצה של מצוה ואסור לישב בסוכה של מצוה ואם זו היתה כונתו ז"ל ק"ט דא"כ למה לו לרבינו לומר שנשבע שלא יאכל מצה שנה או שנתיים או נשבע שלא לישב בצל סוכה לעולם דמבוארים דבריו דדוקא כשאמר שנה או שנתיים או לעולם הוא דחשיב נשבע בכולל אבל אם אמר שלא יאכל מצה סתם או שלא ישב בצל סוכה סתם לא חשיב נשבע בכולל אלא הו"ל כנשבע על מצה של מצוה או על סוכה של מצוה וכבר תמה עליו בזה הלח"מ בפ"ג מה' נדרים ה"ו וכתב דאדרבא רבינו מודה להר"ן בסוכה סתם דחשיב סוכה של מצוה ופליג עליה במצה סתם דלדעת הר"ן אף מצה של רשות בכלל ולדעת רבינו אין מצה של רשות בכלל אלא מצה של מצוה דוקא דומייא דמצה אלא שהוקשה לו מ"ש רבינו בפ"א מה' שבועות דהנשבע שלא ישב בסוכה בחג הסוכות ושלא יאכל מצה בליל פסח חשיב שבועת שוא דמשמע דאם לא הזכיר חג הסוכות וליל פסח לא לקי משום שבועת שוא דחשיב כנשבע בכולל והוא היפך דבריו כאן ונדחק הרב לומר ואולי מ"ש בפ"א לאו דוקא שלשון הנודר כן וצ"ע עכ"ל. ולא ידעתי למה לא הוקשה לו להרב לח"מ לפי דרכו מדברי רבינו שלפניו שם בה' נדרים שכתב דהאומר הרי המצה בלילי הפסח אסורה עליו אפי' שבועה נמי חלה עליו דהו"ל נשבע בכולל וכיון שמדבריו בפ"א ושם בפ"ג מה' נדרים משמע כן הי"ל להרב לומר שדברי רבינו שכתב כאן בפ"ה לאו דוקא דסמי חדא מקמי תרתי.

והנראה לע"ד בדעת רבינו ובהכי נתיישבו דברי מרן כ"מ הוא זה דלדידיה משמע ליה דהנודר ממצה סתם וכן הנודר שלא ישב בצל סוכה סתם כל שלא אמר שנה או שנתיים או לעולם אין מצה של מצוה ואין סוכה של מצוה בכולל עד שיפרש כונתו ודעתו שאף על מצה וסוכה של מצוה נשבע דסתמא אנו אומדין דעתו שלא נשבע ע"ד שהוא מושבע ועומד מהר סיני וכעין זה כתב מרן כ"מ בהל' ה' דלדעת רבי' והר"ן הנשבע שלא יאכל

סתמא אין נבלה בכלל כיון שכבר הוא מושבע ועומד כמש"ל אעפ"י שאם נשבע בפי' שלא יאכל נבלות וכשרות חיילא שבועתו אף אנבלות כיע"ש.

וכבר הר"ן בדשי"ד עלה דמתני' דנשבע לבט' את המצוה כתב ג"כ בשם הרמב"ן דהירוש' סובר שהנשבע סתם שלא יאכל אם אכל נבלות חייב שהם סוברים שהנשבע סתם דעתו על האיסורין ומפני שהן סוב' כן אמרו שהנשבע שלא יאכל מצה סתם שדעתו אף לילי הפסח אבל אנן דקי"ל שהנשבע שלא יאכל אילו אכל נבלות פטור שאין האיסורין בכלל שבועתו אפשר שאין לו לאוכלה בלילי הפסח יע"ש ואין ספק לע"ד כי זו היא סברת רבי' ומפני כן כתב רבינו הכא שנשבע שלא יאכל מצה שנה וכן שלא ישב בצל סוכה לעולם דאלו נשבע סתמא יכו' לומר שלא כיוין אמצה של מצוה ולא על סוכה של מצוה אבל כשאמר שנה או שנתיים הו"ל כפי' בהדיא אף מצה וסוכה של מצוה דבכלל שנה הוי י"ט של פסח ואלו אין דעתו על מצה של מצוה לא הי"ל לומר שנה או לעולם שזה מבואר שדעתו אף על המצוה והשתא ניחא נמי מ"ש רבינו בפ"ג מה' נדרים ה"ו גבי נדרים חלים ע"ד מצוה שאמר הרי המצה בלילי הפסח אסורה עליו הרי ישיבת הסוכה בחג הסוכות אסורה עליו כו' דאלו אמר סתמא ולא הזכיר ליל פסח וחג הסוכות אף בשבועות חלה השבועה שאם הנשבע אמר שכונתו על מצה ועל סוכה של מצוה חלה שבועתו בכולל ובהכי ניחא נמי מ"ש בפ"א ה"ו גבי נשבע לבט' את המצוה שאמר שלא ישב בסוכה בחג הסוכות כו' דאלו נשבע סתמא לא חשיב שבועת שוא אלא או רשות לחוד או כולל וחלה שבועתו שפיר ומ"ש בפרקין הל' ט"ו הנשבע לבט' את המצוה כיצד כגון שנשבע שלא יעשה סוכה כו' ולא פי' בחג הסוכות נלע"ד דלשון זה דלא יעשה סוכה משמע ליה לרבינו דמשמע טפי עשיית סוכה של מצוה דאיכא מצוה בעשייתה כמו שנראה מדברי רבינו בפי"א מה' ברכות ה"ח והתוספו' בפרק התכלת כתבו דבירוש' פ' הרואה הצריכו לברך אעשיית סוכה יע"ש אבל בסוכה של רשות לא שייך לשון עשיה אלא לשון ישיבה אם אין דרכו לעשות בעצמו ועוד דכיון שכבר ביאר דבריו רבינו בפי"א מה' ברכות ובפרקין הל' ח' ובפ"ג מה' נדרים דכל שלא אמר בפי' בחג הסוכות לא חשיב נשבע לבט' את המצוה לא הוצרך רבינו לבאר דבריו ג"כ שם וסמך אמ"ש באלו המקומות וזה ברור ועיין למרן ב"י בסימן רט"ו שכת' בשם הכולבו דהנודר להתענות ב' וה' סתם ואמר אלו הייתי יודע שהיה י"ט חל בהם לא הייתי נודר בטל נדרו ואין צריך התרה וכ"כ שם הר"ב פרישה בשם הר"א ממיץ וז"ל נדר להתענות חדש אומרים לו הרי בזה החדש שנדרת יש י"ט ושבת וא"ל לא נתכונתי בהם אפי' להתיר א"צ דברים כי הני שמוכיחין הוי דברים עכ"ל ומדברי רבינו שכתב כאן נשבע שלא יאכל מצה שנה כו' משמע דפליג אהר"א

ממיץ וס"ל דכל שאמר שנה והדבר ידוע שבתוך השנה יש יו"ט ודאי שאף אי"ט כיוין ואינו יכו' לומר שלא היה דעתו אי"ט ודוק.

ועפ"י האמור בדעת רבינו ממילא נוחים גם כן דברי מרן כ"מ דאיהו מפשט פשיטא ליה בדעת רבינו כמ"ש דכל שנשבע סתם שלא יאכל מצה או שלא ישב בסוכה יכו' לומר שלא כיוון אלא על מצה וסוכה של רשות ולכך הצריך שיאמר שלא יאכל מצה שנה כו' וכן שלא ישב בצל סוכה לעולם דסתמא לאו אמצה וסוכה של מצוה נשבע ופליג אהר"ן בין במצה סתם ובין בסוכה סתם דלדעת הר"ן מצה סתם הוא כולל אף מצה של מצוה וסוכה סתם אינו אלא סוכה של מצוה ולדעת רבינו סוכה ומצה סתם אינו אלא ש"ר כמדובר מיהו הרב הוקשה לו לדעת רבינו דמדברי הירוש' משמע דסוכה סתם בלשון בני אדם הוא סוכה של מצוה כמו שהכריח הר"ן מל' הירוש' ובהא לא אשכחן דפליג גמרא דידן אדברי הירוש' לזה הוצרך מרן לומר דלדעת רבינו לשון הירוש' לאו דוקא כו' דסיפא גבי סוכה סמיך אירשא מיהו בעיקרא דמילתא דס"ל להירוש' דהנשבע שלא יאכל מצה סתם חשיב נשבע בכולל ואסור לאוכלה בלילי הפסח פשיטא ליה למרן ז"ל דרבינו פליג וס"ל כמ"ש הרמב"ן דגמרא דידן פליג על הירוש' ופסק כגמרא דידן ומש"ה הצריך שיאמר שנה או שנתיים כן נלע"ד נכון בדעת רבינו ז"ל ודוק.

וראיתי להלח"מ שם בפ"ג מה' נדרים שהקשה עוד בדברי רבינו דהנשבע שלא יאכל מצה בלילי הפסח וכן שלא ישב בחג הסוכות וכן הנשבע שלא יניח תפילין אמאי חשיב ליה נשבע לבט' את המצוה נימא דחשיב נשבע בכולל דמגו דחייל שבועתו אשאר ימי החג חייל נמי אלילה ראשונה שהרי אינו חייב במצה ובסוכה אלא בלילה הראשונה בלבד וכן בתפילין נימא מגו דחייל אשבתות וימים טובים חייל נמי אשאר ימים והרב מתוך קושיא זו הכריח בדעת רבינו כמ"ש הר"ן דסוכה סתם בלשון בני אדם אינו אלא סוכה של מצוה וכן במצה סתם וכן בתפי' סתם ס"ל נמי דכשאדם נשבע סתם אינו אלא אשעת חיובא לבד יע"ש ולפי מ"ש בדעת רבינו דאדרבא במצה ובסוכה סתם ס"ל דאינו אלא של רשות דוקא ולא של מצוה כמבואר מדבריו בפ"א ה"ו ובפ"ג מה' נדרים ה"ו ואין מצה וסוכה של מצוה בכלל שבועתו עד שיפרש בשעת חיובא וכמ"ש מרן כ"מ צריך לומר דמ"ש רבינו בלילי הפסח וכן בחג הסוכות אין כונתו שנשבע בלשון זה אלא הן הן דברי רבינו שהנשבע נשבע בפי' שלא יאכל מצה בעת שהוא חייב לאכו' ושלא ישב בסוכה בעת שהוא חייב לישב בסוכה וכן כשנשבע שלא להניח תפילין נשבע בפי' בעת שהוא חייב להניח ורבינו הוא שביאר לנו שהנשבע נשבע לבט' את המצוה בפי' כגון שנשבע לבט' מצות אכילת מצה בלילי הפסח שאנו מצווין באכילת מצה בלילי הפסח

ור"ל בכל לילה ראשונה שבכל חג הפסח וכן במצות ישיבת הסוכה בחג הסוכות שאנו מצווין בו ודוק ואפילו תימה שלשון זה שכתב רבינו הוא לשון הנשבע בעצמו אין כאן כולל דכיון דאכי' ראשונה שבליל פסח וישיבת הסוכ' הראשו' שבלילי חג הסוכות הוא מצוה עליה ומושבע ועומד הוא ואי אפשר לאכי' שניה של רשות וכן לישיבה שניה של רשות בלא ישיבה ראשונה ואכי' ראשונה של מצוה ואין כאן כולל וכמ"ש הרב פר"ח בה' פסח סימן תפ"ה וז"ל ואי קשיא מ"ש רישא ומ"ש סיפא וכי היכי דברישא חיילא שבועה דמגו דחיילא אכל ימות השנה חיילא נמי אמצה אף בסיפא נמי מגו דחיילא אטפי מכזית ליחול נמי אכזית קמא דחיובא לאו מילתא היא דכיון דאי אפשר לכזית בתרא בלא כזית קמא ואכזית קמא מושבע ועומד מהר סיני הוא אין כאן שבועה דאין שבועה חלה על שבועה וכשהוציא שבועה מפיו שלא לאכו' מצה בליל פסח לוקה בין אכל בין לא אכל עכ"ל.

גם הרב מהרימ"ט חי"ד סימן מ"ז כתב וז"ל ואין לומר מגו דחיילא אלאחר שישא בת בנים שאין בדבר איסור חיילא נמי קודם שישא דכיון דמ"מ צריך לישא בת בנים הרי נעקרה שבועתו ותו לא חיילא אף אלאחר מכאן דאין לומר דמגו דחיילא לאחר שאכל כזית מצה ולאחר שאכל סעודת סוכה אלא ודאי הא ליתא כלל עכ"ל גם בספר תמים דעים סימן רמ"ה כתב בשם הראב"ד דהעומד בליל פסח ונשבע שלא יאכל מצה סתם אין שבועה חלה עליו וכ"כ הרש"ך בח"מ סימן ע"ג סס"ק י"א יע"ש. גם מהרש"ך בח"א סימן פ"ב כתב דהנשבע לשרת לראובן שנה אחת ואח"כ נשבע לשרת לשמעון שנתיים דהשניה לא חלה כיון דמושבע ועומד לראובן שנה אחת דכיון דבשנה ראשונה לא חלה ה"נ בשניה לא חלה שאי אפשר לקיים שבועתו כלל עכ"ל ועיין בספר קול יעקב בלשונות הרמב"ם ד"ל ע"א כי שם הביא לשון מהרש"ך ז"ל ודוק.

ובכן יש לתמוה על מרן החבי"ב דבי"ד סימן רל"ז הגהת ב"י סוף אות כ"ה כתב הפך זה ולא זכר שר דברי רבו שכתב בהפך וכמ"ש וכבר תפס עליו בזה הרב כהונת עולם סימן רל"ח דצ"ו ע"א יע"ש. וראיתי בספר הנז' שתמה על סברת מהרימ"ט שהרי הריב"ש בסי' שצ"ה כתב בהדיא דאפי' עומד בלילי הפסח ונשבע סתם שלא יאכל מצה דחל עליו שבועה בכולל במגו דחל אמצה דרשות דשאר ימים שאחריו וכן דקדק עוד מתשובת הר"ן שהביא מרן ב"י בסימן רל"ח והביא דבריו הרב המפה שם בס"ו שכתב וז"ל הנשבע לקדש אשה פ' אם תרצה עד הפסח ואח"כ נשבע שלא לקדשה שבועה שניה חלה ע"י כולל שהרי אינו מחוייב לקדשה רק כשתרצה עד הפסח ומתוך שחלה

פרק ז

הלכה י

שורש וי"ו כללא או פרטא היו **חמשה תובעין אותו כו' חייב ע"כ אחד ואחד כו'**. הנה מרן בכ"מ פ"ד מה' נדרים ה' י"א כתב דרבינו פסק כרבי יאודה אליבא דר' יוחנן דס"ל דוא"ו כללא הוי אבל בלא וא"ו פרטא הוי וגריס בגמ' כגי' התוס' דגי' רש"י אינה מכוונת דהיאך אפשר שולא לך בוא"ו יהיה יותר פרטא מלא לך בלא וא"ו יע"ש והלח"מ תמה עליו שהרי בפ"ז מה' שבו' ה' יו"ד כתב רבינו דבין אמר לא לך בין אמר ולא לך חייב ע"כ או"א וכ"כ ג"כ בהל' י"ב גבי גזלה ואבידה יע"ש.

ולע"ד אפשר להליץ בעד מרן דמשמע ליה בדעת רבינו דאף לרבי יאודה לא חשיב וא"ו כללא אלא דוקא כי דייק בלישניה ואמר לכולן ולא לך בוא"ו דאז איכא למימר דלהכי דייק למימר כי האי לישנא לכלול את כולן בשבועה ראשונה דוא"ו מוסיף הוא וכללא קא כייל את כולן אבל כי שינה לשונו ואמר על אחד מהם לא לך בלא וא"ו אז גילה דעתו דלאו דוקא הוא ולא דייק בלישניה למימר בוא"ו לכללא דא"כ מ"ט קא כייל להני ולא כייל להך בהדייהו אלא ודאי דלאו לכללא קא מכוין וסירכיה דלישניה נקיט ואזיל וכיון שפרט לכ"א ולא כללן להתחייב ע"כ אחד הוא מכוין כנלע"ד ליישב דעת מרן. ומיהו הא ק"ל בדברי מרן במה שדחה גי' רש"י באומרו שהיאך אפשר שולא לך יהיה יותר פרט מלא לך בלא וא"ו כיע"ש דאטו לדידיה מי ניחא דהא לפי גי' התוספו' נמי לר"מ אליבא דשמואל ס"ל דולא לך בוא"ו חשיב פרטא טפי מלא לך בלא וא"ו ותיקשי ליה דהיאך אפשר דבר זה. והתוספות לא דחו גי' רש"י מכח סברא זו שכתב מרן דהא ודאי לא מכרעא דהא איכא נמי ר"מ אליבא דשמואל דס"ל נמי הכי אלא הם ז"ל דחו גי' רש"י משום דלפי גירסתו אזלא הך סוגיא דהכא אליבא דר' יאודה בתר איפכא מסוג' דזבחים כיע"ש וא"כ מהך טעמא הו"ל למרן לדחות גיר' רש"י ולא מכח הסברא דהא לא מכרעא כמדובר וצ"ע. והלח"מ שם בפ"ד דנדרים כתב שדעת רבינו לפסוק כמ"ד דבין בוא"ו בין בלא וא"ו כולהו פרטא הוי אלא דס"ל דהוא"ו התפסה נמי הוי ולכן באומר שאיני נהנה לזה ולזה קאמר רבינו שם דאם הותר הראשון הותרו כולן יע"ש ומה שיש לדקדק לפי דבריו ממ"ש רבינו בפט"ו מה' מעה"ק גבי ההיא דכזית וכזית וכן ממ"ש בספ"ד מה' גרושין גבי ושאלו בשלום פ' כו' כבר עמד בו הרב בני יעקב בדקמ"א ע"ג וע"ד ויישב דבריו על נכון יע"ש.

ובס' שער יוסף בתשו' סימן יו"ד דל"ד ע"ד עמד מתמיה ע"ד הלח"מ דלפי דעתו דפוסק דבין בוא"ו בין בלא וא"ו פרטא הוי איך מצינן למימר דכשאמר לזה ולזה תלאן זה בזה

הא קי"ל דוא'ו פרטא הוי ומופרדי' זה מזה הם וע"כ דהש"ס התם לפי גירסת הרא"ש בפ"ד דנדרי' מפרש ההיא מתני' דנדרי' דוא'ו כללא הוי לר"ש ולא פרטא אמנם אנן דקי"ל כרבי אי אפשר לומר דהאומר לזה ולזה תלאן זה בזה עכת"ד יע"ש. ולע"ד הא לא ק"מ דהתליה זה בזה אינו תלוי בפרטא או בכללא דמאי דחשיב פרטא באומר ולא לך או ולא לזה לאו משום יתורא דוא'ו הוא דהא בלא וא'ו נמי חשבינן ליה פרטא אלא לישנא יתירה דהוצרך לפרט כל אחד ולא אמר סתמא שאין לכם בידי או שאיני נהנה לכם הוא דמשמ' לן דחשיב פרטא והוא'ו דמייתר מורה על התליה וההתפסה והו"ל כאלו פי' שבועה לכ"א ובלבד שיהיה תלוי שבועתו של זה בשבועתו של הקודם ומש"ה אמרינן הותר הראשון הותרו כולן כו' ודוק. ובספר שער המלך שנדפס מחדש למורי הרב בפ"ה מהל' אישות דכ"ז ע"ג ראיתי שהוקשה לו בתי' הלח"מ דאי ס"ל לרבינו דהוא'ו חשיב התפסה א"כ גבי שבועת הפקדון כי אמר שבועה שאין לך בידי לא לך ולא לך וכן שאין לך בידי חיטין ושעורים אמאי לא אמרינן דאינו חייב אלא על הראשונה בלבד דהא קי"ל מתפיס בשבועה לאו כמוציא שבועה מפיו דמי ואמאי פסק רבינו דחייב ע"כ א"וא וכתב שבשיטה כ"י למסכת נדרים מצא שהקשו כן בדברי רבינו יע"ש וכעין זה הוקשה לו ג"כ בספר קרית מלך רב בדין שבועות ממ"ש רבינו בפ"ב ה"ט וז"ל וכן אם נשבע שלא אוכ' בשר וחזר ואמר הרי פת זה כבשר זה הרי הוא פטור שהרי לא הוציא שבועה מפיו אלא התפיסו ע"כ. משמע דוקא משום שחזר ואמר הרי פת זה כבשר זה הא אם נשבע על הפת והבשר יחד על שניהן דלא הוי התפסה וכן משמע ממ"ש רבינו בפ"ד ה"ו ואפי' אמר שבועה שלא אוכל בשר ופת וקטנית ואכל הכל אינו חייב אלא אחת וכולן מצטרפין לכזית ואי הוי התפסה נראה שאינו מצטר' לכזית עכ"ל.

ולע"ד הא נמי לא קשייא דאף הלח"מ לא כתב דהוא מורה על ההתפסה לדעת רבי' אלא דוקא היכא דלא אייתר לישניה דנשבע דיתור לשונו מורה שדעתו להתחייב על כל אחד והוא'ו מורה על ההתפסה הילכך גבי שבועת ביטוי כגון שבועה שאיני נהנה לזה ולא לזה דאיכא למימר דיתור לשונו דהוצרך לפרט לכל אחד ואחד הוא להתחייב בשבועה לכל אחד והוא'ו יתירה הוא להורות על ההתפסה אמרינן הכי אבל גבי שבועת הפקדון דאי אמרינן דהוא'ו מורה על ההתפסה עכ"ל דליכא אלא התפסה לבד וליכא שבועה לכל אחד א"כ אייתר לישניה דלמה פרטן לכל אחד ואחד לימא שבועה שאיני חייב לכם דליכא למימר דלהכי פרטן ולא אמר שבועה שאיני חייב לכם משום דלא בעי לישבע לכולן דא"כ למה התפיסן דאין ספק דמדהתפיסן זב"ז דטועה בדין הוא וסובר דמתפיס בשבועה כמוציא שבועה מפיו דמי ואם דעתו שלא לישבע עליהן כלל למה

התפיסן הילכך עכ"ל שדעתו לישבע לכל אחד ומשו"ה פרטן והוא'ו לאו דוקא ובכן ממילא יתיישב.

גם מה שהקשה בס' קמ"ר דכיון דהוא'ו אינו מורה על ההתפס' לבד א"כ בנשבע שלא יאכל בשר ופת וכיוצא כל כה"ג השבועה קאי על כל הדברים שהזכי' בפיו ובשפתיו אלא שהוא'ו מורה ג"כ על ההתפסה זה בזה ומשו' הכי כתב רבינו בפ"ב ה"ט דדוקא כי אמר הרי פת זה כבשר זה אז הוי התפסה לבד אבל אם לא אמר כן אלא שנשבע על דברים הרבה אז הוי כנשבע על כל דבר ודבר אלא שהתפיס דבר בחבירו וכאלו אמר שכל זמן שאהא אסור בבשר אהא אסור בפת וכי תימה א"כ כיון דאיכא שבועה לכל דבר ודבר בפרט אכתי ק' ההיא דפ"ד ה"ו בנשבע שלא אוכל בשר ופת וקטנית ואכל הכל למה כתב רבינו דאינו חייב אלא אחת הול"ל דחייב ע"כ דבר ודבר הא ודאי לא קשייא מידי שהרי אמרו בפ' שבועות שתים בתרא דכ"ג גבי נשבע שלא אשתה יין ושמן ודבש דע"כ לא מחייב ע"כ חדא אלא כשהיו מונחים לפניו דאייתר לישניה דהול"ל שבועה שלא אשתה מאלו המינין אבל כשאינן מונחין לפניו לא מחייב אלא חדא דאיכא למימר להכי פרטן כדי למפטר נפשיה מאחרינייתא ודוק ובהכי ניחא מה שהקשה עוד בס' הנז' על מה שאמרו בירוש' גבי שבועת אליהו היכן הותר נדרו של טל אמר רב תנחומא סברון מימר נדר שהותר מקצתו הותר כולו עכ"ל והוק' לו דתינח לרש"י דס"ל דכללא הוי עד שיאמר שבועה לכל אחד ואחד אמנם לר"י ולר"מ דס"ל דוא'ו פרטא הוי לדעת ר' יוחנן וכן לשמואל אליבא דר' יאודה א"כ הוו ב' שבועות וכה"ג לא אמרינן הותר אחד מהם הותרו כולם יע"ש וע"פ האמור לא קשיא מידי דע"כ לא אמרו דוא'ו פרטא הוי אלא בההיא דולא לך ולא לך דאייתר לישניה דהוה מצי למימר שאיני חייב לכם ומדהוצרך לפורטן ואמרן כי האי לישנא להתחייב ע"כ א' קמכוין אבל היכא דליכא יתור לשון כי ההיא דלא אשתה יין ושמן ודבש דדילמא למפטר נפשיה מאחרינייתא קאתי ליכא למ"ד דחייב על כל חד וחד וההיא דאליהו דמי ממש להההיא דשלא אשתה יין ושמן ודבש ולא היו מונחים לפניו הילכך לא הוי אלא כללא ולא פרטא.

עוד ראיתי בספר הנז' הביא דברי הריב"ש ז"ל בסימן רצ"א שכתב דהנשבע או נדר שלא יאכל ענבים ולא ילבש בגדי משי והותר אחד מהם דלא הותר השני דכיון שהן פעולות חלוקות הוו שני שבועות לענין חיוב חטאות וכיון שכן אם הותר על האחד לא הותר השניה וצריך התרה לכל אחד ואחד ע"כ וכתב ומתוך דבריו נ"ל דלא הבין במ"ש רבינו גבי שאיני נהנה לזה ולזה הותר הראשון הותרו כולן כמ"ש הרב לח"מ דהוי פרטא והתפסה דא"כ גם בנדון דידיה נימא הכי וצ"ל דס"ל להריב"ש דבוא'ו הוי כלל כמ"ש מרן

כ"מ וקשה עליו ג"כ קו' הרב לח"מ דרבינו ס"ל דהוי פרטא עכ"ל ולע"ד הא לא מכרעא דאה"נ דלדעת רבינו ס"ל להריב"ש כמ"ש הרב לח"מ ולפ"ז בנדון הריב"ש חשיב פרטא והתפסה ואם הותר על הענבים הותר נמי על לבישת בגדי משי ואם הותר על בגדי משי לא הותר על הענבים מיהו הריב"ש לא חש לס' רבינו בזה מאחר שכל הפוסקים ס"ל גבי דשאיני נהנה לזה ולזה דלא חשיב התפסה עד שיאמר פלוני כפלוני ופלוני כפלוני וכגירס' הגמרא בההיא דפ"ד דנדרים. ומה שהוצרך הריב"ש לומר דמשום דהפעולות חלוקות חשיבי ב' שבועות ולא כ' הטעם משום דוא"ו פרטא הוי היינו משום דהכא ליכא לישנא יתירה כמדובר.

ודרך אגב ראיתי לעמוד במה שהקשה הרב מחנה אפרי' בהלכות שבועות סי' ט' בעיקר דברי הריב"ש בתשובה זו שלמד דחילוק הפעולות מחלק השבו' מההיא דשלא אוכל ושלא אשתה דאמרינן בפ' שבועות ב' דחייב ב' משום דכיון דאמר שלא אוכל והדר שלא אשתה גלי אדעתיה דשלא אוכל דקאמר היינו אכילה לחודה יע"ש והוקש' להרב הנז' וז"ל ולא הבנתי כונתו דההיא דשלא אוכל ושלא אשתה דחייב ב' לאו משום דחילוק הפעולות מחלקת השבועות הוא אלא טעמא הוי משום דלא היה לו להזכיר שתיה בכלל אכילה הוא ולמה הזכירו אינו אלא כדי לחלקן בשתי שבועות ולהתחייב עצמו בב' עכ"ל ולכאורה קושיא אלימתא היא מיהו לע"ד נראה ליישב דעת הרב דמשמע ליה דע"כ לאו מהאי טעמא הוא אלא דהפעולות חלוקות דאי משום דלא היה לו להזכיר שתיה דבכלל אכילה היא אתו כ"ע קרו לשתיה אכילה וכי לא עבידי אינשי דקרו לאכילה אכילה ולשתיה שתיה וכיון דאיכא אינשי הכי ואיכא אינשי הכי אין סברא לומר דמשום לישנא יתירה חשבינן ליה פרטא דלא דמי להההיא דשלא אוכל פת חיטין ופת שעורין דלאו אורחיה דאינשי לאשתעויי הכי ולמימר פת פת בכל דבר וכן בההיא דשלא אשתה יין ושמן ודבש לכ"ע איכא לישנא יתירה כל שהיו מונחים לפניו או מסרבין בו לאכול יין ושמן כו' וליכא מאן דמשתעי בהכי הילכך ע"כ מדכפל דבריו לחלק הוא בא משא"כ הכא וכיון שכן עכ"ל דמאי דחשבינן ליה שתי שבועות ומחייב שתים אינו אלא משום דהפעולות חלוקות הן ולא משום כונתו דהכא ליכא יתור לשון כמדובר.

ואפשר דהמכריחו להריב"ש טפי הוא ההיא דהוה בעי הש"ס למימר התם דשלא אוכל ושלא אשתה דקתני מתני' דחייב שתים מיירי בדאמ' שלא אשתה והדר אמר שלא אוכל כיע"ש ואם איתא דחייב שתים הוא משום יתור לשונו כמ"ש הרב מחנה אפרים הא ניחא כשאמ' שלא אוכל והדר אמר שלא אשתה דכיון דשתיה בכלל אכילה כל שאמר שלא אוכל תחילה הרי שתיה בכלל ולמה אמר שלא אשתה אם לא שכוונתו לחלק אבל

כשאמר שלא אשתה תחילה והדר אמר שלא אוכל ליכא לישנא יתירא ואכתי תקשי ליה אמאי חייב שתים וליכא למימר דהשתא נמי איכא לישנא יתירא דהוה מצי למימ' שלא אוכל לבד ומדהוצ' לפרט שלא אשתה תחילה והדר שלא אוכל ש"מ שדעתו לחלק דהא ודאי ליתא שהרי כתב מהרימ"ט בח"א סי' ס"ח דכולה סוגייא דהכא אזלא בין אליבא דר"י ור"מ ובין אליבא דר"ש דאפליגו בפרק שבועת הפקדון גבי שבועה ולא לך ולא לך דאע"ג דלר"ש אפילו התם דאיכא לישנא יתירה דהא הוה מצי למימר שבועה שאיני חייב לכם ופרטן לכל חד אפ"ה ס"ל דכללא הוא עד שיאמר שבועה לכל אחד ואחד וא"כ לדידיה משמע לכאורה דה"נ גבי שבועה שאיני אוכל פת חיטין פת שעורין כו' וכן גבי שבועה שלא אשתה יין ושמן ודבש אע"ג דאיכא לישנא יתירה אפילו הכי לר"ש לא מחייב אלא חדא כיון דליכא שבועה בכל דבר מיהו כתב הרב דאפי' לר"ש נמי כל כה"ג אזיל ומודה ר"ש נמי דמחייב ע"כ חדא וחדא משום דהכא איכא כלל והדר פרט דכיון דאמר שלא אוכל וכונתו על דברים שלפניו הרי כלל הכל בשלא אוכל ומדהוצרך לפרט לכל חדא וחדא מיחייב ע"כ חדא וחדא אפילו לר"ש משא"כ בההיא דולא לך ולא לך דליכא אלא פרטא לבד וליכא כללא מעיקרא יע"ש והשתא בנשבע שלא אשתה והדר שלא אוכל ליכא כלל' דאכילה לאו בכלל שתיה היא וא"כ אמאי חייב ב' ודוחק לומר דכי הוה בעינן לפרושי מתניתין הכי הוה מוקי מתני' דלא כר"ש דכל כי האי הו"ל לפרושי הואיל וכולה סוגיא אזלא אף כר"ש כמ"ש מהרימ"ט אלא ודאי דטעמא דחייב ב' לפום האי אוקמתא אינו אלא משום דהפעולות חלוקות הן כמ"ש הריב"ש וליכא מאן דפליג אהאי טעמא ועיין בס' קמ"ר פ"ה מהלכות שבועות הל' י"ח ודוק.

הדרן לדמעיקרא שמ"ש הלח"מ בדעת רבינו הוא הנכון וכל מה שהקשו על דבריו הכל בא לכלל ישוב כמדובר ועיין עוד במה שהקשה הלח"מ לפי דרכו בדעת רבינו בפי"ג מה' נדרים הלכה יו"ד וכבר בספר שער המלך למורי הרב בפ"ה מה' אישות דכ"ז ע"ג עמד ויישב דברי רבינו בישוב נכון ואין צורך למה שנדחק שם הרב לח"מ כיע"ש ולפי דברי הלח"מ שם לא ידעתי אמאי לא קשייא ליה טפי לדעת רבי' אנשבע שלא יאכל נבלו' ושחוטות היאך חלה שבועתו בכולל אף אנבלות כמ"ש רבי' בפ"ה מה' שבועות ה' יו"ד הא כיון דלדידיה וא"ו פרטא הוא חשיב כנשבע שבועה על הנבלות ושבועה על השחוטות וכיון דאיכא שבועה לכל חד לחודיה אין כאן טעם כולל כמ"ש הריב"ש בתשו' סי' רצ"א וקנ"ט כיע"ש אלא ודאי דע"כ לא חשיב וא"ו פרטא לדעת רבינו אלא כי ההיא דולא לך ולא לך וכההיא דלזה ולזה דכיון דהוה מצי לישבע על כולם כאחד ופרט לכל אחד אז חשבינן ליה כנשבע על כל אחד אבל היכא דנשבע שלא אוכל נבלות

ושחוטות אין יתור לשון לומר דלהכי פרטן להתחייב ע"כ אחד דדילמא למפטר נפשיה מאחריניית קאתי כדאמרינן גבי שבועה שלא אוכל פת חיטין פת שעורים וכן גבי שבועה שלא אשתה יין ושמן ודבש וזה ברור.

והנה הרב מח"א בה' שבועות סי' ט' רצה ליישב דעת רבינו דס"ל דדוקא גבי שבועה ס"ל כר"י דוא"ו פרטא הוא משום דשבועות חלוקות לחטאות אבל בנדרים דאין חילוק חטאות בהן כמ"ש רבינו בפ"א מה' נדרים הל' ו' כה"ג דאמר זה וזה בוא"ו חשיב כללא כר"ש יע"ש ועיין במה שהקשה עליו בנו הרב בדי"ג ע"ב יע"ש ולבר מן דין אין טעם בחילוק זה דחילוק חטאות שאמרו גבי שבועה אינו אלא היכא דהשבועות חלוקות מצד עצמן אבל בשבועה אחת שכלל בה דברים הרבה ליכא חילוק חטאות כמ"ש רבינו בפ"ד הל' ה' אמר שבועה שלא אוכל היום בשר ופת וקטנית ואכל הכל אינו חייב אלא אחת וכולן מצטרפין לכזית ע"כ ולפי דברי הרב נימא דוא"ו פרטא הוי הואיל וחלוק לחטאות ויהא חייב על כל אחת ואחת אלא ודאי דטעם זה לא מהני לחלק השבו' ולעשות מהכלל פרט ומ"ש בפ' שבועות ב' דכ"ג שאני שבועות מתוך שחלוקות לחטאות אין מצטרפות עיין להרב מש"ל ברפ"ד מה' שבועות ד"ה תנן מה שביאר בפי' אותה סוגייא ודוק.

עלה בידינו מכלל האמור שדעת רבינו לפסוק כמ"ד דבין באומר לא לך ולא לך בין באומר לא לך לא בלא וא"ו כולהו פרטא הוי ולא חשיב כללא עד שיאמר שאיני חייב לכולכם וכיוצא אמנם הר"ן והרא"ש חלוקים על רבינו דהם פסקו כר"ש דס"ל כללא הוי עד שיאמר שבועה לכל אחד ואחד וז"ל הר"ן בפי' ההלכות בפ' האיש מקדש עלה דמתני' דהתקדשי לי בתמרה זו התקדשי לי בזו ואמרינן בגמרא מאן תנא אמר רבא ר"ש היא וקיימא לן הכי כיון דסתם לן תנא כוותיה ובפ' פותחין נמי תנן לזה קרבן ולזה קרבן כו' והתם נמי אוקומיה רבא כר"ש ואף על גב דבפרק הפקדון אפליגו בהא ואיכא למימר סתם ואחר כך מחלוקת היא אפי"ה כיון דשקלו וטרו אמוראי בהך סוגייא דהכא אליבא דר"ש קי"ל כוותי' וכן פסקו ר"ח והרמב"ן עכ"ל ומוהרימ"ט בחי' לקדושין הקשה עליו וז"ל ולא ידעתי מאי קא ק"ל אי משו' דהני סתמי בס' נשים ופלוגתא בס' נזיקין הא בתרי מסכתי אין סדר למשנה וכ"ש בתרי סדרי ולמה לא נפסוק כהני סתמי אם לא דהתם בשבועות איכא סתמא דלא כוותיה דבפרק שבועות ב' תנן שבועה שלא אוכל פת חיטין פת שעורין פת כוסמין חייב ע"כ אחד ואחד ואוקימנא לה במונחין לפניו דהוה מצי למימר שבועה שלא אוכל אלו ואולי לזה כיוין הר"ן לומר דאיכא למימר סתם ואח"כ מחלוקת היא בחדא מסכתא אלו דבריו יע"ש ודבריו תמוהים במ"ש ואולי לזה כיוין הר"ן דאדרבא כלפי לייא דכיון דמחלוקת דפ' הפקדון מוכח דאין הלכה כסתמא דפ'

שבועות ב' וההיא סתמא אזלא כרבי יאודה ודלא כר"ש כמ"ש הרב א"כ היא הנותנת לומר דקי"ל כר"ש ומאי קושיא ליה להר"ן מההיא למ"ש דהלכה כר"ש משום דהוי סתם ואח"כ מחלוק' אדרבא זו ראיה לדבריו ואפשר לומר בדוחק דכונת הרב ז"ל היתה לומר דמ"ש הר"ן ואיכא למימר סתם ואח"כ מחלוקת היא אין הכונה לומר דסתם ואח"כ מחלוקת אין הלכה כסתם שהרי כתב הרב הנמקי בפ' החולץ דקי"ז בשם הרמב"ן והביא דבריו הרב גופי הלכות בכלל תמ"ח דמ"ש סתם ואחר כך מחלוקת אין הלכה כסתם לאו למימרא דבשום דוכתא אין הלכה כסתם אלא כלפי שאמרו מחלוקת ואחר כך סתם הלכה כסתם כלומר שכן הלכה לעולם עד דפסקי אמוראי בהדייא דלא כוותיה קאמר בתר הכי דסתם ואחר כך מחלוקת אין אומרים הלכה כסתם לעולם אלא פעמים כך ופעמים כך עכ"ל וכיון שכן זה שכתב הר"ן הכא ואיכא למימר סתם ואחר כך מחלוקת היא הכונה לומר דכיון דסתמא דפ' שבועות ב' הוא כר"י וגם המחלוקת דמייתי בתר הכי בפרק הפקדון הזכיר סברת מאן דפליג אר"ש בלשון סתם וסברת ר"ש אמרה בשם יחיד א"כ זו ראיה דהלכה כמאן דפליג אר"ש כן אפשר ליישב בדוחק גדול אלא כי לשון הר"ן אינו מורה כן.

ובספר שער המלך למורי הרב נר"ו בפ"ה מהלכות אישות דכ"ז ע"ב ביאר כונת הר"ן דאיהו ס"ל דבתרי סדרי אין סדר למשנה וכיון שכן מספ"ל הי סתמא בתרא הילכך אזלינן לחומרא וכ"כ בהדייא הר"ן בפ' ערבי פסחים עלה דאמר רבא אכל מצה בזמן הזה אחר מצות כו' יע"ש. ואם כן היינו דק"ל להר"ן ז"ל כלפי מאי דקימא לן כר"ש דבזו ובזו כללא הוי ואם יש בכולן ש"פ מקודשת מתורת ודאי ואהא ק"ל דהו"ל לומר דאינה מקודשת אלא מתורת ספק ואם פשטה ידה וקיבלה קדושין מאחר מקודשת מתורת ספק וכן נמי בההיא דנדרי' היה לנו להחמיר ולומר דצריך פתח לכל אחד ואחד וזהו שדקדק בלשונו וכתב איכא למימר סתם ואחר כך מחלוקת היא ולא כתב הו"ל סתם ואחר כך מחלוקת למימר דמספי' הוא דקאמר את"ד נר"ו יע"ש ואין להקשות דכיון דהא דאמרינן סתם ואחר כך מחלוקת אין הלכה כסתם לאו בכל דוכתא הוא כמ"ש הרמב"ן א"כ מאי קא ק"ל דכיון דפעמים אין הלכה כסתם א"כ בספיקא תלייא מילתא והו"ל למיזל לחומרא ולא לפסוק כר"ש בין לקולא בין לחומרא ועיין עוד בס' דברי אמת בקונט' הג' די"ו ע"ד ד"ה ויצא לנו כו' שכתב דהרשב"א והתוס' חלוקים על דברי הרמב"ן הללו שהביא הרב הנמקי אבל לדידהו ס"ל דסתם ואחר כך מחלוקת חשיב כמחלוקת יחיד עם רבים דהלכה כרבים זולת היכא דמסתבר טעמיה דיחיד יע"ש אלא דמתוך דברי הר"ן הללו דקרי להההיא דפ' הפקדון מחלוקת נראה דס"ל דכל סתמא דאיכא מחלוקת בצידו לא

מקרי סתמא לפסוק כוותיה בכל דוכתא ולא חשיב כרבים נגד יחיד כס' התוס' בפרק החולץ וכס' הרשב"א אלא דס"ל כמ"ש הרב הנמקי בשם הרמב"ן כמדובר אלא דבפרק פותחין דס"ו ע"א ד"ה ולענין הלכה קרי הר"ן להההיא דפ' הפקדון סתמא דנר' דקאי בשיטת התוס' והרשב"א דכל סתמא אפי' מחלוקת בצידו חשיב סתם והלכ' כוותיה דחשיב כרבים לגבי יחיד וצ"ע.

ובמ"ש הר"ן הכא ובפרק פותחין דכיון דשקלו אמוראי בפ' האיש מקדש אליבא דר"ש קי"ל כוותיה וכ"כ הרא"ש בפ' פותחין כיע"ש נלע"ד דלפי גי' הספרים ישנים שהביאו התוס' בפרק הפקדון דכולה סוגייא גרסינן היפך גירסתינו דלר' יאודה כל היכא דאמר ולא לך ולא לך בוא"ו כללא הוא ובלא לך לא לך בלא וא"ו ס"ל דפרטא הוא הנה לפי גי' זו אזלא לה הכרעת הרא"ש והר"ן דהלכה כר"ש מדשקלו וטרו אמוראי אליביה דאיכא למימר דר' אמי ורבא דס"ל בפרק האיש מקדש דהאומר התקדשי לי בזו ובזו ובזו והיתה אוכלת ראשונה ראשונה דאינה מקודשת עד שיהיה באחרונה ש"פ דמבואר מזה דס"ל דבזו ובזו כללא הוא ומשו"ה בעינן שיהיה באחרונה ש"פ דאי פרטא הוא וחשיב כאומ' התקדשי לי בזו התקדשי לי בזו אפי' בקמייתא נמי מקודשת לאו משום דס"ל כר"ש הוא אלא משום דס"ל כר"י דוא"ו כללא הוא משום הכי ס"ל הכי ואה"נ דהאומר התקדשי לי בזו בזו בלא וא"ו ס"ל דפרטא הוי דאע"ג דלר"ש כללא הוא מאן לימא לן דאינהו ס"ל כוותיה אפילו באומר בזו בזו בלא וא"ו דילמא אינהו כי שקלו וטרו אינו אלא באומר בזו ובזו בוא"ו דוקא אבל באומר בזו בזו בלא וא"ו אפשר לומר דפרטא הוי כר"י ואפילו היה בקמייתא ש"פ והיתה אוכלת ראשונה מקודשת כמו באומר התקדשי התקדשי אלא מפני שהר"ן והרא"ש נראה דגרסי כולה סוגייא דפרק הפקדון כגי' רש"י ולפי אותה גי' ס"ל לר"י דולא לך בוא"ו פרטא הוא ובלא וא"ו הוי כללא הילכך כיון דאשכחן להני אמוראי בפרק האיש מקדש דס"ל גבי בזו ובזו בוא"ו דכללא הוא עכ"ל דסבירא להו כר"ש דאפי' בוא"ו ס"ל דהוי כללא וכ"ש בלא וא"ו דאפי' רבי יאודה אזיל ומודה דהוי כללא כנלע"ד.

וע"פ האמור ממילא יתיישב מה שדקדק מרן הב"י בסימן רכ"ט עמ"ש הטור שם דאם אמר קונם שאיני נהנה לכולכם או אפילו אמר קונם שאיני נהנה לך ולך ולך הוי כלל ואם הותר א' מהם הותרו כולן אבל אם אמר קונם שאיני נהנה לך קונם שאיני נהנה לך כו' וכתב מרן ומ"ש בספרי רבינו שאיני נהנה לך ולך ולך שאינו מדוקדק דאפילו בלא וי"ן הוי כלל כדפרישית עכ"ל ולפי מה שהכרחנו דגי' הרא"ש בפרק הפקדון היא כגי' רש"י שם אדרבא מדוקדקים דברי הטור דלפי גי' זו בלא וי"ן אף ר"י אזיל ומודה

לר"ש דחשיב כלל והיכא דאיכא ווי"ן הוא דס"ל לר"י דחשיב פרטא והשתא הטור דפסיק כר"ש הוצרך להשמיענו דאפילו בווין חשיב כללא דלא כר"י דחשיב פרטא אבל בלא ווי"ן לא הוצרך לאשמועינן כיון דאף לר"י חשיב כללא וברור ועיין בס' כהונת עולם שם ובספר שער יוסף בתשו' דל"ו ע"ב.

ובהכי ניחא לי מה שהקשו הרב משפט צדק בח"ב סימן מ"ג והרב כהונת עולם שם בסי' רכ"ט על מ"ש הר"ן בנדרים פ"ג דכ"ז ע"א וז"ל ודאמרינן הותר מקצתו הותר כולו דוקא כשכללם דאמר כולכם או לזה ולזה בוא"ו אבל אם אמר לזה לזה בלא וא"ו הותר אחד מהן הוא מותר וכולן אסורים דכמאן דאמר קונם לכל אחד דמי וכדמוכח בפרק האיש מקדש גבי בזו ובזו ובפרק שבועת הפקדון גבי שבועה לא לך לא לך עכ"ל והקשו עליו הרבנים הנז' דמאי מייתי מהיא דפרק האיש מקדש אדרבא התם ע"כ לאוקומיה סתם מתני' כר"ש דהא קתני רישא התקדשי התקדשי יע"ש ועיין בספר שער יוסף דל"ו ע"ב יע"ש ועפ"י האמור נלע"ד שדברי הר"ן הללו הם כפי גי' הספרי' ישנים שכתבו התוספות בפרק הפקדון דלר"י כל דאיכא וא"ו הוא כללא אבל בלא וא"ו חשיב פרטא ולפ"ז הני אמוראי דפרק האיש מקדש דשקלו וטרו גבי בזו ובזו וס"ל דחשיב כללא אפשר דס"ל כר"י דדוקא בוא"ו חשיב כללא אבל בלא וא"ו חשיב פרטא וליכא הכרעה אי ס"ל כר"ש אף היכא דאמר בזו בזו בלא וא"ו הילכך לענין הלכה בדליכא ווי"ן מספק' לן אי הלכה כר"ש דחשיב כללא וכסתמ' דקדושין ונדרים או כר"י וכסתמא דשבועות דלא ידעינן הי סתמא בתרא כיון דאין סדר למשנה כמ"ש הר"ן בפרק האיש מקדש ובפרק פותחין הילכך ע"כ למיזל לחומרא ולומר דלענין נדר שהותר מקצתו הותר כולו חשיב פרטא כר"י דפרק הפקדון ואותו שהותר הותר והשאר אסורים וזהו שכתב הר"ן דהיכא דאמר ולזה ולזה בוא"ו חשיב כללא כדמוכח בפרק האיש מקדש וכונתו למאי דשקלו וטרו אמוראי התם גבי בזו ובזו ומוכח דס"ל דחשיב כללא אבל ממתני' ודאי ליכא הכרעה דכיון דאוקימנא לרישא דמתני' כר"ש ודאי דכי קתני סיפא בזו ובזו לאו דוקא באומר בוא"ו דאפי' בלא וא"ו דינא הכי לר"ש דס"ל כללא הוי עד שיאמר התקדשי לכל אחד אבל הוכחת הר"ן הוא מדרבי אמי ורבא דמוכח התם דס"ל גבי בזו ובזו דכללא הוי ושמעינן מינייהו דס"ל דוא"ו כללא הוי מיהו באומר לזה לזה בלא וא"ו ליכא הכרח מהנהו אמוראי מה ס"ל הילכך כיון דבשבועת הפקדון סתם לן תנא דלא כר"ש היפך סתמא דקדושין ולא ידעי' הי סתמא בתרא אית לן למיזל לחומרא וחשיב פרטא וכאומר קונם לכ"א וא' זה נר' לע"ד כונת הר"ן שם.

איברא שדבריו הללו סתרי למ"ש בפרק פותחין דס"ו ע"א ולדבריו שבפרק האיש מקדש

בפי' ההלכות וכמו שהקשו הרבנים הנז' כי שם תפס עיקר דקי"ל כר"ש דבין בו' או בין בלא וא"ו כולהו כלל הוי ולפי מש"ל נראה דגירסתו היתה כגי' רש"י בפרק הפקדון ואלו הכא בדכ"ז לא אזיל בשיטה זו כי אם כגי' התוספות שם ואולי שתי הגירסאות נזדמנו לפני הר"ן כמו שנזדמנו לפני רש"י דבפרק האיש מקדש דמ"ד ע"א גריס בברייתא דר"י בגי' התוספות בפרק הפקדון דבלא וי"ן חשיב פרטא ובפרק הפקדון גריס להפך דבלא וי"ן לר"י חשיב כללא ובכן אף להר"ן היו לפניו ב' הגי' גם זו לעומת זו ולכן שינה את טעמו ונימוקו ממקום למקום לפי הגי' שנזדמן לפניו בעת ההיא שכבר כתבנו דהכרעתו של הר"ן שהכריע דהלכה כר"ש מדשקלו וטרו אמוראי בפ' האיש מקדש אליבא דר"ש אינו אלא לפי גי' רש"י בפרק הפקדון דלפי גירסתו בפ' האיש מקדש והיא גירסת התוס' בפ' הפקדון ליכא הכרעה כלל כן נלע"ד ודוק.

והנה מהרימ"ט בח"א סי' ס"ח הוקשה לו לשיטת הרא"ש והר"ן והטור דפסקו כר"ש מההיא דפ' שבועות ב' דכ"ד דשקיל וטרי תלמודא גבי שבועה שלא אוכל פת חיטין פת שעורים פת כוסמין וכן גבי שבועה שלא אשתה יין ושמן ודבש אמאי חייב ע"כ אחת ואחת וקאמר דה"ט משום דאייתר לישניה דפת פת למה לי וכן יין ושמן ודבש במונחים לפניו דהול"ל שבועה שלא אשתה ממין אלו והואיל ופרטן מיחייב ע"כ חדא וחדא יע"ש ולכאורה אזלא הך סוגייא דלא כר"ש דלר"ש לא מיחייב עד שיאמר שבועה לכל אחד ואחד וכמו כן הוקשה לו מסיפא דההיא מתני' דפ' שבועת הפקדון גבי שבועה שאין לך בידי פקדון ותשומת יד גזל ואבידה דתני סתמא דחייב ע"כ אחד וא' וכן פלוגתא דרב אחא ורבינא דאפליגו בבעייא דבעי רב אשי התם בפרק הפקדון ובברייתא דמייתינן עלה דקתני הרי כאן עשרי' חטאות כולהו אתו דלא כר"ש כיע"ש וכן ההיא דפרק המגרש עלה דמתניתין דחמשה שכתבו בתוך הגט איש פ' מגרש את פ' דאמרינן בגמרא דאי כתב את פ' פ' את פ' בלא וא"ו דהם גיטין מחולקים אזיל כר"י ולא כר"ש דלר"ש לא חשיב פרטא עד שיכתוב גרושין לכל אחד ואחד ועוד הוקשה לו אותה ששנינו בשלהי נדרים אמרה קונם תאנים וענבים אלו שאיני טועמת כו' הרי אלו ב' נדרי כו' ואמר רבא מתני' ר"ש היא דאמר עד שיאמר שבועה לכל אחד ואחד ע"כ הרי כאן אע"פ שלא אמר קונם לזה קונם לזה חשבינן להו ב' נדרים לפי שחילקתן ואמרה שאיני טועמת לכל אחד כיונתו לעשותן ב' יע"ש.

ומתוך כך העלה הרב דע"כ לא אפליגו ר"ש ור"י אלא כשפרט דברים הרבה בשבועה א' דר"ש סבר הואיל והוציאם כולם בשבועה א' שאתה צריך לצרף כל הפרטי' לשבועה שהזכיר תחילה או בסוף כולם שבועה אחת הן ואינו חייב אלא אחת וכן אותה דנדרים

כשאמר קונם שאיני נהנה לך ולא לך כולם צריכים להצטרף עם הראשון שהזכיר בו קונם הילכך הכל נדר אחד עד שיאמר לזה קרבן ולזה קרבן אבל ההיא דפ' שבועות ב' שבועה שלא אשתה יין ושמן ודבש שאני התם שכלל תחילה ואח"כ פרט דכי אמר שבועה שלא אשתה הרי נאסר בכולן כי הדר פרט יין ושמן ודבש לחייב ע"כ אחד ואחד כו' וכן גבי שבועה שלא אוכל פת חטין פת שעורים דכי אמר שלא אוכל סתמא אתסר בכולהו ואף למפטר נפשיה מאחרינייתא לא הוה צריך כיון שלא היה דעתו אלא אלו ואעפ"י שלא פירש פיו ולבו שוין בעינן והא דפריך בגמרא ודילמא למפטר נפשיה מאחרינייתא קאתי כתבו התוס' דהכי קאמר דילמא לגלות לעולם שאינו אוסר עצמו אלא מאלו ומשני פת פת למה לי כלומר אם כונתו לגלות דעתו לא היה צריך להזכיר פת פת הא אין עליך לומר מאחר שכלל תחילה שלא חזר ופרט אלא להתחייב ע"כ א"וא בפ"ע ולהכי לא מייתי פלוגתא דר"י ור"ש בפרק הפקדון אלא גבי ה' תובעים אותו שאין שם כלל מוסף על הפרט אלא פרט גרידא שאין לך בידי דבשבועה קמייתא לא אשתבע אלא אחדא וכי הדר אמר ולא לך ולא לך אתה צריך לצרפן לשבועתו של ראשון וה"ט דר"א דאמר עד שיאמר שבועה באחרונה ולהכי גבי הא דקתני בסיפא שבועה שאין לך בידי חטין ושעורים כו' לא מייתי פלוגתייהו דבהא מודה ר"ש דכי משתבע שבועה שאין לך בידי הרי נשבע על כולם וכשחזר ופרט לחייב ע"כ א"וא בא והיינו דפליגי רב אחא ורבינא חד אמר אפרטא מיחייב אכללא לא מיחייב פי' שלא יהא חייב על שבועה שאין לך בידי שהיא שבועה כוללת את כולם וחד אמר אכללא נמי מיחייב וכתב עוד דההיא דשלהי נדרים גבי תאנים וענבים שאיני טועמת אע"ג דבמונחים לפניו מיירי מדקתני אלו לא תקשי אמאי לא מיחייב ע"כ א"וא דומיא דשבועה שלא אשתה יין ושמן ודבש דאה"נ אילו אמר קונם שאיני טועמת תאנים וענבים ה"נ דמיחייב אפרטי דאיכא כלל ולבסוף פרט אבל השתא דאמרה שאיני טועמת לבסוף ליכא כלל שאינה נאסרת בשום דבר אלא בגמר דבריה ואין כאן כלל אלא פרט לבדו ובהכי פליגי ר"י ור"ש ומתני' ר"ש היא דאמר אף על הפרט שהוא כלול בקונם ראשון אינו חייב אלא אחד עד שיאמר תאנה שאיני טועמת ענבה שאיני טועמת דאז חשבינן להו ב' נדרים וה"ה הכא בשבועות אם אמר שבו' יין ושמן ודבש שלא אשתה באנו למחלוקת ר"י ור"ש וכתב עוד ואעפ"י שלא מצאתי לרבותינו הראשונים שיפרשו בחילוקי השמועות הללו כלום הדברים מוכרעים מחמת עצמן רק את זה מצאתי להרא"ש בהלכותיו פ"ד נדרים אמימרא דרבא דס"ל דלא אמרינן נדר שהותר מקצתו הותר כולו אלא במחליף כתב וצ"ע לרבא אדם שנדר מב' דברים בשר ויין שלא היו לפניו והזכיר שניהם ומצא חרטה כו' או"ד לא אמרי' הותר

כולו אלא במחליף כו' ומשיחתו של הרב שאמר בשר ויין שלא היו לפניו אתה למד שאילו היו לפניו והזכיר שניהם כשני נדרים דמו דומיא דשבועה שלא אשתה יין ושמן ודבש דמוקמינן לה במונחים לפניו אלמא מודה ר"ש בזו שהרי הוא עצמו פסק כר"ש עכ"ל העתקתי כל דבריו מפני שאין הספר מצוי אצלי.

וראיתי להרב כהונת עולם בסימן רכ"ט שתמה ע"ד מהרי"ט הללו שאם כדבריו דסיפא דמתני' דפרק הפקדון גבי שבועה שאין לך בידי חיטין ושעורים כו' וכן שאין לך בידי פקדון ותשומת יד כו' דקתני חייב ע"כ א"וא אתייא ככ"ע ואפי' כר"ש משום דאיכא כללא והדר פרטא כמ"ש ז"ל היאך צידד הר"ן בפ' פותחין דס"ו ובתשו' סימן י"ו דאין הלכה משום דסתם לן תנא דלא כוותיה בפרק הפקדון ועכ"ל דהיינו דסתם לן דלא כוותיה בהנהו תרי בבי דפקדון ותשומת יד ודחיטין ושעורין ואי ס"ל להר"ן כחילוק הרב איך אמר הר"ן דהך דפרק הפקדון הוי דלא כר"ש יע"ש ולע"ד לא קשיא דמאי דקא' הר"ן דבפ' הפקדון סתם לן תנא דלא כר"ש לאו משום הנך בבי דסיפא הוא דודאי הרי אתו ככ"ע כמ"ש מהרי"ט ז"ל אלא עיקר הכרעת הר"ן מדקתני רישא סתמא גבי שבועה לא לך לא חייב על כל אחד ואחד ואע"ג דתני עלה דר"ש פליג ואמר דאינו חייב עד שיאמר שבועת לכל אחד מ"מ כיון דמילתיה דמאן דפליג אר"ש תני לה סתמא הכי הלכתא כדאמרינן ברישׁ ביצה גבי ההיא דמחתכין את הדלועין ואף למ"ש התוס' והרשב"א בפ' החולץ דכל דאיכא סתמא ומחלוקת בצידו לא חשיב סתמ' היינו דלא חשיב סתם גמור לאקשויי מיניה לר"י דאמר הל' כסתם משנה אבל מ"מ חשיב סתמא כי האי כרבים לגבי יחיד דהלכתא כוותייהו זולת היכא דמסתב' טעמיה דיחיד וכבר האריך בזה בס' דברי אמת בקונט' הג' די"ו ע"ד יע"ש וכמ"ש לעיל ועיין עוד שם שהכריח דאפי' היכא דאפליגו תרי תנאי אסתמא אפי"ה הלכה כסתמא דחשיב סתמא כרבים טפי יע"ש.

עוד הקשה הרב הנז' על דברי מוהרי"ט ז"ל וז"ל דאם איתא מאי פריך תלמודא בפ' הפקדון ממתני' דפקדון ותשומת יד לר"מ דס"ל דוא'ו כללא הוי ולפי דברי הרב מאי קושייא הא כי היכי דבהני אפי' ר"ש מודה דפרטא הוא ה"נ נימא דמודה בהו ר"מ דהוי פרטא וכן יש לדקדק לפי גי' התוס' וכתב ולזה נ"ל דלא אמר הרב אלא אליבא דר"ש דלדידיה הוא'ו לא עביד ליה כללא דהא בלא וא'ו נמי הוי הכי ומשו"ה בהך גוונא דלא הוה צריך לאומרו חייב ע"כ אחד ואחד אבל לר"מ פריך דאף דאכפל לאומרו ומוכח קצת דלחלק נתכוון מ"מ מדאמרינהו בוא'ו הוי הוכחה אליביה דלכללא נתכון ולא מחייבינן ליה קרבנות הרבה מספק עכ"ל ולא נחה דעתי בזה דכיון דלר"ש כל דלא אמר שבועה לכל אחד ואחד חשיב כללא ואפילו בגוונא דלא הוה צריך לאומרו ואפי"ה מודה הוא

דהיכא דאיכא כללא והדר פרטא דחשיב פרטא משום דכל דאיכא כללא והדר פרטא מסתבר טפי לומר דלפרטא נתכוון א"כ מינה איכא למילף לר"מ דאע"ג דלדידיה היכא דאיכא וא"ו חשיב ליה כללא אפי' בגוונא דלא הוה צריך לאומרו מ"מ היכא דאיכא כללא ופרטא מסתבר טפי למימר דלפרטא נתכוון אפי' היכא דאיכא וא"ו דכי היכי דסלקינן דרגא לר"ש היכא דאיכא כללא והדר פרטא ה"נ סלקינן דרגא לר"מ משום דהאי לישנא אלים טפי להחשיבו פרטא אפי' לגבי וא"ו משום דאיכא תרתי יתור לשונו שהוצרך לפרט אותן אחד לאחד ואיכא נמי כללא והדר פרטא וכל כי האי איכא למימר דאף ר"מ וא"ו לא דריש בלשון הדיוט ועוד דההיא מתני' דשבועה שלא אשתה יין ושמן ודבש דמתנייא בפ' שבועות ב' בתרא סתמא ולדעת מוהרימ"ט אתייא לכ"ע תני בוא"ו ואפי"ה חשיב פרטא לכ"ע משום טעמא דאיכא כללא והדר פרטא א"כ מבואר יוצא דאפי' לר"מ אליבא דשמואל דס"ל וא"ו כללא הוי מודה הוא דהיכא דאיכא כללא והדר פרטא וא"ו לא דריש ולא חשיב כללא היפך מ"ש הרב כהונת עולם.

כי על כן נלע"ד ליישב בדוחק לדעת הרב מהרימ"ט דמאי דפריך תלמודא מההיא דפקדון ותשומת יד כו' לאו אעיקר מימריה דשמואל דאמר דלר"מ וא"ו כללא פריך דשפיר איכא לשנויי דכל כה"ג דאיכא כללא והדר פרטא אפילו לר"מ חשיב פרטא אפילו דאיכא וא"ו א' תלמוד' אמאי דמשני מקמי הכי להההיא דולא לך ולא לך אימא לא לך לא לך קאי ולמימר דאין לשנו' ולהגיה לישנא דמתני' דודאי לישנא דמתני' דקתני חד בוא"ו ולא לך וחד בלא וא"ו לא לך קושטא הכי הוא וראיה מסיפא דתני נמי פקדון ותשומת גזל ואבידה חד בוא"ו וחד בלא וא"ו ומדלא תני כולהו בוא"ו דאיכא חידושא לר"מ דאפי' דלדידיה ס"ל דוא"ו כללא אפי"ה הכא דאיכ' כלל' והדר פרט' ס"ל דפרטא הוא דהיכא דליכא וא"ו מאי חידוש' פשיטא דפרטא והו"ל למתני כי ההיא דשבועה שלא אשתה יין ושמן ודבש דאיכא וא"ו בכלהו דחשבינן ליה כללא לכ"ע משום דאיכא כללא והדר פרטא ומדלא תני כולהו בוא"ו עכ"ל דאגב ריש' דתני גבי לא לך כו' חד בוא"ו וחד בלא וא"ו תני סיפא נמי הכי אבל ודאי דלא הוה צריך למתני אלא כלהו בוא"ו לחידושא דבוא"ו נמי חשיב פרטא לר"מ דבלא וא"ו ליכא חידושא דאפי' היכא דליכא כללא והדר פרטא כי ההיא דלא לך דרישא חשיב פרטא לר"מ וכיון שכן עכ"ל דרישא תני תנא חד בוא"ו וחד בלא וא"ו ואגב רישא תני סיפא וא"כ הדרא קושיין לדוכתא מרישא דמתני' דאפי' בלא וא"ו חשיב פרטא לר"מ ודלא כשמואל ומשני דאף סיפא נמי תני כלהו בלא וא"ו דומיא דרישא ואע"ג דליכא חידושא השתא לר"מ בלא וא"ו תנא לא נחית אלא לאשמועינן דבהא אפי' ר"ש מודה ונקט לה בלא וא"ו אגב רישא כנלע"ד ועיין להרב

מחנה אפרים בה' שבועות סימן ט' בהגהת בן הרב המחבר שגם הוא הוקשה לו קושיא הלזו בדברי מהרימ"ט ושנה בה בספרו הנדפס מחדש בדין זה והוא לא ראה שכבר קדמו בזה הרב כהונת עולם ועלה ליישבה כמדובר.

ומיהו הא ק"ל טובא על מהרימ"ט ממ"ש הר"ן בפרק ואלו נדרים דפ"ד ע"ב ד"ה אמר רבא ר"ש היא כו' וז"ל אבל אם אמרה קונם שאיני טועמת לא תאנה ולא ענבה לר"ש נדר אחד הוי ולרבנן הוו להו שני נדרים וכבר כתבתי בפרק פותחין דקי"ל כר"ש עכ"ל ולפי מ"ש הרב ז"ל דמאי דאוקומיה רבא להההיא מתני' כר"ש אע"ג דאיכא כללא והדר פרטא דאה"נ אילו אמרה קונם שאיני טועמת תאנים וענבים ה"נ דמחייב אפרטי לכ"ע כיון דאיכא כלל ולבסוף פרט אבל השתא דאמרה שאיני טועמת לבסוף ליכא כלל שאינה נאסרת בשום דבר אלא בגמר דבריה ואין כאן כלל אלא פרט לבדו כו' כיע"ש א"כ איך כתב הר"ן דאם אמרה קונם שאיני טועמת לא תאנה ולא ענבה דלר"ש הוי נדר אחד ולרבנן ב' נדרים הא כיון דאמר' כי האי לישנא דאיכא כלל והדר פרט לכ"ע חשיב ב' נדרי' ולא היה לו להר"ן לומ' אלא דאם אמר' כי האי לישנא לכ"ע ב' נדרים הן וליכא למימר דהר"ן מיירי באינן מונחין לפניו דאפילו איכא כללא והדר פרטא לא חשיבי ב' נדרים לר"ש דא"כ אף לרבנן דר"ש נמי לא חשיבי שני נדרים דע"כ לא אפליגו רבנן ור"ש אלא גבי ההיא דולא לך ולא לך דעומדי' לפניו והוה מצי למימר שאיני חייב לכם ומדאכפל לפרט לכ"א ואחד משמע להו דלחייב עצמו בשבוע' לכל אחד הוא דאתא אבל כשאינן עומדין לפניו וכן אם נשבע או נדר על פירות שאינן מונחין לפניו ליכא למ"ד דאפי' פרטן חייב ע"כ או"א דדילמ' למפטר נפשיה מאחריני הוצרך לפורטן וכדפריך הש"ס בפשיטו' בפ' שבועו' ב' גבי מתני' דשבו' שלא אשת' יין שמן ודבש ודילמ' למיפט' נפשיה מאחרינייתי' קאתי והוצרך לאוקומיה במונחים לפניו א"נ בהיה מסרהב בו חבירו כדאיתא התם אלא ודאי דהר"ן במונחים לפניו הפירות מיירי כדתני במתניתין ואפ"ה קאמר דאם אמרה שבועה או קונם שאיני טועמת לא תאנה ולא ענבה דלר"ש לא חשיבי שני נדרים וזה היפך מ"ש מהרימ"ט דבכה"ג אף לר"ש חשיבי שני נדרים והוא פלא איך אשתמיט מיניה דמהרימ"ט דברי הר"ן הללו אחר דהוא שקיל וטרי בסוגיא זו ליישבה לפי דרכו וצ"ע.

ואי לאו דמסתפינא ממהרימ"ט היה נלע"ד ליישב כל מה שהוק' לו להרב ז"ל אפי' אם נאמר דליכא חילוק בין היכא דאיכא כללא והדר פרטא להיכא דליכא כללא והדר פרטא כי ההיא דולא לך ולא לך ומאן דס"ל בההיא דולא לך ולא לך דלא מחייב ע"כ או"א עד שיאמר שבועה לכל אחד ה"נ ס"ל אפי' איכא כללא והדר פרטא כי ההיא דסיפא

דמתני' גבי שבועה שאין לך בידי פקדון ותשומת יד כו' וכההיא דשבועה שלא אשתה יין ושמן ודבש וכן מאן דס"ל דהיכא דליכא ואו חשיב כללא כההיא דולא לך לפי גי' רש"י או היכא דאיכא ואו לפי גי' התוספות ה"נ ס"ל בהני בבי דסיפא דמתני' ובההיא דשלא אשתה יין ושמן ודבש ומה שהוקשה לו למהרימ"ט דא"כ סיפא דמתני' בהני בבי דשבועה שאין לך בידי חטין ושעורים וכן בשבועה שאין לך בידי פקדון ותשומת יד סתמא דלא כר"ש והיאך פסקו הפוסקים דלא כהאי סתמא אי מהא לא אירייא דהא הר"ן וגם הרא"ש בפרק פותחין דס"ו הוקשה להם מהך מתני' ודחו לה משום דהנך אמוראי דפרק האיש מקדש אזלי ושקלי וטרו אליבא דר"ש ש"מ הלכתא כוותיה ומה שהוקשה לו להרב מאותה סוגיא דפרק שבועות ב' בתרא גבי ההיא דפת חטין ופת שעורים וכן בההיא דשלא אשתה יין ושמן ודבש ואף הרא"ש דפסיק הלכתא כר"ש הביא אותה סוגיא בפסקיו ואם לא נחלק כחילוק הרב אזלא אותה סוגיא דלא כר"ש ותקשי להרא"ש שהביאה נלע"ד דמהא נמי לא אירייא משום דאין ספק דאף לר"ש דס"ל גבי ולא לך ולא לך דכל דלא אמר שבועה לכ"א ואחד דלא מחייב ע"כ חד וחד דלדידיה כללא הוא דהוי ולא פרטא דודאי אם פירש בהדיא זה הנשבע כונתו ואמר דלהכי פרטן לכל אחד ואחד ולא כללן כולן כאחד לומר שבועה שאין לכם בידי דכונתו להתחייב בשבועה פרטית לכ"א וא' ומשו"ה